

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

MAGISTRSKO DELO

**DODELJEVANJE DRŽAVNIH POMOČI V EVROPSKI
UNIJI IN V SLOVENIJI**

Ljubljana, september 2003

BLAŽ POLŠAK

Študent Blaž Polšak izjavljam, da sem avtor tega magistrskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. Tineta Stanovnika in skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

1.	UVOD	1
2.	EKONOMSKA VLOGA DRŽAVNIH POMOČI.....	3
2.1	UPRAVIČENOST DRŽAVNIH POMOČI Z EKONOMSKEGA VIDIKA.....	3
2.2	NEGATIVNI UČINKI DRŽAVNIH POMOČI.....	7
3.	DRŽAVNE POMOČI V EVROPSKI UNIJI.....	8
3.1	POSEBNOSTI DRŽAVNIH POMOČI V EVROPSKI UNIJI.....	8
3.1.1	<i>Opredelitev koncepta državne pomoči</i>	<i>8</i>
3.1.2	<i>De minimis pomoči.....</i>	<i>11</i>
3.1.3	<i>Skupine, kategorije in dovoljeni nameni pomoči</i>	<i>12</i>
3.1.4	<i>Strukturne pomoči in druge pomoči iz skupnih virov Evropske unije.....</i>	<i>14</i>
3.2	INSTITUCIONALNI OKVIR NADZORA DRŽAVNIH POMOČI.....	16
3.2.1	<i>Postopki priglasitve državnih pomoči</i>	<i>16</i>
3.2.2	<i>Postopki v primeru nepriglašeni in nezakonitih pomoči.....</i>	<i>18</i>
3.2.3	<i>Sodno varstvo</i>	<i>19</i>
3.3	PREGLED PRAVIL O DODELJEVANJU DRŽAVNIH POMOČI S PODROČJA HORIZONTALNIH CILJEV	19
3.3.1	<i>Pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem</i>	<i>19</i>
3.3.2	<i>Pomoči za raziskovanje in razvoj.....</i>	<i>21</i>
3.3.3	<i>Pomoči za zaposlovanje</i>	<i>23</i>
3.3.4	<i>Pomoči za usposabljanje.....</i>	<i>25</i>
3.3.5	<i>Pomoči za varstvo okolja</i>	<i>26</i>
3.3.6	<i>Pomoči za reševanje in prestrukturiranje</i>	<i>29</i>
3.4	PRAVILA O DODELJEVANJU REGIONALNIH DRŽAVNIH POMOČI	30
3.4.1	<i>Pomoči za začetne investicije.....</i>	<i>31</i>
3.4.2	<i>Regionalne pomoči za ustvarjanje novih delovnih mest</i>	<i>31</i>
3.4.3	<i>Regionalne pomoči za tekoče poslovanje.....</i>	<i>32</i>
3.4.4	<i>Dovoljena intenzivnost regionalnih pomoči.....</i>	<i>32</i>
3.4.5	<i>Regionalne karte pomoči.....</i>	<i>33</i>
3.4.6	<i>Postopek določanja regij, ki so upravičene do regionalnih pomoči.....</i>	<i>34</i>
3.5	PREGLED PRAVIL O DODELJEVANJU POMOČI POSEBNIM SEKTORJEM	35
3.5.1	<i>Pomoči kmetijstvu in ribištvu</i>	<i>35</i>
3.5.2	<i>Pomoči premogovništvu</i>	<i>41</i>
3.5.3	<i>Pomoči jeklarstvu.....</i>	<i>42</i>
3.5.4	<i>Pomoči transportu.....</i>	<i>43</i>
3.5.5	<i>Pomoči ladjedelništvu</i>	<i>44</i>
3.6	OBLIKE DRŽAVNIH POMOČI	45
3.6.1	<i>Dotacije</i>	<i>45</i>
3.6.2	<i>Posojila</i>	<i>46</i>
3.6.3	<i>Poroštva</i>	<i>46</i>

3.6.4	<i>Davčne oprostitve in odlogi</i>	47
3.6.5	<i>Kapitalske naložbe</i>	48
3.6.6	<i>Nefinančne oblike pomoči</i>	49
4.	ANALIZA OBSEGA IN STRUKTURE DODELJENIH DRŽAVNIH POMOČI V EVROPSKI UNIJI V OBDOBJU 1996 - 2000	50
4.1	PODATKI O DODELJENIH DRŽAVNIH POMOČEH	50
4.1.1	<i>Poročila o državnih pomočeh v Evropski uniji</i>	50
4.1.2	<i>Kazalniki državnih pomoči</i>	51
4.1.3	<i>Porazdelitev dodeljenih pomoči med sektorji</i>	53
4.2	OBSEG IN STRUKTURA HORIZONTALNIH POMOČI	54
4.3	OBSEG IN STRUKTURA REGIONALNIH DRŽAVNIH POMOČI	59
4.4	POMOČI POSEBNIM SEKTORJEM	60
4.5	STRUKTURA DODELJENIH DRŽAVNIH POMOČI PO NJIHOVIH OBLIKAH ..	64
4.6	OBSEG IN STRUKTURA POMOČI STRUKTURNIH SKLADOV	66
5.	DRŽAVNE POMOČI V SLOVENIJI	67
5.1	NADZOR DRŽAVNIH POMOČI V SLOVENIJI	67
5.1.1	<i>Razvoj sistema nadzora državnih pomoči</i>	67
5.1.2	<i>Zakonodaja s področja državnih pomoči</i>	69
5.1.3	<i>Organizacija nadzora nad državnimi pomočmi</i>	71
5.1.4	<i>Državne pomoči v obdobju pred letom 1999</i>	71
5.2	PREGLED DRŽAVNIH POMOČI PO DAJALCIH POMOČI, KI JIH JE V OBDOBJU 2000 - 2002 POTRDILA KOMISIJA ZA NADZOR NAD DRŽAVNIMI	72
5.2.1	<i>Pomoči Ministrstva za gospodarstvo</i>	72
5.2.2	<i>Pomoči Ministrstva za okolje</i>	75
5.2.3	<i>Pomoči Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve</i>	75
5.2.4	<i>Pomoči Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano</i>	76
5.2.5	<i>Pomoči Ministrstva za promet</i>	77
5.2.6	<i>Pomoči Ministrstva za šolstvo, znanost in šport</i>	78
5.2.7	<i>Pomoči Ministrstva za finance</i>	78
5.2.8	<i>Občinske državne pomoči</i>	78
6.	ANALIZA DODELJENIH DRŽAVNIH POMOČEH V SLOVENIJI V OBDOBJU 1999 - 2001	79
6.1	PODATKI O DODELJENIH DRŽAVNIH POMOČEH V SLOVENIJI	79
6.1.1	<i>Poročila o državnih pomočeh</i>	79
6.1.2	<i>Obseg dodeljenih državnih pomoči v obdobju 1999 - 2001 in pomen državnih pomoči v Sloveniji z vidika kazalnikov državnih pomoči</i>	81
6.1.3	<i>Struktura dodeljenih državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 1999 - 2000</i>	81
6.1.4	<i>Oblike dodeljenih državnih pomoči</i>	82
6.2	HORIZONTALNE DRŽAVNE POMOČI	84

6.3	REGIONALNE DRŽAVNE POMOČI.....	85
6.4	SEKTORSKE DRŽAVNE POMOČI	86
7.	DRŽAVNE POMOČI V SLOVENIJI PO PRIDRUŽITVI K EVROPSKI UNIJI	88
8.	ZAKLJUČEK	89
9.	LITERATURA	91
10.	VIRI	93

1. UVOD

Tržni mehanizem ne zagotavlja vedno optimalne alokacije proizvodnih faktorjev, ki bi vodila k uspešnemu reševanju zapletenih problemov gospodarskega razvoja, predvsem zaradi tržnih struktur sodobnih gospodarstev, ki postajajo ob prisotnosti oligopolov čedalje bolj nepopolne. Iz tega razloga danes tudi najbolj razvite države odločajo o relativno visokem deležu proizvedenih dobrin in storitev ter o prerazdelitvi domačega bruto proizvoda v korist posameznih zasebnih proizvajalcev.

Sodobne države izvajajo več pomembnih ekonomskih funkcij, med katere sodi tudi vodenje industrijske politike in politike konkurence (Murn, 2001a, str. 25 - 26). Industrijsko politiko predstavlja odnos držav oz. njihovih vlad (in mednarodnih teles) do posameznih gospodarskih dejavnosti v obliki odgovornosti in pristojnosti, ki jih le-te imajo. Politiko konkurence lahko ob tem razumemo kot sestavino industrijske politike (Swann, 1983, str. 3 - 4). Evropska unija vodi industrijsko politiko, njeno jedro pa predstavlja konkurenčna politika. Ta ima pomemben vpliv na oblikovanje gospodarskega okolja države in deluje kot mehanizem, ki je usmerjen v odpravljanje motenj na trgu (El-Agraa, 1998, str. 171 - 198).

Pomemben element konkurenčne politike Evropske unije so državne pomoči. Državne pomoči lahko opredelimo kot priznavanje oz. omogočanje koristi podjetjem ob hkratnem obremenjevanju države in njenih virov (Grilc, 2001, str. 703 in 704). Cilj konkurenčne politike Evropske unije na področju državnih pomoči je uveljavitev čimbolj nemotenega delovanja skupnega trga, državne pomoči pa pri tem predstavljajo enega od dejavnikov, ki izkrivlja konkurenčnost. Državne pomoči lahko pomenijo pospeševanje nacionalnih ciljev na račun drugih držav članic Evropske unije. Prav tako lahko vlade posameznih držav postanejo ujetniki domačih interesnih skupin, katerih namen ni izboljšanje gospodarske učinkovitosti. V teh primerih pomeni podpora iz javnih virov zgolj prerazporeditev dohodka k boljše organiziranim in politično močnejšim interesnim skupinam in odmik od instrumenta odpravljanja tržnih nepopolnosti. Državne pomoči lahko izkrivljajo konkurenco in povečujejo davčne obremenitve, kar vodi v neučinkovitosti in zmanjšanje družbene blaginje. Vloga državnih pomoči je tudi doseganje političnih ciljev, kot je npr. spodbujanje skladnega razvoja med regijami (The Single Market Review, 1997, str. 215).

Področje državnih pomoči v Evropski uniji se je skozi zgodovino evropskih povezovanj razvijalo in prilagajalo razmeram na trgih držav članic, skupnem evropskem trgu in na svetovnih trgih. Izhodišča za izvajanje politike državnih pomoči izvirajo iz leta 1951 podpisane Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo in leta 1957 podpisane Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (PES). Pogodbi vsebujeta temeljna izhodišča politike državnih pomoči, na osnovi katerih so se skozi zgodovinski razvoj evropskih povezovanj postopno uveljavila natančna pravila dodeljevanja pomoči. Pogodbi področje državnih pomoči urejata zelo splošno, zato je konkretno prakso na tem področju s svojimi odločitvami izoblikovalo Evropsko sodišče, Evropska komisija pa predvsem preko objave pravil o dodeljevanju državnih pomoči oz. meril, ki natančneje in vnaprej določajo, katere državne pomoči so dopustne. Državne pomoči so

na območju Evropske unije na splošno prepovedane, predvsem zaradi neravnotežij na skupnem trgu, ki jih prisotnost le-teh povzroča in s tem povezano ne najbolj učinkovito zagotavljanje alokacije virov in zmanjšanje gospodarske blaginje. Dodeljevanje državnih pomoči je dovoljeno predvsem takrat, kadar gre za odpravljanje tržnih nepopolnosti, do katerih prihaja v primeru javnih dobrin, zunanjih učinkov, nepopolne konkurence, nepopolnih informacij, institucionalne togosti in nepopolne proizvodnih dejavnikov (The Single Market Review, 1997, str. 215 - 262 in State Aid and the Single Market, 1999, str. 25 - 31).

Dovoljene namene pomoči, ki izhajajo iz pravil o dodeljenih pomočeh lahko v grobem razdelimo na pomoči namenjene doseganju t.i. »horizontalnih ciljev«, regionalne pomoči in sektorsko usmerjene pomoči. Horizontalne pomoči so najtesneje povezane z odpravljanjem tržnih nepopolnosti. Pomenijo predvsem spodbujanje razvoja majhnih in srednje velikih podjetij, raziskovanja in razvoja, varstva okolja, zaposlovanja, usposabljanja in podobnih ciljev. Regionalne pomoči so usmerjene v pospeševanje gospodarskega razvoja območij, kjer je življenjska raven nizka ali kjer obstaja velika brezposelnost. V skladu s pravili so v Evropski uniji dovoljene tudi pomoči za razvoj posameznih gospodarskih dejavnosti, pri tem pa je iz podatkov o dodeljenih državnih pomočeh razvidno, da najpomembnejša področja državnega poseganja predstavljajo transport, kmetijstvo, premogovništvo in storitvene dejavnosti.

Državne pomoči so lahko podjetjem dane v različnih oblikah, kar ima vpliv tako na uresničene višine pomoči kot tudi na združljivost pomoči z vidika pravil o državnih pomočeh. Najpogostejša finančna oblika pomoči v Evropski uniji v obdobju 1995 - 1999 je dotacija, pomoč pa se lahko prav tako dodeli v obliki subvencij obresti, odpisa dolgov, davčnih oprostitev, izjem in olajšav, v obliki poroštev, kapitalskih naložb in v drugih oblikah (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 50 in 94 - 95). Finančne oblike pomoči vplivajo na javno-finančno politiko, države pa včasih posežejo tudi po nefinančnih oblikah pomoči, ki jih predstavljajo predvsem različne zaščitne politike in administrativni ukrepi kot so licence, koncesije, omejitve tujih vlaganj ipd. (Murn, 2001, str. 18).

Republika Slovenija se je v letu 1997 z ratifikacijo Zakona o ratifikaciji začasnega sporazuma o trgovini in zadevah v zvezi s trgovino med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropsko unijo, Evropsko skupnostjo za premog in jeklo in Evropsko skupnostjo za jedrsko energijo na drugi strani (Uradni list RS, št. 44/97) zavezala, da bo v štirih letih po začetku veljavnosti sporazuma zagotovila preglednost konkurenčne politike na področju državnih pomoči in njeno učinkovito izvajanje. Slovenija je morala tako postaviti in uveljaviti nov sklop preglednih pravil, s katerimi je uredila področje državnih pomoči.

Delo bo osredotočeno na državne pomoči, ki se dodeljujejo v Evropski uniji in v Sloveniji. Cilj dela je zato proučitev institucionalnega okvira dodeljevanja državnih pomoči, ki ga predstavlja širok sklop pravil o dodeljevanju državnih pomoči in izvedba analize podatkov o dodeljenih državnih pomočeh v državah članicah Evropske unije in v Sloveniji. Le.ta bo obsegala analizo posameznih namenov in oblik pomoči, njen cilj pa je predvsem spoznati gibanja na področju

državnih pomoči v državah Evropske unije in v Sloveniji ter presoditi makroekonomski okvir njihovega dodeljevanja. Tako bo omogočena tudi primerjava politike dodeljevanja državnih pomoči v Sloveniji in predvsem ocena primernosti in usklajenosti tega dela konkurenčne politike. Ugotovitve glede ustreznosti dodeljenih državnih pomoči v Sloveniji z vidika mednarodnih primerjav lahko zagotovijo osnovo pri oblikovanju izhodišč za pripravo strategije ravnanja države na tem področju.

2. EKONOMSKA VLOGA DRŽAVNIH POMOČI

2.1 Upravičenost državnih pomoči z ekonomskega vidika

Državne pomoči so ob upoštevanju predpostavke, da tržni mehanizmi na idealen način zagotavljajo maksimiranje družbene blaginje, upravičene le v primeru prisotnosti tržnih nepopolnosti. Tudi kadar delovanje tržnih mehanizmov ne zagotavlja maksimiranja družbene blaginje, so državne pomoči z ekonomskega vidika upravičene le v primerih, ko so namenjene odpravljanju tržnih nepopolnosti. To je v primerih, kadar so državne pomoči namenjene zagotavljanju javnih dobrin, ko omogočajo pozitivne zunanje učinke, ko zmanjšujejo tržna tveganja, ko odpravljajo nepopolne informacije, spodbujajo mlado industrijo in povečujejo tržno konkurenco (Bhaskar, 1990, str. 102 - 104).

Nekatere dobrine so **javne dobrine**, kar pomeni, da potrošnja posameznika ne zmanjšuje obsega porabe drugemu članu skupine – koristi dobrine uživajo vsi člani skupine. Javne dobrine so popolno dostopne (neizključljive), kar pomeni, da ko je dobrina na voljo vsaj enemu posamezniku, je hkrati na voljo tudi drugim članom skupine. Mejni stroški oskrbe novega porabnika z danim obsegom dobrine so enaki nič ali celo negativni (Rupnik in Stanovnik, 1995, str. 90). V teh primerih so ljudje spodbujeni k brezplačnemu pridobivanju dobrin (ang. »free ride«), kar pomeni, da čakajo na druge potrošnike, da plačajo dobrino, ki pa je nato dostopna vsem. Če vsi čakajo na druge, da plačajo dobrino, je končni rezultat pomanjkanje povpraševanja in s tem dobrina ni na voljo. Iz tega razloga je pomembno, da javne dobrine zagotavlja država, njeno financiranje pa ne izkrivlja konkurence na trgu. V primeru trga javnih dobrin lahko trdimo, da ta brez posega države ne obstaja.

Zunanji učinki se pojavijo v primeru, ko aktivnosti nekaterih tržnih subjektov povzročijo učinek prelivanja koristi ali škode na druge tržne subjekte, pri tem pa se to prelivanje ne odraža v tržnih cenah. Zunanji učinki so lahko pozitivni ali negativni. Pri presoji upravičenosti dodeljevanja državnih pomoči so bolj pomembni pozitivni učinki. Državne pomoči je upravičeno dodeljevati v primerih, ko le-te spodbujajo pozitivne zunanje učinke in pomagajo odpravljati negativne. Dodeljujejo se v obsegu koristi, ki jih prinašajo. Pri negativnih zunanjih učinkih so državne pomoči lahko namenjene odpravljanju ali preprečevanju družbene škode.

V nekaterih primerih so namreč tržni subjekti nenaklonjeni tveganju in zato je njihova alokacija proizvodnih virov pod tržno optimalno. V primeru **tržnih tveganj** je državna pomoč upravičena v primerih, ko zmanjša tržno tveganje na ustrezno raven, pri katerih lahko tržni subjekti sprejemajo odločitve o alokaciji proizvodnih virov neodvisno od stopnje tveganja.

Popolni trg temelji na predpostavki popolnih **informacij**. V praksi informacije niso nikoli popolne in državne pomoči, katerih namen je odpravljanje navedene tržne nepopolnosti so lahko z ekonomskega vidika vedno upravičene. Pomoči se lahko nanašajo tako na ustvarjanje novih informacij kot tudi na razširjanje obstoječih.

Nekateri gospodarski sektorji so v njihovih zgodnjih fazah razvoja (**mlada industrija**) prešibki v tekmi z mednarodnimi konkurenti. Z državno podporo v teh zgodnjih fazah lahko ti sektorji pridobijo čas za razvoj novih proizvodov in procesov. Enak argument je mogoče uporabiti v primeru zrelih gospodarskih sektorjev, ki potrebujejo temeljito prestrukturiranje na tehnološkem in finančnem področju.

Dodeljevanje državnih pomoči lahko v določenih primerih tudi **povečuje konkurenco na trgu**. Ta ugotovitev se nanaša na pomoči, ki zmanjšujejo ali odpravljajo ovire, s katerimi se srečujejo obstoječi in potencialni tržni konkurenti. Tipičen primer ovir, ki so prisotne na trgu so ovire v obliki visokih vstopnih in/ali izstopnih stroškov. Če dodeljene pomoči navedene stroške odpravijo, ali pa so ti zaradi njih nižji, to ugodno vpliva na povečevanje konkurence med tržnimi subjekti in s tem na delovanje trga.

Študija, ki jo je leta 1997 po naročilu Evropske komisije pripravila skupina britanskih strokovnjakov, je opredelila naslednje razloge, ki upravičujejo dodeljevanje državnih pomoči (The Single Market Review, 1997, str. 217 - 221):

1. nepopolnosti na trgu kapitala,
2. zunanji učinki investicij v raziskovanje in razvoj,
3. problem prekomernih dolgov,
4. lajšanje strukturnih prilagajanj,
5. strateška promocija nacionalnih gospodarstev.

Avtorji študije ugotavljajo, da **nepopolnosti na trgu kapitala** izhajajo iz asimetričnih informacij. Kreditodajalci težko ugotovijo potencialne prednosti posameznih investicijskih projektov, zato se pri izbiri projektov, ki bodo predmet kreditiranja, soočajo s problemom negativne izbire. Visoke obrestne mere na trgu kapitala namreč pritegnejo relativno več investorjev k projektu, ki so visoko tvegani. Vsako zvišanje obresti iz tega razloga povečuje povprečno tveganje v portfelju naložb, kar pa investorjem zmanjša pričakovane stopnje donosa. V takem položaju lahko z vidika kreditodajalcev zagotavlja maksimiranje dobička strategija, ki pomeni izboljšanje kreditnega portfelja z zmanjšanjem obrestne mere pod tržno obrestno mero in z uvedbo netržnih metod alokacije kreditov. Nekateri investitorji v tem primeru ne morejo pridobiti zadostnih

finančnih virov za svoje projekte, to dejstvo pa po ugotovitvah študije upravičuje poseg države preko instrumentov državnih pomoči.

Problem racionalnega obnašanja investitorjev, ki izvira iz visoke asimetričnosti informacij, je prisoten tudi pri **financiranju investicij v raziskovanje in razvoj**. Poleg tega pa projekti raziskovanja in razvoja povzročajo tudi pozitivne zunanje učinke, ki lahko upravičujejo dodeljevanje državnih pomoči. Ti učinki pomenijo prednosti, ki jih rezultati raziskovanj in razvoja prinašajo celotnemu gospodarstvu. Dodeljene državne pomoči omogočajo inovatorjem nadomestilo za koristi, ki jih z raziskovalno-razvojnimi deli posredno pridobi celotno gospodarstvo. Izvajanje raziskovalno-razvojnih dejavnosti v enem podjetju lahko vpliva tudi na investicijske odločitve v drugih podjetjih; zaradi inovativnega dela v določenem podjetju in predvidenih posrednih koristih za druga podjetja slednja odlagajo raziskovalno-razvojno delo iz strateških razlogov. Tak položaj pa onemogoča načrtovanje predvidenih donosov v podjetjih, ki odlagajo raziskovalno-razvojno delo, kar pa ni koristno z vidika celotne družbe in upravičuje t.i. primarno spodbujanje s strani države (ang. pump-priming) preko delnega sofinanciranja projektov.

Pri presoji upravičenosti državnih pomoči, dodeljenih zaradi tržnih nepopolnosti, ki izvirajo iz asimetričnosti informacij, pa je potrebno upoštevati, da tudi država zelo verjetno ni nič bolje informirana o značilnostih predvidenih projektov kot potencialni zasebni investitorji. Poseg države v obliki dodelitve državnih pomoči asimetričnosti informacij ne zmanjšuje in zdi se, da je edina rešitev decentralizacija sistema investicijskega odločanja. Primer takega sistema so davčne olajšave podjetjem pri investicijah, ki pomenijo nove razvojno-raziskovalne projekte. Ker pomeni uvedba takšnih davčnih olajšav običajno za ukrep splošne narave, le-te ne pomenijo državnih pomoči.

Zakonodaja s področja stečajev podjetij predvideva v primeru **neizpolnjevanja pogodbenih obveznosti** prenos upravljanja nad podjetjem z lastnikov na upnike. Učinkovite odločitve o refinanciranju podjetij v tem primeru niso izvedljive, ker se mejne koristi upnikov razlikujejo od družbenih mejnih koristi. Državne pomoči lahko v primerih, ko je z družbenega vidika optimalno, zagotavljajo refinanciranje obveznosti podjetjem v stečajnem postopku, za kar pa upniki niso nujno zainteresirani. To lahko ponazorimo z naslednjim primerom: predpostavimo, da ima podjetje dolg v višini D , V pa predstavlja likvidacijsko vrednost podjetja, to je vrednost njegovih sredstev. Ob stečaju so upniki podjetja poplačani v višini, ki znaša $\min[D, V]$. Če je $V < D$, podjetje ni likvidno in gre v stečaj. V primeru, da bi refinanciranje dolgov podjetja zagotovilo vrednost sredstev v višini $V^* > D$ z verjetnostjo p , bi bilo refinanciranje popolnoma neučinkovito z verjetnostjo $(1-p)$. Predpostaviti moramo tudi, da so stroški refinanciranja R kriti izključno z dodatnim dolgom (refinanciranje se izvaja zaradi nezmožnosti poravnavanja obstoječega dolga) in uspešno refinanciranje krije vsaj stroške refinanciranja ($V^* > D+R$) (The Single Market Review, 1997, str. 219).

Refinanciranje podjetja je družbene koristno, če in samo če je $pV^*+(1-p)V-R>V$; pričakovana vrednost podjetja v primeru izvedbe refinanciranja obstoječih obveznosti, zmanjšana za stroške refinanciranja je večja kot je njegova trenutna likvidacijska vrednost. Del potencialnih koristi refinanciranja pripada tudi lastnikom podjetja, zato imajo upniki v tem primeru drugačne interese. Upniki se bodo odločili za refinanciranje, če in samo če je $p(R+D)+(1-p)V-R>V$. Ker je $V^*>R+D$, v nekaterih primerih upniki niso vzpodbujeni k zagotavljanju dodatnih virov za refinanciranje dolgov podjetja, čeprav bi bilo takšno ravnanje z družbenega vidika optimalno. S tega vidika je lahko uporaba državnih pomoči ekonomsko upravičena, če je le-ta namenjena reševanju podjetij, ki imajo sposobnost preživetja na dolgi rok, na kratek rok pa se ob nepopolnostih na trgu kapitala soočajo s pomanjkanjem ustreznih finančnih virov.

Pomoči za **lajšanje strukturnih prilagoditev** so namenjene podjetjem, ki niso sposobna preživeti na dolgi rok zaradi njihove nekonkurenčnosti na trgu, zlasti če se s tem zmanjšujejo težave, ki so posledica nepopolnosti na drugih trgih, predvsem na trgu dela. V primeru trga dela je to še posebej pomembno, ker je delovna sila pogosto nemobilna (tako z geografskega kot tudi s sektorskega vidika) in so družbeni stroški visoke stopnje nezaposlenosti lahko precejšnji. Problem nepopolnosti na trgu delovne sile prav tako povečuje togost plač, z lajšanjem procesa prilagajanja pa se lahko zmanjšujejo stroški strukturnih prilagoditev. V tem primeru je dodelitev državnih pomoči upravičena z nepopolnostmi na drugih trgih, npr. na trgu dela. Če bi vse stroške procesa prilagajanja nosila družba in ne tudi podjetje, bi bila podjetja vzpodbujena k ravnanjem, ki bi pomenila oddaljevanje od družbeno optimalnih ravnanj. Zato je pomembno, da se z ukrepi lajšanja strukturnih prilagoditev zagotavlja ravnotežje med koristmi, ki jih pri tem pridobijo podjetja in družbenimi stroški prilagajanj.

Dodeljene pomoči za lajšanje strukturnih prilagoditev so tako upravičene tudi v primeru podjetij, ki na dolgi rok ne bodo preživela v boju s tržno konkurenco, če so le družbene koristi lajšanja prehoda zadosti velike. Pri tem napačno alokacijo virov v določenem obdobju upravičujejo zmanjšani skupni stroški prilagoditev. Dodeljevanje pomoči podjetjem brez ugodnih izgledov za prihodnost pa lahko predstavlja tudi nevarnost nenadzorovanega podaljševanja neučinkovitosti, zato je pri tem nujno, da so dodeljene pomoči omejene v obsegu in času.

Strateška promocija nacionalnih gospodarstev je lahko namenjena spodbujanju domačih dobaviteljev, ki izvažajo na tuje trge ali zaščititi domačih proizvajalcev v tekmi s ponudbo iz uvoza. Promocija nacionalnih podjetij je lahko upravičena v primerih, ko se ta izvaja v skladu z načrtom nacionalnih vlad pri pripravi na tržno integracijo. Če je število podjetij na integriranem trgu manjše kot pred integracijo, potem so pomoči v prehodnem času lahko učinkovit instrument, s katerim skušajo vlade namesto trga odločiti, katera podjetja bodo preživela konkurenco na bodočem integriranem trgu. Navedeni strateški razlogi za dodeljevanje državnih pomoči povečujejo družbeno blaginjo, in sicer na račun mednarodnih konkurentov. Če države konkurentke uvedejo protiukrepe, bo skupna blaginja manjša, kljub temu pa bo še naprej v interesu vsake posamezne države, da spodbuja svoje nacionalno gospodarstvo. Zmanjšanje blaginje na integriranem trgu je predvsem posledica učinkov izkrivljanja konkurence.

2.2 Negativni učinki državnih pomoči

Namen državnih pomoči je predvsem v odpravljanju tržnih nepopolnosti, vendar pa moramo ob tem upoštevati, da prisotnost državnih pomoči prinaša tudi različne negativne učinke. Te učinke predstavljajo predvsem različna izkrivljanja v tržni konkurenci, tekmovanja med državami pri dodeljevanju pomoči, *ex ante* učinki izkrivljanja in težnje k zagotavljanju rent. Nasprotni učinki državnih pomoči se odražajo tudi v izkrivljanju podjetniških odločitev glede produkcije in cen (The Single Market Review, 1997, str. 222 - 223).

1. Učinek izkrivljanja konkurence

Državne pomoči običajno izkrivljajo tržno konkurenco in strukturo. Podjetjem omogočajo obstoj na trgu, kljub temu, da bi upoštevanje zgolj tržnega delovanja podjetje prisililo k umiku s trga. Posledica je lahko večje število podjetij na trgu in večja konkurenca na trgu. Seveda pa je bolj verjetno, da bodo dodeljene pomoči ob predpostavki enakih stroškov med podjetji povzročile zaprtje tistih podjetij, ki ne sodijo med prejemnike pomoči. Dodeljene državne pomoči tako preko učinka na zmanjševanje stroškov nekaterih konkurentov spreminjajo položaj na trgu, kar lahko povzroči nasproten učinek na alokacijsko učinkovitost.

2. Tekmovanja med državami pri dodeljevanju pomoči

Dodeljevanje pomoči je lahko za določeno vladno optimalno, čeprav to ni v skladu s skupnim interesom vlad različnih držav. Odločitev vlade posamezne države glede dodelitve pomoči namreč sproži tekmovanja z ostalimi vladami, ki se vanj prav tako vključijo, z namenom pritegniti potencialne investitorje. Če so ob tem vse vlade držav pripravljene dodeliti državne pomoči v enakem znesku in pod enakimi pogoji, to povzroči neto transfer investitorjem, ki ga je potrebno financirati s splošnimi davki in spremljajočimi presežnimi davčnimi obremenitvami (ang. dead-weight losses).

3. Prerazdeljevanje dohodka

Posamezna podjetja in gospodarske panoge so močno motivirane lobirati za pridobitev državnih pomoči. Dobro organizirane skupine so lahko pri tem deležne ugodnejše obravnave in finančne podpore s strani oblastnih struktur, kar gre na račun slabše organiziranih. Prerazdeljevanje dohodka pogosto tudi vodi v neučinkovitosti pri alokaciji proizvodnih virov, v kolikor je uspešno izvedeno, hkrati pa tudi sam proces lobiranja zahteva določene vire. Slednje lahko močno presega »čisti« učinek izgube učinkovitosti zaradi neučinkovite alokacije.

Poseben problem pri oceni ukrepov državnih pomoči predstavljajo značilnosti argumentov za dodelitve pomoči, ki so pogosto usmerjeni k izboljševanju blaginje, hkrati pa bi jih bilo mogoče uporabiti tudi pri procesu prerazdeljevanja dohodka. Zato je na področju dodeljevanja državnih pomoči zelo težko ločiti med argumenti, ki upravičujejo uvedbo pomoči in tistimi, ki so namenjeni zgolj prerazdeljevanju dohodka.

4. *Ex ante* učinki izkrivljanja

Običajno je politika dodeljevanja državnih pomoči usmerjena k zagotavljanju (*ex post*) družbeno optimalnih ciljev, kar pa ima lahko *ex ante* vpliv na podjetniške odločitve. Podjetja lahko namreč pri oblikovanju svojih pričakovanj glede sprejema investicijskih odločitve upoštevajo *ex post* delovanje vlad, s tem pa se že v naprej izkrivlja njihovo delovanje na področju alokacije proizvodnih dejavnikov.

3. DRŽAVNE POMOČI V EVROPSKI UNIJI

3.1 Posebnosti državnih pomoči v Evropski uniji

3.1.1 *Opredelitev koncepta državne pomoči*

Pravna podlaga za politiko državnih pomoči Evropske unije je opredeljena v Pogodbi Evropske skupnosti (ang. EC Treaty) - PES, sprejeti leta 1957, in v Pogodbi Evropske skupnosti za jeklo in premog (ang. ESCS Treaty), sprejeti leta 1951. Kdaj pomeni določen ukrep državno pomoč in v kakšnih okoliščinah je le-ta upravičena, določa 87. člen PES.

Kot izhaja iz prvega odstavka 87. člena PES, »je nezdružljiva s skupnim trgom kakršnakoli državna pomoč ali pomoč, dodeljena iz državnih virov, v katerikoli obliki, ki izkrivlja konkurenco ali grozi, da bo izkrivila konkurenco z dajanjem prednosti določenim podjetjem ali proizvodnji določenih dobrin, v kolikor negativno vpliva na trgovino med državami članicami«.

PES ne opredeljuje pojma državna pomoč - opredelitev je bila prepuščena Evropski komisiji in Evropskemu sodišču, ki jo oblikujeta v svojih odločbah. Rdeča nit vseh odločb, ki jih sprejemata navedeni ustanovi je, da je državna pomoč kakršnakoli korist, ki je omogočena neposredno ali posredno iz državnih virov. Da nek ukrep sodi v okvir prvega odstavka 87. člena PES, mora izpolnjevati naslednje pogoje (Hancher *et al*, 1999, str. 23 - 29 in Grilc, 2001, str. 709 - 711):

1. pomoč mora biti odobrena s strani javnih oblasti, ali
2. ukrep predstavlja prenos državnih virov ali pa pomeni njihovo zmanjšanje,
3. pomoč izkrivlja konkurenco z dajanjem prednosti določenim podjetjem ali proizvodnji določenih dobrin, ki konkurirajo podjetjem ali proizvodnjam v drugih državah članicah,
4. proizvodi in storitve, katere zadeva ukrep, morajo biti predmet menjave znotraj Skupnosti.

Pomoč mora biti posledica delovanja državnega organa ali pa je izvedena z usmerjanjem ali nadzorom države. Alternativni način ugotavljanja, ali določen ukrep predstavlja državno pomoč je preverjanje, ali ukrep pomeni dejansko ali potencialno zmanjšanje prihodkov države, torej ali pomoč izvira iz javnih virov. Morebitne finančne koristi prejemniku pomoči morajo biti pri tem dane s strani države. Prvi odstavek 87. člena PES velja tako za pomoči, ki jih dodeljujejo centralni, regionalni ali lokalni organi oblasti, kot tudi pomoči vseh zasebnih subjektov, ki jih ustanovijo ali usmerjajo navedeni organi oblasti. Tako z vidika PES ni nujno, da se koristi

prejemniku pomoči odražajo kot neposreden odhodek iz javnih virov, ker lahko državne pomoči predstavljajo tudi različna plačila zasebnih subjektov, ki so posledica ukrepov države. Tak primer so državne pomoči na osnovi cenovnih shem, kjer državno določene minimalne ali maksimalne cene lahko pomenijo ukrep državne pomoči podjetjem, ki upravljajo cenovno shemo ali pa so koristniki sheme. V vseh navedenih primerih gre za pomoči, ki so v finančni obliki. Z vidika opredelitve koncepta državne pomoči pa ni nujno, da gre zgolj za finančno obliko pomoči, kajti prvi odstavek 87. člena PES dopušča možnost, da se pomoči pojavijo v »katerikoli obliki«. Prav tako je potrebno poudariti, da je v primerjavi s konceptom subvencij koncept državnih pomoči širši, saj pojem državne pomoči ne obsega le prenosa sredstev iz javnih virov, ampak pomeni tudi druge intervencije države, s katerimi se zmanjšujejo obremenitve podjetja, ki bi jih v nasprotnem primeru moralo nositi podjetje samo.

Poudariti je potrebno, da mora državna pomoč pomeniti diskriminatoren ukrep, usmerjen na posamezna podjetja ali gospodarske panoge. Pri presoji, ali je državna pomoč diskriminatorna, Evropska komisija preverja, ali se s predvidenim ukrepom izboljšuje konkurenčni položaj določenega podjetja v primerjavi z ostalimi konkurenti pri trgovanju na trgu držav članic. V ta namen prouči obseg trgovanja s proizvodi, ki so predmet pomoči in stanje v zadevnem sektorju, ter na tej osnovi ugotovi možna izkrivljanja konkurence. Ukrepe, ki so splošne narave in pod enakimi pogoji zadevajo celoten gospodarski sektor, se ne šteje med državne pomoči (npr. znižanje stopenj davkov, ki so na voljo vsem gospodarskim subjektom pod enakimi pogoji ne glede na njihovo geografsko lokacijo in dejavnost) (Sauter, 1997, str. 43).

Dodeljena državna pomoč mora predstavljati prednost, ki izkrivlja konkurenco znotraj Evropske unije in pomeni spremembo v konkurenčnosti na enotnem trgu. Člen 87. PES zahteva, da je pogoj, da se določen ukrep obravnava kot državna pomoč, obstoj možnosti izkrivljanja konkurence, ki vpliva na trgovanje med državami članicami. Tudi v primerih, ko je jasno, da gre za pomoči, ki niso združljive z 87. členom PES, so dopustne izjeme, ki jih dovoljujeta drugi in tretji odstavek 87. člena PES. Tako drugi odstavek določa, da so s skupnim trgom združljive:

- pomoči socialnega značaja, ki so odobrene posameznim potrošnikom, pod pogojem, da so odobrene brez diskriminacije glede na poreklo zadevnega proizvoda;
- pomoči, ki so namenjene odpravljanju škode, povzročene z naravnimi nesrečami ali izrednimi dogodki;
- pomoči, ki so odobrene gospodarstvu določenih območij Zvezne republike Nemčije, ki jih je prizadela delitev Nemčije, v kolikor so pomoči potrebne, da se kompenzira gospodarska škoda, ki jo je povzročila delitev.

V navedenih primerih gre za t.i. »samodejne« izjeme. V prvem primeru so to predvsem pomoči, ki sodijo v skupino socialnih pomoči, namenjenih posameznikom, poudariti pa je potrebno, da pomoči socialnega značaja, ki bi pomenile korist določenemu podjetju in njegovim zaposlenim, niso združljive s skupnim trgom in jih je na splošno prepovedano dodeljevati. V primeru pomoči, katerih namen je odpravljanje posledic višje sile, Evropska komisija kot združljive s skupnim trgom potrjuje le tiste pomoči, ki ne glede na njihovo višino pomenijo največ nadomestilo za

povzročeno škodo.¹ Pogoji za dodelitev pomoči pa je dejstvo, da gre res za naravno nesrečo oz. izredni dogodek (D'Sa, 1998, str. 15 - 26). Zadnja skupina pomoči je po združitvi Nemčije izgubila na pomenu in ne predstavlja pomoči, ki bi bile vedno združljive s skupnim trgom (Grilc, 2001, str. 712 - 715).

Tretji odstavek 87. člena PES v nadaljevanju določa pogojno dopustne pomoči, ki jih lahko dovoli Evropska komisija. To so:

- pomoči, namenjene pospeševanju gospodarskega razvoja območij, kjer je standard življenja neobičajno nizek ali kjer je resna nezaposlenost;
- pomoči, namenjene pospeševanju izvedbe pomembnega projekta skupnega evropskega interesa ali odpravi resne motnje v gospodarstvu ene od držav članic;
- pomoči, namenjene olajševanju razvoja določenih gospodarskih aktivnosti ali določenih gospodarskih območij, ko ta pomoč ne vpliva neugodno na pogoje trgovanja do meje, nasprotne skupnemu interesu;
- pomoči, namenjene pospeševanju kulture in ohranjanju dediščine, ko ta pomoč ne vpliva neugodno na pogoje trgovanja in na konkurenco Skupnosti do meje, nasprotne skupnemu interesu;
- druge vrste pomoči, ki so lahko določene z odločbo Sveta s kvalificirano večino na predlog Komisije.

Komisija je dolžna pri presoji združljivosti državnih pomoči, ki so pogojno združljive s skupnim trgom, upoštevati naslednja merila:²

- pomoč mora uveljavljati in spodbujati projekte, ki so v interesu Skupnosti kot celote,
- pomoč mora biti nujna za doseg cilja, ker cilja brez pomoči ne bi bilo mogoče doseči,
- lastnosti pomoči kot so njeno trajanje, intenzivnost in namen morajo biti sorazmerne s pomenom predvidenega cilja pomoči.

Pri dodeljevanju **pomoči v podporo gospodarskemu razvoju** (člen 87(3)(a) PES) je potrebno upoštevati doseženi življenjski standard. Evropsko sodišče je pri tem razvilo razlago, da je potrebno pri odločanju, ali je življenjski standard nenormalno nizek, izhajati iz povprečja v Skupnosti in ne v posamezni državi članici. Zato zgolj dejstvo, da je v določeni regiji visoka stopnja brezposelnosti, ni relevantno. Prav tako je potrebno upoštevati, da pomoči, ki bi lahko povzročile presežne proizvodne zmogljivosti v določenem sektorju na ravni Skupnosti, niso združljive s skupnim trgom (Hancher *et al*, 1999, str. 75, Grilc, 2001, str. 712 - 715).

Pomoči v podporo pomembnim evropskim projektom (člen 87(3)(b) PES) je dovoljeno dodeliti v primerih, ki upravičujejo »evropski interes«. Kaj je »evropski interes« pri tem ni nikjer

¹ Novejši primer pomoči za odpravo posledic izrednih dogodkov, združljivih s skupnim trgom, so državne zavarovalne sheme za zavarovanja evropskih letalskih prevoznikov za odgovornosti do tretjih oseb v primeru terorističnih napadov in vojn, ki so bile uvedene po odpovedi zavarovanj na zasebnem zavarovalniškem trgu po dogodkih 11.9.2001.

² Merila, ki jih mora upoštevati Komisija pri presoji združljivosti pomoči na osnovi 3. odstavka 87. člena PES, je določilo Evropsko sodišče v zadevi *Phillip Morris* (Case 730/79) (Hancher *et al*, 1999, str. 36).

opredeljeno in sam izraz lahko napeljuje na možnost, da gre za pomoči projektom, ki niso omejeni zgolj na območje Evropske unije. Prav tako lahko projekti vključujejo sodelovanje med več državami oz. jih podpira več držav članic. Hkrati je dejstvo, da ni potrebno, da se projekt, ki bi bil pomemben z vidika skupnega interesa, izvaja zgolj na ravni vseh držav članic. Določen projekt je lahko v skupnem interesu, čeprav se izvaja v eni sami državi članici. Preveč ohlapna opredelitev izjeme pri dodeljevanju pomoči projektom v »evropskem interesu« Evropski komisiji tako omogoča širok manevrski prostor pri potrjevanju pomoči v te namene (Evans, 1997, str. 10 - 11).

Pomoči za odpravo motenj v gospodarstvu (člen 87(3)(b) PES) je dovoljeno dodeliti le v primerih, ko motnje zadevajo celotno nacionalno gospodarstvo in niso omejene zgolj na posamezni sektor ali regijo. Ta vrsta pomoči se s strani Evropske komisije potrdi le v izjemnih primerih. Pomoč za odpravo motenj v gospodarstvu je bila zadnjič potrjena leta 1991 pri izvajanju programa privatizacije v Grčiji³.

Pomoč za razvoj določenih gospodarskih aktivnosti ali področij (člen 87(3)(c) PES) se dovoli le v primerih, ko se brez dodelitve pomoči ob upoštevanju normalnih tržnih pogojev ne pričakuje razvojnih premikov. V ta okvir sodijo pomoči, namenjene izbranim sektorjem, kot so transport, kmetijstvo, ribištvo, industrija motornih vozil, ipd. in horizontalne kategorije pomoči, kot npr. pomoči za raziskave in razvoj, mala in srednje velika podjetja, varstvo okolja, in podobno. Pomoči za razvoj določenih področij se nanašajo na regije, ki so, četudi v bogatejših državah članicah, pod nacionalnim nivojem razvitosti.

Pomoči za pospeševanje kulture in ohranjanje dediščine (člen 87(3)(d) PES) lahko Evropska komisija odobri v primeru, če le-te ne izkrivljajo konkurence in ne vplivajo na trgovanje med državami članicami v obsegu, ki bi bil v nasprotju s skupnim interesom.

Možna je tudi **odobritev novih kategorij izjem s strani Sveta** na osnovi 87(3)(e). člena PES. To določilo daje Svetu možnost, da na predlog Evropske komisije z večino glasov odloči, da se s skupnim trgom sicer nezdržljiva pomoč zaradi izjemnih okoliščin vendarle odobri.

3.1.2 *De minimis* pomoči

Evropska komisija je v letu 1992 v okviru prizadevanj, da bi zmanjšala administrativno obremenitev držav članic in Komisije same ter olajšala dodeljevanje pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem, uvedla tako imenovano pravilo *de minimis*. Pravilo določa znesek praga, pod katerim določila člena 87(1) PES ne veljajo, kar pomeni, da teh pomoči ni potrebno obravnavati kot državne pomoči in jih vnaprej priglasiti Evropski komisiji (Sinnaeve in Jan Slot, 1999, str. 1163). Prag za pomoč, ki jo zajema pravilo *de minimis* danes znaša 100.000 EUR v triletnem

³ To je bila pomoč št. NN 11/91, ki ni bila objavljena (Hancher *et al.*, 1999, str. 75-77).

obdobju, ki se šteje od dodelitvi prve pomoči po pravilu *de minimis*⁴. Pravilo se nanaša na vse oblike pomoči, ne glede na njihov namen. Izjema so pomoči sektorjem transporta, kmetijstva in ribištva ter pomoči za izvozne dejavnosti podjetij, katerim *de minimis* pomoči ni dovoljeno dodeliti.

Države članice, ki dodeljujejo pomoči po pravilu *de minimis*, so dolžne obvestiti podjetja, ki so prejemniki pomoči, da ima dodeljena pomoč lastnost *de minimis* pomoči. Prav tako morajo pri dodelitvi pomoči preveriti vse podatke o drugi pomoči *de minimis*, ki jo je podjetje prejelo v preteklih letih, tako da meja 100.000 EUR pomoči v zadnjih treh letih ni presežena. Večina držav članic vodi centralne evidence pomoči *de minimis*, ki poleg centralno-državne ravni zajemajo tudi pomoči, dodeljene na regionalni in lokalni ravni (Commission Regulation (EC) No 69/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to *De Minimis* Aid, 2001).

3.1.3 Skupine, kategorije in dovoljeni nameni pomoči

V Evropski uniji so izoblikovali podrobna pravila o dodeljevanju državnih pomočeh, ki so združena v več skupin. Pod vsako skupino so razvrščene različne kategorije pomoči, znotraj posameznih kategorij pa najdemo namene dodeljevanja pomoči. Za vsak namen pomoči so določene intenzivnosti pomoči, to so zgornje dovoljene stopnje pomoči, izražene relativno ali absolutno in upravičeni stroški, za katere je dovoljeno dodeliti pomoči.

Nameni državnih pomoči so različni. Največkrat so dovoljeni nameni pomoči investicije (v zemljišča, zgradbe, opremo ipd.), reševanje socialnih problemov in pokrivanje posebnih vrst stroškov (npr. stroškov usposabljanja in stroškov svetovanja). Pomoči za redno poslovanje oz. pokrivanje tekočih izgub, so le izjemoma dovoljene (le pri kategoriji regionalnih državnih pomoči in pri nekaterih pomočeh posebnim sektorjem). V osnovi ločimo tri skupine dovoljenih državnih pomoči. To so (Baudenbacher, 1997, str. 36 - 46): horizontalne državne pomoči, regionalne pomoči in posebne sektorske pomoči.

Horizontalna pravila dodeljevanja državnih pomoči so namenjena spodbujanju posameznih gospodarskih aktivnosti, zlasti tistih, kjer se pojavljajo posebne težave. Pravila izključujejo nekatere sektorje, ki so opredeljeni kot občutljivi, saj so zanje predvidena posebna sektorska pravila. Pravila o možnostih dodeljevanja horizontalnih pomoči določi Evropska komisija ali pa jih sprejme Svet, in sicer za časovno omejeno obdobje veljavnosti z namenom prilagajanja ekonomskemu razvoju Evropske unije. V okviru horizontalnih pravil poznamo kategorije pomoči za raziskovanje in razvoj, majhna in srednje velika podjetja, zaposlovanje, usposabljanje, varstvo okolja, reševanje in prestrukturiranje, tvegani kapital in nazadujoča urbana območja.

⁴ Pogoji izvajanje pravila *de minimis* so opredeljeni v dokumentu: Commission Regulation (EC) No 69/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to *De Minimis* Aid (Official Journal L 10, 13.01.2001, str. 30-32).

Regionalna pravila določajo možnosti dodeljevanja pomoči na osnovi regionalnih kriterijev. Njihov cilj je vplivati na geografsko razporeditev dodeljevanja pomoči preko spodbud podjetjem, ki delujejo na manj razvitih območjih. Regionalne pomoči ni dovoljeno dodeliti podjetjem, ki nimajo pomembnega vpliva na razvoj območja, v katerem se nahajajo. Dodeljevanje državnih pomoči poteka v okvirih regionalne karte, ki se deli na dva dela. Prvi del zajema državne pomoči manj razvitim regijam v Evropi na nivoju nomenklature teritorialnih statističnih enot NUTS II in ravnijo pod 75% bruto domačega proizvoda, po kupni moči na prebivalca v evropskem merilu. Drugi del pokriva regije, ki so manj razvite z nacionalnega vidika države članice, in sicer na ravni NUTS III. Regionalne pomoči je dovoljeno dodeliti za namene začetnih investicij, odpiranja novih delovnih mest, pod določenimi pogoji pa tudi za tekoče poslovanje podjetij.

Pravila za sektorske pomoči opredeljujejo politiko Evropske unije pri razvoju izbranih sektorjev. S tem Komisija priznava dejstvo, da lahko težave, s katerimi se soočajo nekateri gospodarski sektorji, upravičujejo dodelitev državnih pomoči, če se ob tem zagotovi, da povzročeno izkrivljanje konkurence ne bo v nasprotju s skupnimi interesi in cilji Skupnosti (Moussis, 1999, str. 273). Glavni kriteriji, pod katerimi Evropska komisija odobri dodelitev pomoči posebnim sektorjem so:

- pomoči morajo biti omejene na primere, ko so pomoči upravičene glede na položaj, v katerem se nahaja sektor,
- pomoči morajo ponovno vzpostaviti dolgoročno ravnovesje sektorja, in sicer preko reševanja problemov in ne ohranjanja statusa *quo*,
- ker prilagajanje zahteva čas, je dodeljevanje pomoči dovoljeno le v določenih okoliščinah in ob upoštevanju določenih pogojev,
- če so pomoči dodeljene v daljšem časovnem obdobju, morajo biti regresivne in jasno povezane s prestrukturiranjem zadevnega sektorja,
- intenzivnost pomoči mora biti sorazmerna problemu sektorja, tako da so izkrivljanja konkurence, ki jih dodeljevanje pomoči sektorjem povzroča, najmanjša možna,
- reševanje problemov v sektorju ene države ne sme negativno vplivati na drugo državo članico.

V okviru sektorskih pravil so se pojavile posebne kategorije pomoči za predelovalno industrijo, kjer obstaja visoka stopnja konkurence (npr. industrija motornih vozil in industrija sintetičnih vlaken) ali kjer gre za industrije, ki so v krizi⁵ (npr. ladjedelništvo in jeklarstvo). Posebne sektorske kategorije pomoči so še pomoči, dodeljene premogovništvu, transportu, kmetijstvu in ribištvu.

⁵ V krizi so na splošno delovno-intenzivni sektorji, ki proizvajajo proizvode z nizko stopnjo raziskovanja in razvoja podvržene naraščajoči globalni konkurenci s strani ponudnikov iz držav v razvoju (Evans, 1997, str. 212).

3.1.4 Strukturne pomoči in druge pomoči iz skupnih virov Evropske unije

Evropska unija vodi različne skupne politike, katerih osnovni cilj je zmanjšanje ekonomskih in socialnih razlik med posameznimi državami članicami. Za njihovo izvajanje je oblikovala več različnih skladov in ustanov, ki opravljajo posebne naloge in aktivnosti. V programskem obdobju 2000 - 2006 so skupne politike Evropske unije na področju strukturnih pomoči usmerjene v tri cilje (Council Regulation (EC) No 1260/1999 of 21 June 1999 Laying Down General Provisions on the Structural Funds, 1999 in Rovar, 2001, str. 88 - 90)⁶:

- »Cilj 1« je namenjen pospeševanju razvoja in strukturnih prilagoditev razvojno zaostalih območij. V ta območja sodijo regije, katerih BDP je manjši od 75% povprečja EU. Ta cilj je najpomembnejši med cilji, saj je za njegovo zagotavljanje porabljen več kot dve tretjini vseh strukturnih pomoči,
- »Cilj 2« podpira ekonomsko in socialno preoblikovanje območij s strukturnimi problemi, za kar Evropska unija namenja 11,5% vseh strukturnih pomoči,
- »Cilj 3« je namenjen prilagajanju in posodobitvi politik in sistemov izobraževanja, usposabljanja in zaposlovanja na območjih, ki so izven obsega »Cilja 1«.

Vsak cilj strukturnih pomoči se uresničuje preko pristojnih strukturnih skladov, pri tem pa se lahko posamezni ukrep ali operacija v določenem trenutku financira le iz enega od štirih strukturnih skladov ali drugega skupnega vira Evropske unije:

1. Regionalni sklad (The European Regional Development Fund – ERDF) je največji strukturni sklad in je namenjen spodbujanju ekonomske in socialne kohezije. Sredstva sklada so namenjena za ustvarjanje in ohranjanje delovnih mest, investicije v infrastrukturo, spodbujanje razvoja majnih in srednje velikih podjetij.
2. Socialni sklad (The European Social Fund – ESF) podpira ukrepe, ki so namenjeni preprečevanju in zmanjševanju nezaposlenosti, razvoju človeških virov ter podpori spremljajočih ukrepov, ki dvigujejo raven zaposlenosti, enakost med spoloma na delovnem mestu ipd.
3. Kmetijski jamstveni in usmerjevalni sklad (The European Agriculture Guarantee and Guidance Fund – EAGGF) preko poroštev in »usmerjanja« financira skupino različnih ukrepov, namenjenih vsem kmetijskim območjem na območju Evropske unije, kot so investicije v kmetijska gospodarstva, zagotavljanje začetne pomoči za mlade kmete, spodbujanje poklicnega usposabljanja, dajanje nadomestil pri varovanju okolja na ogroženih območjih, spodbujanju predelave in trženja kmetijskih proizvodov, spodbujanju razvoja in izrabe gozdnih virov ter izvajanju shem, ki omogočajo prilagoditev in razvoj kmetijskih območij.
4. Ribiški sklad (The Financial Instrument for Fisheries Guidance - FIFG) je namenjen financiranju ciljev s področja ribištva kot so posodobitev ribiških flot, razvoj vodnih kultur, varovanje morskih območij, razvoj infrastrukture v ribiških pristaniščih, spodbujanje predelave, oglaševanje in trženje ribjih proizvodov.

⁶ Število ciljev strukturnih pomoči v programskem obdobju 2000 - 2006 je manjše v primerjavi z obdobjem 1994 - 1999, ko je bilo ciljev šest.

Drugi skladi in ustanove, ki izvajajo evropsko politiko preko dodeljevanja pomoči državam članicam so (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 140 - 147):

1. Pobude Skupnosti (Community Initiatives), katerih delež v celotnih strukturnih pomočeh predstavlja 5%, so štiri in sicer so poimenovane »Interreg«, »Urban initiatives«, »Equal initiative« in »Leader+«. Prva pobuda je namenjena spodbujanju sodelovanja med regijami in državami z namenom spodbujanja skladnega in uravnoveženega razvoja na širšem evropskem območju, druga pa je namenjena reševanju socialnih in ekonomskih problemov v krajih in soseskah v krizi. Pobuda »Equal initiative« je namenjena boju z vsemi vrstami diskriminacij in neenakosti na področju zaposlovanja. Zadnja pobuda, »Leader+« je namenjena spodbujanju kmetijskega razvoja.
2. Koheziski sklad (Cohesion Fund) je namenjen spodbujanju razvoja v najmanj razvitih državah članicah Evropske unije (Grčija, Irska, Portugalska in Španija), katerih BDP na prebivalca ne dosega 90% evropskega povprečja. Pomoči Kohezijskega sklada so danes namenjene investicijam v okolje in trans-evropska prometna omrežja, pred tem pa je bil sklad namenjen predvsem zniževanju javno-finančnih primanjkljajev v skladu z zahtevami maastrichtskih kriterijev za vstop v monetarno unijo.
3. Evropska investicijska banka (European Investment Bank – EIB) dodeljuje dolgoročne kredite za investicije na področju gospodarstva, tehničnega razvoja, okolja in financ. Njena politika poslovanja se sprejema v sodelovanju z državami članicami in drugimi institucijami Evropske unije.
4. Evropski investicijski sklad (European Investment Fund – EIF) s poroštvi podpira srednje in dolgoročne investicije na področju trans evropskega prometnega omrežja ter malih in srednje velikih podjetij.
5. Raziskovanje in tehnološki razvoj Skupnosti (Community Research and Technological Development – RTD) je ustanova, ki nudi finančno pomoč institucijam, ki se ukvarjajo z raziskovanjem in tehnološkim razvojem. Ta ustanova tudi neposredno izvaja dejavnosti v okviru Joint Research Centra.

Koristi prejemnikov strukturnih pomoči, ki sodijo med javne ustanove, ne predstavljajo državnih pomoči. Državno pomoč lahko predstavljajo le tiste strukturne pomoči, pri katerih ima vpliv na njihovo dodeljevanje posamezna država članica. Pomoči strukturnih in drugih skladov ter institucij Evropske unije pri tem sodijo med državne pomoči le v primeru, če izpolnjujejo pogoje, opredeljene na osnovi 87(1). člena PES (Hancher *et al*, 1999, str. 28). Tako se določeni nameni strukturnih pomoči uvrščajo med državne pomoči, nekateri, kot npr. gradnja javne infrastrukture pa ne (Murn, 2001, str. 33). Ločitev pomoči na državne pomoči in tiste pomoči, ki sodijo med strukturne pomoči in predstavljajo državne pomoči ni mogoča, ker objavljeni podatki o dodeljenih državnih pomočeh ne razlikujejo med državnimi pomočmi držav članic in državnimi pomočmi, dodeljenimi preko evropskih skladov in institucij. Obveznost Evropske komisije v zvezi z nadzorom državnih pomoči na tem področju je zgolj v tem, da le-ta pred končnim sprejetjem ukrepov s področja strukturnih pomoči preveri njihovo združljivost z vidika pravil o dodeljevanju državnih pomoči (Pogovori s predstavniki Evropske komisije, 2002).

3.2 Institucionalni okvir nadzora državnih pomoči

3.2.1 Postopki priglasitve državnih pomoči

Države članice so dolžne priglasiti državne pomoči na način, ki ga je v ta namen določila Evropska komisija. Postopki priglasitve pomoči in ravnanja Evropske komisije pri priglašeni pomočeh so podrobneje opredeljeni v Uredbi Sveta št. 659/1999⁷.

Države članice so dolžne pred izvajanjem priglasiti nove pomoči in vse morebitne spremembe že potrjenih pomoči. To velja tudi za vse pomoči, ki so lahko upravičene do odobritve na podlagi drugega odstavka 87. člena PES, kjer je potrebna predhodna potrditev Evropske komisije, da so pogoji za izjemo izpolnjeni. Edina izjema, ki ne zahteva priglasitve nove pomoči, so pomoči, ki se štejejo kot *de minimis* pomoči, torej pomoči majhnih zneskov, ki ne vplivajo na trgovanje med državami članicami. Prav tako ni potrebna priglasitev v primeru, kadar gre za povečanje proračuna odobrene sheme pomoči za manj kot 20%. Proceduralna ureditev priglasitev državnih pomoči prepoveduje izvajanje vseh načrtovanih ukrepov, dokler Evropska komisija ne sprejme odločitve o priglašeni pomoči. Ta prepoved je znana kot »mirovalna klavzula« (ang. standstill clause) (Sinnaeve in Jan Slot, 1999, str. 1162 - 1166 in 1173).

Evropska komisija mora v sodelovanju z državami članicami ves čas spremljati sistem dodeljenih pomoči, kar izhaja iz 88. člena PES. Na drugi strani je obveznost Komisije, da v razumnem času državo članico, ki je priglasila načrtovano dodelitev pomoči, seznaniti z njenimi pripombami ter sprejme odločitev, ali bo pomoč potrdila, ker je združljiva s skupnim trgom, ali pa sprožila formalni postopek preiskave, kadar se pojavijo dvomi o združljivosti pomoči s skupnim trgom.

Evropska komisija ima po prejemu priglasitve pomoči 15 delovnih dni časa, v katerem lahko zahteva določena pojasnila ali podrobnejše informacije, če so le-te potrebne za reševanje priglasitve. Država članica je pri tem dolžna pojasnila oz. informacije posredovati Evropski komisiji v roku 20-dni. Komisija ima nato dva meseca časa, da prouči predviden ukrep države članice. Šteje se, da začne dvomesečni rok teči od trenutka, ko Evropska komisija od države članice pridobi vse potrebne informacije, ki jih potrebuje pri proučevanju priglašene pomoči.

Pri priglašeni pomočeh Evropska komisija ravna v skladu s predhodnim postopkom na osnovi 3. odstavka 88. člena PES in v skladu s formalnim postopkom, opredeljenim v drugem odstavku 88. člena PES.

Pri predhodnem postopku je Evropski komisiji omogočeno, da v roku dveh mesecev prouči priglašen predviden ukrep države članice, postopek pa lahko zaključi na tri načine, in sicer (Sinnaeve in Jan Slot, 1999, str. 1170 - 1173):

1. sprejme odločitev, da priglašeni ukrep ne pomeni državne pomoči,

⁷ Council Regulation (EC) No 659/1999 of 22 March 1999 Laying Down Detailed Rules for the Application of Article 93 of the EC Treaty (Official Journal of the European Communities, L 83/1).

2. sprejme odločitev, da priglašeni ukrep pomeni državno pomoč, ki pa je združljiva s skupnim trgov na osnovi ene od izjem,
3. izrazi dvome o združljivosti priglašene pomoči s skupnim trgov in s tem sproži formalni postopek.

Komisija mora pričeti s **formalnim postopkom** obravnave priglasitve pomoči v primeru, da ima težave pri določanju združljivosti pomoči s skupnim trgov ali če meni, da je pomoč mogoče dodeliti pod določenimi pogoji. Formalni postopek Evropska komisija sproži s pisnim obvestilom države članice o njegovem začetku, druge zainteresirane države članice in zainteresirane stranke⁸ pa o tem obvesti preko evropskega uradnega lista in jih s tem pozove, da podajo svoja mnenja. Pri tem ni potrebno, da je prejemnik pomoči individualno obveščen. Komisija nato prouči mnenja vseh zainteresiranih strank. Država članica, katere prejemnik pomoči je obravnavan, ima možnost, da odgovori na pripombe in pomisleke drugih držav članic in tretjih strank v zvezi z objavljenim obvestilom. Formalni postopek se lahko uvede tako v primeru priglašene pomoči, kot tudi v primeru, ko gre za nepriglašene pomoči ali obstoječe pomoči, t.j. pomoči, ki so bile enkrat že potrjene kot združljive s skupnim trgov. Ker gre pri formalnem postopku za izčrpnjšo preiskavo, ima Evropska komisija več časa za njegovo izvršitev. V praksi naj bi ga zaključila v šestih mesecih.

Država članica mora opustiti pomoč, če je s strani Evropske komisije ugotovljeno, da je pomoč nezdružljiva s skupnim trgov. Poleg tega lahko Komisija zahteva povračilo pomoči, ki so bile nezakonito dodeljene prejemniku. Če je ugotovljeno, da je pomoč združljiva s skupnim trgov, jo Evropska komisija potrdi, in sicer kot shemo pomoči oz. program pomoči ali kot individualno pomoč, namenjeno posameznim podjetjem. Po potrditvi shem pomoči državam članicam individualnih dodelitev pomoči na osnovi le-teh ni potrebno priglasiti. Individualne priglasitve dodelitve pomoči na osnovi shem pomoči so potrebne le v nekaterih primerih pomoči posebnim gospodarskim sektorjem in pomoči posebnih vrst ali v primeru pomoči, ki presegajo določen znesek. Individualne pomoči lahko v nekaterih primerih narekujejo pogoji, pod katerimi je Evropska komisija potrdila shemo pomoči. Tako so individualne priglasitve potrebne v primeru dodelitev pomoči izven okvirov potrjene sheme pomoči in kadar država priglašeni ukrep spremeni – v tem primeru se priglasitev spremembe obravnava kot nova priglasitev.

Komisija lahko pri obravnavi priglašene pomoči, ki niso združljive s skupnim trgov tudi določi, da pomoči ni potrebno opustiti, ampak le spremeniti. Vse odločitve Evropske komisije, za ali proti, morajo biti objavljene v evropskem uradnem listu, pri tem pa so negativne odločitve objavljene v seriji L, pozitivne pa najdemo v seriji C.

⁸ To so najpogosteje prejemniki pomoči in njegovi konkurenti.

3.2.2 Postopki v primeru nepriglašeni in nezakoniti pomoči

S pojmom »nepriglašena pomoč« označujemo pomoči, ki so iz kateregakoli razloga dodeljene brez predhodne priglasitve Evropski komisiji, tudi v primeru, kadar gre za dvom, ali posamezni ukrep pomeni državno pomoč in pomoči, ki so se pričele dodeljevati v času, ko so priglašene, Komisija pa o teh pomočeh še ni sprejela odločitve glede njihove združljivosti s skupnim trgov.

Postopke v zvezi z nepriglašeni pomoči lahko sproži Evropska komisija sama ali pa kot odgovor na pritožbe konkurentov. Komisija zahteva od države članice, ki ni priglasila pomoči, da le-ta poda v roku od dveh do treh tednov obrazložitev, ki vsebuje vse potrebne podatke in s tem omogoči učinkovito ukrepanje pri preprečevanju ali omejevanju izkrivljanja konkurence, ki jo povzroča nepriglašena pomoč. Če država članica pri tem ne poda obrazložitve ali pa je ta z vidika Evropske komisije nezadovoljiva, le-ta sproži formalni postopek.

Evropska komisija s tem, ko sproži formalni postopek, od države članice zahteva vse informacije, ki jih potrebuje pri presoji združljivosti pomoči s skupnim trgov. V primeru, da država članica ne posreduje odgovora ali pa je njen odgovor nepopoln, lahko Evropska komisija sprejme začasen sklep, s katerim zahteva od države članice, da preneha dodeljevati nepriglašene pomoči. Država članica je dolžna v roku 15-ih dni sporočiti Evropski komisiji, da spoštuje njeno zahtevo. Pri tem ima možnost, da ugovarja začasemu sklepu, in če s pritožbo zoper začasni sklep ne uspe, lahko Evropska komisija nadaljuje s pripravo končne odločitve glede zakonitosti nepriglašeni pomoči.

S končno odločitvijo lahko Evropska komisija prepove nepriglašene pomoči, če so le-te nezdružljive s skupnim trgov, pri sprejetju odločitve pa si lahko pomaga tudi z vsemi informacijami, ki so ji na voljo, tudi če se država članica ne odzove njeni zahtevi in ne predloži podatkov o nepriglašeni pomočeh. Komisija lahko s končno odločitvijo zahteva povračilo nezakonito dodeljenih pomoči. Kadar država članica ne ravna v skladu z začasnim sklepom ali končno odločitvijo, lahko Evropska komisija na osnovi drugega odstavka 88. člena PES posreduje reševanje zadeve Evropskemu sodišču (Priess, 1996, str. 75 - 77).

Poudariti je potrebno, da nepriglašene pomoči še ne pomenijo, da so nezakonite. Evropska komisija ne more razglasiti pomoči kot nezakonite zgolj zato, ker jih država članica ni priglasila v skladu s proceduralnimi pravili. Njena dolžnost je, da morebitne nepriglašene državne pomoči prouči in po potrebi sproži formalni postopek ugotavljanja njihove združljivosti s skupnim trgov.

Morebitna razveljavitev nezakonito dodeljenih pomoči ne bi imela praktičnega učinka, če se od posamezne države članice ne bi zahtevalo povračila sredstev s strani podjetij, ki so bili prejemniki pomoči in s tem vzpostavitev takšnega stanja na trgu, kakršno je bilo pred dodelitvijo pomoči. Evropska komisija ima pristojnost zahtevati takšna povračila skupaj z zakonitimi obrestmi. V praksi je povračilo največkrat izplačano ustanovi, ki je pomoč dodelila ali državi članici, nikoli pa ne Evropski komisiji.

3.2.3 Sodno varstvo

Evropska komisija, Evropsko sodišče in sodišča držav članic imajo različne vloge pri uveljavljanju pravil o dodeljevanju državnih pomoči, ki so komplementarne. Medtem ko ima Evropska komisija izključno pristojnost odločati, ali določen ukrep države članice pomeni državno pomoč in ali je ta združljiva s skupnim trgov, se nadzor nad njenim odločanjem izvaja s strani Evropskega sodišča. Pri nadzoru področja pa igrajo pomembno vlogo tudi nacionalna sodišča. Tako z vidika sodnega varstva razlikujemo sodno varstvo pred Evropskim sodiščem in pred nacionalnimi sodišči držav članic (Struys in Abbott, 2003, str. 173 - 181).

Evropska komisija lahko sproži postopek neposredno pred Evropskim sodiščem v primeru, da država članica ne ravna v skladu z njeno odločbo in ne ustavi dodeljevanja nezakonitih državnih pomoči. Komisija mora pri tem podati mnenje z obrazložitvijo, potem ko je imela država članica možnost, da o zadevi izrazi svoje mnenje. Če Evropska komisija ne izda mnenja v roku treh mesecev ali če država članica ne ravna v skladu z mnenjem, je mogoče sprožiti postopek pred Evropskim sodiščem. Skupaj s pritožbo na osnovi drugega odstavka 88. člena PES lahko Evropska komisija hkrati zahteva izdajo začasnega ukrepa, da država članica opusti dodeljevanje državnih pomoči. Evropska komisija lahko postopa na enak način tudi v primeru, ko država članica ne ravna v skladu z začasnim sklepom.

Država članica ima možnost pritožbe zoper odločitev Komisije, s katero je ta zahtevala prepoved dodeljevanja pomoči ali povračilo nezakonito dodeljenih pomoči. Od Evropskega sodišča lahko zahteva začasno odložitev odločitve, če lahko dokaže, da bo utrpela resno in nepopravljivo škodo. Država članica pa ne more pridobiti začasnih odložitve, če kot razlog navaja ogromno in nepopravljivo škodo, ki jo bodo utrpeli prejemaniki pomoči ali nacionalno gospodarstvo. V tem primeru mora začasno odložitev odločitve pri sodišču zahtevati posamezni prejemnik pomoči.

Nacionalna sodišča niso upravičena neposredno odločati o združljivosti državnih pomoči s skupnim trgov, vendar lahko kljub temu v določenih okoliščinah uporabijo 87. člen PES, in sicer v primeru, ko tretja oseba sproži postopek pred nacionalnim sodiščem zaradi kršitve mirovalne klavzule. To se zgodi v primeru, kadar država članica prične izvajati državno pomoč brez predhodne priglasitve ali v obdobju, ko je ukrep priglašen, Evropska komisija pa v zvezi z njim še ni sprejela odločitve (Struys in Abbott, 2003, str. 185 - 189).

3.3 Pregled pravil o dodeljevanju državnih pomoči s področja horizontalnih ciljev

3.3.1 Pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem

Majhna in srednje velika podjetja imajo pomembno vlogo pri odpiranju novih delovnih mest, na splošno pa so pomemben dejavnik socialne stabilnosti in razvoja gospodarstva. Njihov razvoj

lahko omejujejo različne tržne nepopolnosti, zato se pogosto soočajo s problemi pri pridobivanju kapitala in pri zadolževanju. Zaradi manjših finančnih zmožnosti so majhna in srednje velika podjetja pogosto tudi prikrajšana pri pridobivanju podatkov o novih tehnologijah in potencialnih trgih (Šubic, 1997, str. 11 - 13).

Evropska komisija z namenom odpravljanja teh nepopolnosti dovoljuje dodeljevanje državnih pomoči, namenjenih razvoju gospodarskih dejavnosti v majhnih in srednje velikih podjetjih, če te ne vplivajo negativno na pogoje trgovanja na skupnem trgu. Pravila o dodeljevanju državnih pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem so zajeta v Uredbi Komisije št. 70/2001⁹. Uredba državam članicam na področju dodeljevanja državnih pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem dopušča uporabo t.i. »skupinskih izjem«. To pomeni, da so dodeljene pomoči, v kolikor izpolnjujejo vse pogoje iz uredbe, skladne s skupnim trgom in jih ni potrebno priglasiti Evropski komisiji v skladu s tretjim odstavkom 88. člena PES. Državam članicam tako pred dodelitvijo pomoči ni potrebno pridobiti predhodne potrditve Evropske komisije, ampak predstavlja njihovo obveznost zgolj predhodno posredovanje povzetka podatkov o predvidenih pomočeh na standardiziranem obrazcu. Ti povzetki ukrepov pomoči so objavljeni v evropskem uradnem listu, iz njih pa mora biti razvidno, da se dodeljevanje nanaša na Uredbo Komisije št. 70/2001 (Commission Regulation (EC) No 70/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises, 2001).

Zaradi potrebe po učinkovitem nadzoru nad dodeljevanjem pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem je Evropska komisija natančneje opredelila kategorijo majhnega in srednje velikega podjetja¹⁰. Majhna in srednje velika podjetja so opredeljena kot podjetja, ki imajo manj kot 250 zaposlenih in letne prihodke, ki ne presegajo 40 milijonov EUR ali bilančno vsoto, ki ne presega 27 milijonov EUR. Če je potrebno razlikovati med majhnimi in srednje velikimi podjetji, je »majhno podjetje« podjetje, ki ima manj kot 50 zaposlenih in letne prihodke, ki ne presegajo 7 milijonov EUR ali bilančno vsoto, manjšo od 5 milijonov EUR. Pomembno je, da je tako majhno kot srednje veliko podjetje »neodvisno«, kar pomeni, da ni v več kot 25-odstotni lasti enega ali več podjetij, ki ne izpolnjujejo kriterijev za majhna in srednje velika podjetja.

Pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem je dovoljeno dodeliti za investicije v stalna opredmetena sredstva, kot so zemljišča, zgradbe in oprema (t.i. »materialne investicije«) ter za investicije v neopredmetena stalna sredstva, predvsem za transferje tehnologije, know-howa in nepatentiranega tehničnega znanja (t.i. »nematerialne investicije«). Poleg pomoči za investicije je dovoljeno majhnim in srednje velikim podjetjem dodeljevati tudi pomoči za storitve zunanjih svetovalcev in za udeležbo na sejmih ter razstavah.

Pomoči za investicije je dovoljeno dodeljevati v višini do 15% upravičenih stroškov investicije v primeru majhnih podjetij, oz. do 7,5% v primeru srednje velikih podjetij. Navedeni stopnji

⁹ Commission Regulation (EC) No 70/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises (Official Journal L 010, 13.1.2001, str. 33 - 42).

¹⁰ Ta opredelitev je zapisana v priporočilu: Commission Recommendation 96/280/EC of 3 April 1996 Concerning Definition of Small and Medium-Sized Enterprises (Official Journal L 107, 30.4.1996, str. 4).

intenzivnosti pomoči sta splošni stopnji in veljata na celotnem območju Evropske unije. Če se investicije izvajajo na tistih območjih, ki so upravičena do regionalnih državnih pomoči, je dovoljeno uporabiti zgornje meje intenzivnosti pomoči, določene v regionalni karti, ki jo je odobrila Evropska komisija za vsako posamezno državo članico. Dodeljevanje pomoči ob uporabi višjih intenzivnosti pomoči na osnovi navedenega regionalnega kriterija je dovoljeno le pod pogojem, da bodo investicije ohranjene v regiji prejemnici vsaj pet let in da bo znašal lastni prispevek prejemnikov pomoči vsaj 25%.

Intenzivnosti pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem je dovoljeno izračunavati tudi na osnovi stroškov ustvarjenih novih delovnih mest, tako da so izražene z odstotkom stroškov plač, ki se nanašajo na ustvarjena nova delovna mesta, povezana z investicijo za dveletno obdobje. Uporabljene stopnje intenzivnosti pomoči so v tem primeru enake stopnjam, ki se uporabljajo pri izračunu intenzivnosti pomoči na osnovi stroškov investicije. Delovna mesta, ki so predmet dodeljevanja pomoči je potrebno odpreti v roku treh let po zaključku investicije in morajo biti ohranjena vsaj pet let. Odpiranje delovnih mest mora biti povezano z izvajanjem investicij, ki morajo zagotoviti neto povečanje števila zaposlenih v podjetjih prejemnikih pomoči v primerjavi s povprečnim številom zaposlenih v dvanajstih mesecih pred dodelitvijo pomoči (Commission Regulation (EC) No 70/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises, 2001).

Za storitve, ki jih majhnim in srednje velikim podjetjem nudijo zunanji svetovalci, je dovoljeno dodeliti državne pomoči v višini do 50% stroškov storitev; pri tem je pogoj za dodelitev sredstev, da storitve niso povezane z rednim poslovanjem podjetja. V enaki višini je majhnim in srednje velikim podjetjem dovoljeno dodeliti tudi pomoči za sodelovanje na sejmih in razstavah, in sicer za stroške najema, postavljanja in upravljanja razstavnega prostora na sejmu ali razstavi. Pomoč za udeležbo na sejmu oz. razstavi je dovoljeno dodeliti le za prvo udeležbo podjetja na določenem sejmu ali razstavi.

3.3.2 Pomoči za raziskovanje in razvoj

Pravila o državnih pomočeh za raziskovanje in razvoj so določena z Okvirjem Skupnosti iz leta 1996¹¹. Pomoči za kategorijo raziskovanje in razvoj je v skladu s pravili dovoljeno dodeliti na osnovi člena 87(3)(b). člena PES, kadar gre za projekte v skupnem evropskem interesu. V vseh ostalih primerih Evropska komisija odobri pomoči za raziskave in razvoj v skladu s členom 87(3)(c) PES, pod pogojem, da pomoči prispevajo k razvoju določenih gospodarskih dejavnosti ali določenih območij in da niso v nasprotju s skupnim interesom. Pri tem je posebna skrb namenjena proučitvi predvidenih pomoči z vidika vrste raziskovanja, upravičencev do pomoči, intenzivnosti pomoči in dostopnosti rezultatov raziskovanja.

¹¹ Dokument »Community Framework on State Aid for Research and Development« (Official Journal C 45, 17.2.1996, str. 5 - 16) je bil sprejet za dobo pet let in bo zaradi podaljšanja v letu 2002 veljal vse do leta 2007.

Zgornje dovoljene stopnje intenzivnosti pomoči za raziskovanje in razvoj se razlikujejo glede na vrste raziskovanja in njihovega vpliva na konkurenco na trgu. Bolj kot je predmet raziskovanja oddaljen od možnosti njegove uvedbe na trg, višja je dovoljena stopnja intenzivnosti pomoči. Dovoljeno intenzivnost pomoči Evropska komisija določa ob vsaki priglasitvi pomoči posebej, pri tem pa upošteva vrsto projekta, vpliv na konkurenčnost evropske industrije, tveganja izkrivljanja konkurence ter vpliv na trgovanje med državami članicami. Zaradi navedenega Evropska komisija dovoljuje višje stopnje intenzivnosti pomoči za projekte temeljnega in industrijskega raziskovanja in nižje stopnje pri predkonkurenčnih razvojnih dejavnostih. V praksi dovoljuje pri projektih temeljnega raziskovanja pomoči v višini do 100% upravičenih stroškov, pomoči industrijskim raziskavam pa v višini do 50% upravičenih stroškov. Predkonkurenčnim razvojnim dejavnostim je zaradi večje verjetnosti, da bo njihovo sofinanciranje s strani države povzročilo izkrivljanje konkurence na skupnem trgu, dovoljeno dodeliti pomoči v višini do 25% upravičenih stroškov (Community Framework on State Aid for Research and Development, 1996).

Intenzivnost pomoči je dovoljeno povečati v primerih (Community Framework on State Aid for Research and Development, 1996):

- ko je pomoč dodeljena majhnim in srednje velikim podjetjem, in sicer za 10 odstotnih točk;
- ko se razvojni projekt izvaja v regiji iz člena 87(3)(a) PES za 10 odstotnih točk, v regiji iz člena 87(3)(c) pa dodatnih 5 odstotnih točk;
- ko je raziskovalni projekt skladen s cilji posameznega projekta ali programa, ki poteka kot del Okvirnega programa Evropske unije za raziskovanje in razvoj, za 15 odstotnih točk. Ta dodatek se lahko poveča na 25 odstotnih točk, v kolikor projekt vključuje čezmejno sodelovanje med vsaj dvema neodvisnima partnerjema in so rezultati projekta široko dostopni in objavljeni,
- za 10 odstotnih točk, ko raziskovalni projekt z vidika usklajevanja nacionalnih politik na področju raziskovanja in tehnološkega razvoja, vključuje mednarodno sodelovanje med vsaj dvema neodvisnima partnerjema iz dveh držav članic ali pa predstavlja učinkovito sodelovanje med podjetji in javnimi raziskovalnimi organizacijami v državi članici ter so izsledki projekta javno objavljeni.

Kljub naštetim dodatkom, s katerimi je možno povečati zgornjo mejo intenzivnosti dodeljenih pomoči za raziskovanje in razvoj, le-ta ne sme preseči 75% upravičenih stroškov v primeru industrijskega raziskovanja in 50% upravičenih stroškov v primeru predkonkurenčnih razvojnih dejavnosti.

Pravila o državni pomoči za raziskovanje in razvoj predvidevajo tudi pomoči za spodbujanje patentnih prijav in obnovitev s strani majhnih in srednje velikih podjetij, in sicer je v ta namen dovoljeno dodeliti pomoči v enaki intenzivnosti kot pomoči za raziskovalne dejavnosti, ki so pripeljale do zadevnih patentov.

Upravičeni stroški, za katere je dovoljeno dodeliti pomoči za namene raziskovanja in razvoja so:

- stroški osebja (raziskovalcev, tehnikov in drugega pomožnega osebja, zaposlenega izključno za raziskovalno dejavnost),
- stroški instrumentov, opreme, materialov, zemljišč in prostorov, ki se uporabljajo izključno za raziskovalno dejavnost,
- stroški svetovanja in podobnih storitev, ki se uporabljajo izključno za raziskovalno dejavnost, vključno s tehničnim znanjem in patenti, ki prihajajo iz zunanjih virov,
- drugi splošni in obratovalni stroški, ki jih neposredno ustvarja raziskovalna dejavnost.

Državne pomoči za raziskovanje in razvoj morajo predstavljati spodbudo podjetjem pri uvajanju dejavnosti na področju raziskovanja in razvoja, ki se izvaja kot dodatna dejavnost ob njihovem rednem poslovanju. Pomoči lahko k uvajanju dejavnosti raziskovanja in razvoja vzpodbudijo tudi podjetja, ki te dejavnosti pred dodelitvijo pomoči niso izvajala. Evropska komisija pri preverjanju učinkov načrtovanih pomoči za spodbujanje raziskovalne dejavnosti v podjetjih upošteva različne merljive dejavnike kot so spremembe v izdatkih za raziskave in razvoj v podjetjih, število dodatnih zaposlitev na področju raziskav in razvoja ter stroške raziskav in razvoja v primerjavi s skupnimi prihodki podjetja. Vzpodbudne učinke pomoči za raziskave in razvoj morajo države dokazovati Evropski komisij tako pri prigrasitvah pomoč kot pri pripravi letnih poročil o izvajanju odobrenih shem pomoči, za kar je predvidena standardizirana oblika poročanja (Community Framework on State Aid for Research and Development, 1996).

Financiranje dejavnosti s področja raziskovanja in razvoja v javnih nepridobitnih visokošolskih ali raziskovalnih ustanovah ne predstavlja državnih pomoči. V primerih, ko so izsledki javno financiranih projektov raziskovanja in razvoja, ki jih izvajajo navedene ustanove, na voljo gospodarstvu na nediskriminatorni osnovi, Evropska komisija domneva, da državne pomoči niso prisotne. Prav tako ne predstavljajo državnih pomoči raziskovalni projekti, ki jih nepridobitne visokošolske ali raziskovalne ustanove izvajajo po naročilu ali v sodelovanju z gospodarskim sektorjem, v zameno za plačilo za opravljene storitve po tržni ceni.

3.3.3 Pomoči za zaposlovanje

Z dodeljevanjem pomoči za zaposlovanje država krije določenim podjetjem ali proizvodnji določenega blaga del stroškov dela in jim s tem omogoča finančno prednost in izboljšanje konkurenčnega položaja. Dodeljevanje pomoči za zaposlovanje je bilo do januarja 2003 urejeno s smernicami za zaposlovanje iz leta 1995¹². Smernice so dovoljevale pomoči, namenjene odpiranju novih delovnih mest in ohranjanju obstoječih, ki jih je bilo potrebno predhodno priglasiti Evropski komisiji.

¹² Community Guidelines on Aid to Employment (Official Journal C 334, 12.12.1995, str. 4).

Do konca leta 2006 bodo pravila dodeljevanja državnih pomoči za zaposlovanje določena z uredbo Evropske komisije¹³, ki tako kot pri pomočeh za majhna in srednje velika podjetja predvideva t.i. »skupinske izjeme« (ang. block exemptions) tudi pri pomočeh za zaposlovanje. Državam članicam pomoči, dodeljene na osnovi uredbe ni potrebno predhodno priglasiti Evropski komisiji. Dovolj je, da predhodno posredujejo podatke o predvidenih pomočeh, ki morajo izpolnjevati pogoje iz uredbe.

Nova uredba dovoljuje pomoči za zaposlovanje ob pogoju, da predstavlja zaposlitev neto povečanje števila zaposlenih v podjetju v primerjavi s povprečnim številom v zadnjih 12 mesecih. Zaposlitev mora biti ohranjena za minimalno dobo treh let, v primeru majhnih in srednje velikih podjetij pa je ta doba dve leti. V primeru dodelitve pomoči za zaposlovanje pa je pogoj za njihovo dodelitev tudi ta, da so bili novo zaposleni delavci pred zaposlitvijo brezposelni.

Dovoljena zgornja meja intenzivnosti pomoči, ki se izračunava kot odstotek stroškov plač za dobo dveh let po zaposlitvi, znaša 15% v primeru majhnih podjetij in 7,5% v primeru srednje velikih podjetij. V primeru zaposlitve na območjih, upravičenih do regionalnih pomoči v skladu s členoma 87(3)(a) in 87(3)(c) PES, intenzivnost pomoči ne sme preseči ustreznih intenzivnosti pomoči za regionalne investicije, kot izhajajo iz potrjene regionalne karte, veljavne v času dodeljevanja pomoči. Višje regionalne intenzivnosti pomoči je dovoljeno uporabiti le v primeru, da upravičenec prispeva vsaj 25% financiranja iz lastnih virov in da bo zaposlitev ohranjena na območju upravičene regije.

V primeru pomoči za zaposlitev oseb v neugodnem položaju in invalidnih oseb, se intenzivnost pomoči izračunava kot odstotek stroškov plač v prvem letu zaposlitve in ta ne sme preseči 50% v primeru zaposlitve oseb v neugodnem položaju oz. 60% v primeru zaposlitve invalidnih oseb. Pri pomočeh za zaposlitev oseb v neugodnem položaju in invalidnih oseb v nekaterih primerih ni potrebno upoštevanje pogoja, da zaposlitve predstavljajo neto povečanje števila zaposlenih, hkrati pa pravila dovoljujejo tudi pomoči za kritje nekaterih dodatnih stroškov, ki so povezani z zaposlitvijo invalidnih oseb.

Državne pomoči, ki bi jih države članice želele dodeljevati za namene ohranjanja delovnih mest, je potrebno predhodno priglasiti Evropski komisiji in ne morejo biti predmet »skupinskih izjem«. Dovoljene so le tiste pomoči za ohranjanje delovnih mest, ki so namenjene odpravljanju posledic naravnih nesreč ali izrednih dogodkov, torej pomoči, ki jih Komisija lahko odobri na osnovi 87(2)(b). člena PES. Prav tako je potrebno priglasiti vse ostale ukrepe dodeljevanja pomoči za zaposlovanje, ki ne izpolnjujejo pogojev iz uredbe Evropske komisije in vse pomoči, ki se nanašajo na posameznega prejemnika in znašajo več kot 15 mio. EUR v obdobju treh let. Razumljiv je tudi pogoj, da je potrebno Evropski komisiji predhodno priglasiti vse tiste individualne pomoči za zaposlovanje, ki so dodeljene neodvisno od objavljenih shem pomoči.

¹³ Commission Regulation (EC) No 2204/2002 of 12 December on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Employment (Official Journal L 337/3, 13.12.2002, str. 3 - 11).

V praksi številni ukrepi politike zaposlovanja ne predstavljajo državne pomoči, ker pomenijo pomoč posameznikom, ki ne daje prednosti določenim podjetjem ali proizvodnji določenega blaga. Pogosto tudi ne vplivajo negativno na trgovanje med državami članicami ali pa predstavljajo splošne ukrepe, ki se nanašajo na celotno gospodarstvo. To zlasti velja pri svetovanju brezposelnim, njihovem usposabljanju in prekvalifikaciji ter pri zaposlovanju v dejavnostih, ki ne vplivajo na trgovanje na skupnem trgu (npr. storitve lokalnega interesa) (Cox, 1999, str. 121 - 123).

3.3.4 Pomoči za usposabljanje

Usposabljanje v družbi kot celoti običajno povzroča pozitivne zunanje učinke, ker povečuje število usposobljenih delavcev, ki so na voljo podjetjem in s tem povečuje konkurenčnost evropskega gospodarstva. Prav tako ima usposabljanje pomembno vlogo pri strategiji Evropske unije glede zaposlovanja. Glede na ugotovitve Evropske komisije, evropsko gospodarstvo iz različnih razlogov ne investira dovolj v usposabljanje zaposlenih, to tržno nepopolnost pa je po njeni oceni pod določenimi pogoji možno odpraviti z državnimi pomočmi (Commission Regulation (EC) No 68/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to Training Aid, 2001).

Pravila o dodeljevanju državnih pomoči za usposabljanje so opredeljena v uredbi Evropske komisije¹⁴, ki sodi v skupino uredb, ki podobno kot pri državnih pomočeh za majhna in srednje velika podjetja ter za zaposlovanje, dovoljuje t.i. »skupinske izjeme«.¹⁵ Pravila dovoljujejo pomoči za splošno in za posebno usposabljanje. Splošno usposabljanje po ugotovitvah Evropske komisije izboljšuje zaposlitvene možnosti posameznika preko zagotavljanja splošnih znanj, uporabnih tudi v drugih podjetjih in gospodarskih panogah. Vpliv državnih pomoči, dodeljenih splošnemu usposabljanju na izkrivljanje konkurence je zato manjši kot v primeru posebnega usposabljanja, kjer so koristi usposabljanja omejene predvsem na posamezno podjetje. Evropska komisija zato dovoljuje višje stopnje intenzivnosti pomoči v primeru splošnega usposabljanja. Prav tako so zaradi relativno višjih stroškov investiranja v znanje dovoljene višje stopnje intenzivnosti pomoči za usposabljanja v majhnih in srednje velikih podjetjih ter na manj razvitih območjih, kjer ima usposabljanje po ugotovitvah Evropske komisije relativno večje zunanje učinke.

Za posebno usposabljanje v velikih podjetjih je dovoljeno dodeliti državne pomoči v višini do 25% upravičenih stroškov, v primeru splošnega usposabljanja pa pomoč ne sme preseči intenzivnosti v višini 50%. Če je pomoč dodeljena za usposabljanje v majhnih in srednje velikih podjetjih, je dovoljeno dodeliti pomoči v višini do 35% upravičenih stroškov pri posebnem usposabljanju in do 70% pri splošnem usposabljanju. Intenzivnosti se lahko povečajo za pet

¹⁴ Commission Regulation (EC) No 68/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to Training Aid (Official Journal L 10, 13.1.2001, str. 20 - 29).

¹⁵ Uredba se ne uporablja pri dodeljevanju pomoči za projekte, kjer znaša znesek pomoči več kot milijon evrov; v tem primeru je potrebna predhodna individualna priglasitev pomoči v skladu z 88(3). členom PES.

odstotnih točk, če so prejemniki pomoči podjetja iz regij, upravičenih do pomoči na osnovi člena 87(3)(c) PES in za 10 odstotnih točk v primeru prejemnikov iz regij, upravičenih do pomoči na osnovi 87(3)(a). člena PES. V primeru zaposlitev oseb v neugodnem položaju, je dovoljeno povečanje intenzivnosti pomoči za dodatnih 10 odstotnih točk.

Upravičeni stroški usposabljanja so stroški, povezani s stroški inštruktorjev, potnimi stroški zaposlenih in inštruktorjev, materialnimi stroški usposabljanja in stroški amortizacije opreme, ki se uporablja pri usposabljanju. Med upravičene stroške sodijo tudi stroški zaposlenih, ki se usposabljujejo in stroški, povezani z vodenjem in svetovanjem pri projektu usposabljanja.

3.3.5 Pomoči za varstvo okolja

Pojem »varstvo okolja« je z vidika nadzora državnih pomoči opredeljen kot ukrep, namenjen odpravi ali preprečevanju škode človekovemu fizičnemu okolju ali naravnim virom oz. k spodbujanju učinkovite uporabe takšnih virov. Opredelitev izhaja iz smernic za državne pomoči za varstvo okolja¹⁶, ki predstavljajo pravila o dodeljevanju pomoči na tem področju.

Za razumevanje ciljev državnih pomoči za varstvo okolja je potrebno spoznati načeli »internalizacije stroškov« in »onesnaževalec plača«. »Internalizacija stroškov« je načelo, da je potrebno vse stroške, povezane z varstvom okolja, vključiti v proizvodne stroške podjetja; internalizacija stroškov namreč zagotavlja, da cene natančno odražajo stroške, tudi stroške varstva okolja. Načelo »onesnaževalec plača« pa enostavno pomeni, da mora stroške ukrepov proti onesnaževanju nositi tisi, ki onesnaženje povzročata – to je subjekt, ki neposredno ali posredno škoduje okolju ali ustvarja pogoje onesnaževanja. Če bi bilo mogoče zagotoviti, da cene odsevajo stroške na vseh stopnjah gospodarskih procesov, bi se vsi udeleženci najboljše zavedali stroškov varovanja okolja. Dodeljevanje državnih pomoči pa ne prispeva k doseganju tega cilja, saj nekaterim podjetjem omogoča, da s pomočjo države umetno znižujejo stroške in s tem potrošnikom ne zaračunajo stroškov, povezanih z varovanjem okolja. Dolgoročno lahko torej državne pomoči škodujejo ciljem trajnostnega razvoja.

Politika Evropske komisije na področju nadzora državnih pomoči za varstvo okolja je zato usmerjena k izpolnjevanju dveh temeljnih zahtev (Community Guidelines on State Aid For Environmental Protection, 2001):

- zagotavljati konkurenčno delovanje trgov in spodbujanje oblikovanja skupnega trga ter povečevanja konkurenčnosti podjetij;
- zagotavljati, da se zahteve o varstvu okolja vključujejo v oblikovanje in izvajanje politike o konkurenci, predvsem za spodbujanje trajnostnega razvoja.

Evropska komisija razume internalizacijo stroškov kot prednostni cilj, ki ga je mogoče doseči na različne načine, med drugim tudi z instrumenti, ki temeljijo na tržnih zakonih ali tistih, ki

¹⁶ Community Guidelines on State Aid for Environmental Protection (Official Journal C 37, 3.2.2001, str. 3 - 15).

temeljijo na regulativnem pristopu. Po oceni Evropske komisije je državne pomoči za varstvo okolja mogoče upravičiti v naslednjih dveh primerih (Community Guidelines on State Aid for Environmental Protection, 2001):

1. kadar ni mogoče, da bi podjetja internalizirala vse stroške in državne pomoči predstavljajo začasno drugo najboljšo možno rešitev zaradi učinka spodbujanja podjetij k prilagoditvi okoljevarstvenim standardom;
2. pomoč lahko predstavlja spodbudo podjetjem, da izboljšajo standarde ali investirajo v zmanjševanje onesnaževanja, ki ga povzročajo njihovi obrati.

Države članice Evropske unije lahko dodeljujejo državne pomoči za varstvo okolja za namene naložb in tekočega poslovanja.

1. Pomoči za naložbe pri prilagajanju novim okoljskim standardom Evropske unije in pri preseganju teh standardov

Pomoči za naložbe, ki podjetjem pomagajo pri usklajevanju z novimi standardi je dovoljeno dodeliti le majhnim in srednje velikim podjetjem, in sicer za obdobje treh let od sprejetja novih obveznih standardov. Pomoč za naložbe, ki pomenijo preseganje obstoječih okoljskih standardov v Evropski uniji pa je dovoljeno dodeliti tudi velikim podjetjem. V obeh primerih znaša zgornja dovoljena meja intenzivnosti pomoči do 15% upravičenih stroškov. Upravičeni stroški morajo biti omejeni na dodatne stroške naložb v zemljišča, zgradbe, opremo in neopredmetena dolgoročna sredstva, ki so potrebna za doseg obveznih standardov in/ali preseganje le-teh. V vsakem primeru je potrebno upravičene stroške izračunati v neto znesku brez ugodnosti, ki izhajajo iz morebitnih povečanj kapacitet, prihrankov pri stroških v prvih petih letih življenjske dobe naložbe in iz dodatne pomožne proizvodnje v tem petletnem obdobju. Če naložba zadeva zgolj varstvo okolja in ne predvideva drugih ekonomskih koristi, se pri določanju upravičenih stroškov te koristi od naložbe seveda ne odštejejo.

2. Pomoči za naložbe v varčevanje z energijo, v obnovljive vire energije in v kombinirano proizvodnjo toplote in električne energije

Podjetjem, ki vlagajo v varčevanje z energijo, v obnovljive vire energije in v kombinirano proizvodnjo toplote in električne energije, je dovoljeno dodeliti državne pomoči v višini do 30% upravičenih stroškov. Podjetjem, ki se nahajajo v regijah, ki so upravičene do državne regionalne pomoči, je dovoljeno dodeliti do 40% upravičenih stroškov ali pa v višini stopnje regionalne pomoči povečane za dodatnih 10 odstotnih točk. Če naložbe izvajajo majhna ali srednje velika podjetja, je dovoljeno intenzivnost pomoči povečati še za nadaljnjih 10 odstotnih točk. Pri pomočeh za naložbe v obnovljive vire lahko Evropska komisija potrdi tudi intenzivnosti pomoči, ki dosegajo 100%.

Tudi tu morajo biti upravičeni stroški omejeni na dodatne stroške naložb v zemljišča, zgradbe, opremo in neopredmetena dolgoročna sredstva, ki so potrebna za doseg obveznih standardov in/ali preseganje le-teh. Upravičene stroške je prav tako kot pri naložbah v prilagajanje ali preseganje okoljskih standardov, potrebno izračunati neto brez ugodnosti, ki izhajajo iz povečanj

kapacitet, prihrankov pri stroških v prvih petih letih življenjske dobe naložbe in dodatne pomožne proizvodnje v tem petletnem obdobju. V primeru upravičenih stroškov naložb v kombinirano proizvodnjo toplote in električne energije, so dodatni stroški opredeljeni kot dodatni stroški v primerjavi s stroški običajne elektrarne.

3. Pomoči za sanacijo onesnaženih industrijskih območij

Državne pomoči za sanacijo onesnaženih območij ni dovoljeno dodeliti v primeru, če je mogoče natančno določiti subjekt, ki je odgovoren za onesnaženje, kar je v skladu z načelom »onesnaževalec plača«. Če subjekta, odgovornega za onesnaženje ni mogoče določiti ali pa ta ne more kriti stroškov, lahko subjekt, odgovoren za sanacijo, prejme pomoč. Pomoč za sanacijo onesnaženih industrijskih območij lahko znaša do 100% upravičenih stroškov, povečanih za 15% potrebnih stroškov dela. Upravičeni stroški so enaki stroškom sanacije, zmanjšani za povečanje vrednosti zemljišč. Skupni znesek dodeljenih pomoči v nobenem primeru ne sme presegati dejanskih stroškov, ki jih je imelo podjetje.

4. Pomoči za selitev podjetij na nove lokacije

Selitev podjetij na nove lokacije z vidika smernic o državni pomoči za varstvo okolja, ne predstavlja ukrepa varstva okolja in ni upravičeno do dodeljevanja državnih pomoči. Pomoč za selitev je dovoljeno dodeliti le v primeru, da sprememba lokacije narekujejo okoljevarstveni razlogi, administrativna ali sodna odločba. Na novi lokaciji mora podjetje, ki je prejemnik pomoči, izpolnjevati najstrožje standarde varstva okolja tega območja.

Upravičeni stroški morajo biti omejeni na neto stroške selitve. Splošna dovoljena intenzivnost pomoči znaša 30%, kadar pa gre za prejemnike iz območij, ki so upravičena do regionalnih pomoči, znaša intenzivnost 40% ali 10 odstotnih točk nad dovoljeno višino regionalnih pomoči. Če se pomoči namenijo za selitve majhnih in srednje velikih podjetij, je njihovo intenzivnost dovoljeno povečati za dodatnih 10 odstotnih točk.

5. Pomoč za svetovalne storitve

Pomoči za svetovalne storitve na področju varstva okolje je dovoljeno dodeliti le v skladu s pravili o državnih pomočeh majhnim in srednje velikim podjetjem. Intenzivnost pomoči tako znaša 50% stroškov svetovalnih storitev.

V skladu s smernicami o pomočeh za varstvo okolja lahko države članice dodeljujejo tudi pomoči za tekoče poslovanje. Dovoljene so naslednje pomoči za tekoče poslovanje:

- pomoči pri promociji okolju prijaznega ravnanja z odpadki in varčevanja z energijo,
- pomoči pri zmanjševanju ali oprostitvah taks za varstvo okolja,
- pomoči pri promociji obnovljivih virov energije,
- pomoči pri kombinirani uporabi toplotne in električne energije.

Če se pomoč za tekoče poslovanje izkaže kot neizogibno potrebna, mora biti strogo omejena na nadomestila za dodatne stroške proizvodnje v primerjavi s tržnimi cenami ustreznih proizvodov

ali storitev. Dodeljevanje pomoči za tekoče poslovanje mora biti časovno omejeno in dodeljeni zneski pomoči se morajo običajno zmanjševati.

3.3.6 Pomoči za reševanje in prestrukturiranje

Dodeljevanje državnih pomoči za reševanje in prestrukturiranje je dovoljeno le v primeru, da so pomoči dodeljene v skladu s smernicami o državni pomoči za reševanje in prestrukturiranje podjetij v težavah¹⁷. Pomoči je dovoljeno dodeliti le tistim podjetjem, ki so v težavah, pri tem pa Evropska komisija upošteva, da je podjetje v težavah:

- v primeru podjetij, ki so kapitalske družbe; če je več kot polovica registriranega osnovnega kapitala izgubljena in je bila več kot četrtina takšnega kapitala izgubljena v zadnjih dvanajstih mesecih;
- v primeru podjetij, ki so osebne družbe; če je več kot polovica kapitala, ki je prikazan v računovodski evidenci podjetja, izgubljena in je bila več kot četrtina takšnega kapitala izgubljena v zadnjih dvanajstih mesecih;
- ne glede na vrsto podjetja; če podjetje izpolnjuje pogoje, ki jih določa nacionalna zakonodaja za stečajni postopek.

Smernice se uporabljajo za vse dodelitve državnih pomoči, ki so namenjene poslovanju podjetij v težavah. Do pomoči niso upravičena novo nastala podjetja, kljub sicer negotovemu začetnemu finančnemu položaju takšnih podjetij in podjetja, ki so del večje poslovne skupine. V slednjem primeru Evropska komisija predpostavlja, da večje poslovne skupine same razpolagajo z zadostnimi sredstvi, ki omogočajo izvedbo prestrukturiranja znotraj skupine.

Pomoči za prestrukturiranje so lahko dodeljene v različnih oblikah kot so dokapitalizacija, odpis posojil, oprostitev ali znižanja davkov in prispevkov ter državna poroštva za posojila. Za namene reševanja pa so oblike pomoči, ki jih je dovoljeno dodeliti, omejene zgolj na posojila in poroštva za posojila.

1. Pomoči za reševanje

Pomoči za reševanje omogočajo podjetjem, da poslujejo v omejenem obdobju. Namenjene so preživetju podjetij v času, ko ta izdelujejo načrte prestrukturiranja ali likvidacije in/ali za toliko časa, kolikor ga potrebuje Evropska komisija za odločitev o takšnih načrtih. Evropska komisija potrdi pomoč za reševanje le ob pogoju, da prigrasitev pomoči vsebuje zagotovilo države članice, da bo v roku šestih mesecev po potrditvi pomoči Komisiji posredovan ustrezen načrt prestrukturiranja, dodeljena pomoč za reševanje pa je omejena na višino, ki omogoča nemoteno poslovanje podjetja v času priprave načrta prestrukturiranja.

¹⁷ Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulties (Official Journal C 288, 9.10.1999, str. 2 - 18).

Potrditev pomoči za reševanje s strani Evropske komisije še ne pomeni nujno, da bo kasneje potrjen tudi načrt prestrukturiranja podjetja; Komisija učinke pomoči prestrukturiranja ocenjuje na osnovi predvidenih ciljev načrta.

2. Pomoči za prestrukturiranje

Pomoči za prestrukturiranje je dovoljeno dodeliti le na osnovi načrta prestrukturiranja, ki upravičuje dolgoročno sposobnost preživetja podjetja v razumnem času in na podlagi realnih predpostavk glede prihodnjih pogojev poslovanja (Evans in Martin, 1991, str. 94).

Obrazec priglasitve pomoči za prestrukturiranje je standardiziran in povzema podatke, ki morajo izhajati iz načrta prestrukturiranja. Predvideno je, da se poleg splošnih podatkov o podjetju in načrtovanih ukrepih, med drugim poda tudi opis pomoči, analizo vzrokov, zakaj je podjetje zašlo v težave in primerjalno oceno gospodarskih in socialnih posledic na regionalni in/ali državni ravni, ki bi jih imelo zaprtje podjetja v težavah in izvajanje načrta prestrukturiranja. Načrtu prestrukturiranja je zaradi preverjanja njegovih predpostavk s strani Evropske komisije potrebno priložiti tudi analizo trga. Zahteva se, da načrt upošteva sedanje in prihodnje razmere na področju ponudbe in povpraševanja na trgu, predvidevati pa mora najboljši, najslabši in najbolj verjeten potek nadaljnjega poslovanja ter analizo prednosti in slabosti podjetja, ki se prestrukturira.

Višina intenzivnosti dodeljenih pomoči mora biti omejena na minimum, ki še omogoča prestrukturiranje, in jo je potrebno določiti z vidika obstoječih finančnih virov podjetja, njegovih lastnikov in poslovne skupine, kateri pripada. Upravičenci do pomoči morajo prispevati sredstva za izvajanje načrta prestrukturiranja iz lastnih virov in s prodajo premoženja, ki ni nujno potrebno za preživetje podjetja. Pri tem je pomembno, da dodeljena pomoč za prestrukturiranje prejemniku ne omogoča širitve proizvodnih zmogljivosti, razen v primeru, ko je širitev nujno potrebna za obnavljanje sposobnosti preživetja in ne povzroča nedovoljenega izkrivljanja konkurence. Da podjetja ne bi neupravičeno prejemala pomoči, se lahko pomoč za prestrukturiranje dodeli samo enkrat (Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulties, 1999).

3.4 Pravila o dodeljevanju regionalnih državnih pomoči

Cilj regionalnih pomoči je razvoj manj razvitih območij s pomočjo spodbujanja investicij in ustvarjanja novih delovnih mest v smislu trajnostnega razvoja. Namenjene so pospeševanju širitev, modernizacije in diverzifikacije dejavnosti podjetij, ki se nahajajo na območjih, upravičenih do regionalnih pomoči (Baudenbacher, 1997, str. 40). Evropska komisija ocenjuje, da je potrebno pri dodelitvi tovrstne kategorije pomoči zaradi možnih negativnih učinkov postaviti pogoj, da bodo investicije in novo ustvarjena delovna mesta ohranjena za neko minimalno obdobje na manj razvitem območju (Community Guidelines on National Regional Aid, 1998).

3.4.1 Pomoči za začetne investicije

Pomoči za začetne investicije se dodeljujejo za vlaganja v osnovna sredstva pri postavitvi novega obrata, širitvi obstoječega obrata ali začetku dejavnosti, ki pomeni temeljito spremembo v proizvodni ali v proizvodnem procesu v obstoječem obratu preko racionalizacije, diverzifikacije ali modernizacije poslovanja. V okviru začetnih investicij so dovoljene tudi investicije v nakup obrata, ki se je zaprl ali bi se zaprl, če ne bi bil prodan, in sicer ob pogoju, da obrat ne pripada podjetju v težavah. V tem primeru bi pomoč za nakup obrata pomenila pomoč podjetju v težavah, ki jo je potrebno obravnavati v skladu s pravili o državni pomoči za reševanje in prestrukturiranje.

Intenzivnost pomoči za začetne investicije se izračunava kot odstotek od vrednosti tistega dela investicije, ki predstavlja vsoto upravičenih stroškov investicije. Upravičeni stroški zajemajo stroške zemljišč, zgradb in opreme¹⁸. V primeru nakupa se upoštevajo stroški nakupa osnovnih sredstev, transakcija pa mora biti izvedena pod tržnimi pogoji.

Upravičeni stroški začetnih investicij lahko vključujejo tudi določene vrste neopredmetenih sredstev, kot so stroški pridobitve patentov, licenc, know-howa in nepatentiranega tehničnega znanja, vendar so ti v primeru velikih podjetij omejeni na 25% celotnih upravičenih stroškov. Pogoj za vključitev neopredmetenih sredstev je, da se uporabljajo izključno v obratu, ki je prejemnik regionalne pomoči, da so vknjižena na aktivno stran bilance stanja, da se amortizirajo in da so kupljena od tretje osebe pod tržnimi pogoji.

Pomoči za začetne investicije je dovoljeno dodeliti le ob pogoju, da bo investicija ohranjena na območju regije za obdobje najmanj petih let. Država članica mora to zagotoviti preko načina plačila pomoči ali preko pogojev za pridobitev pomoči.

3.4.2 Regionalne pomoči za ustvarjanje novih delovnih mest

Regionalne pomoči je dovoljeno usmeriti tudi v ustvarjanje novih delovnih mest, kar zagotavlja, da pri dodeljevanju pomoči ne prihaja do diskriminacije med proizvodnima dejavnikoma delo in kapital. Za razliko od pomoči za zaposlovanje, ki so namenjene zaposlovanju na splošno, so regionalne pomoči za ustvarjanje novih delovnih mest namenjene izključno za delovna mesta, ki so povezana z izvedbo projektov začetnih investicij. Nova delovna mesta morajo pomeniti povečanje neto števila delovnih mest v podjetjih prejemnikih pomoči. Delovna mesta morajo ostati ohranjena najmanj pet let, podjetja pa so dolžna delovna mesta ustvariti tri leta po končani investiciji. Intenzivnost pomoči za ustvarjanje novih delovnih mest je enaka intenzivnosti, ki je na določenem območju dovoljena za začetne investicije (Community Guidelines on National Regional Aid, 1998).

¹⁸ V primeru regionalnih pomoči podjetju iz transportnega sektorja, stroškov nakupa transportne opreme ni dovoljeno vključiti med upravičene stroške investicij.

3.4.3 Regionalne pomoči za tekoče poslovanje

Državne pomoči, namenjene zmanjšanju tekočih stroškov podjetja so prepovedane. Izjema so regionalne državne pomoči, dodeljene v regijah, ki so upravičene do pomoči na osnovi izjeme iz določila 87(3)(a). člena PES, in sicer pod pogojem, da:

- so upravičene zaradi prispevanja k regionalnemu razvoju in zaradi svojih značilnosti,
- da je višina sorazmerna razvojnim problemom, ki jih želijo ublažiti.

Evropska komisija npr. potrjuje sheme pomoči, namenjene podjetjem iz oddaljenih regij in regij z nizko gostoto prebivalstva, ki predvidevajo delno povračilo dodatnih transportnih stroškov. Države članice morajo pred dodelitvijo takšnih pomoči Evropski komisiji dokazati obstoj dodatnih transportnih stroškov, tovrstne sheme pomoči pa so običajno časovno neomejene. Sicer pa morajo biti pomoči za tekoče poslovanje časovno omejene in se v znesku postopno zmanjševati (Community Guidelines on National Regional Aid, 1998). Strogo prepovedane so tiste pomoči za tekoče poslovanje, ki so namenjene spodbujanju izvoza med državami članicami.

3.4.4 Dovoljena intenzivnost regionalnih pomoči

Pred obravnavo tematike dovoljenih intenzivnosti regionalnih pomoči se je potrebno seznaniti s konceptom neto ekvivalenta dotacije, ali krajše NED. Države članice morajo namreč regionalne pomoči priglasiti v bruto zneskih, to je v zneskih pred obdavčitvijo. Evropska komisija nato z namenom, da se omogoči medsebojna primerjava posameznih oblik pomoči in primerjava intenzivnosti pomoči med posameznimi državami članicami, preračuna priglašene pomoči držav članic v pomoči, izražene v neto ekvivalentu dotacije (NED), torej po odštetju davkov, ki se plačajo nanje.

Evropska komisija pri potrjevanju regionalnih shem pomoči strmi k cilju, da so intenzivnosti pomoči prilagojene obsegu obravnavanih regionalnih problemov. Zato razlikuje med intenzivnostmi, dovoljenimi za pomoči v regijah, upravičenih na osnovi izjeme iz določila 87(3)(a). člena PES in intenzivnostmi, dovoljenimi za pomoči v regijah, ki so upravičene na osnovi izjeme iz določila 87(3)(c). člena PES. Evropska komisija predpostavlja, da so učinki izkrivljanja državnih pomoči v regijah, ki izpolnjujejo pogoje za izjemo na podlagi določila 87(3)(c). člena manj upravičeni kot v regijah, ki izpolnjujejo pogoje za izjemo na podlagi določila 87(3)(a). člena, saj sta za slednje značilni neobičajno nizka življenjska raven in visoka brezposelnost. Komisija zato v regijah iz določila 87(3)(a). člena PES dovoljuje regionalne pomoči do 50% NED, v primeru zelo oddaljenih regij¹⁹ pa celo do 65% NED. V regijah iz določila 87(3)(c). člena PES so dovoljene intenzivnosti regionalnih pomoči 20% NED, razen v regijah z nizko gostoto prebivalstva in v zelo oddaljenih regijah, kjer intenzivnost lahko doseže 30% NED.

¹⁹ Zelo oddaljene regije so francoski prekomorski departmaji, Azori, Madeira in Kanarski otoki.

V regijah na ravni NUTS II, ki so upravičene na podlagi določila 87(3)(a). člena PES in kjer je BDP na prebivalca²⁰ večji od 60% povprečja v Evropski uniji, intenzivnost regionalne pomoči ne sme preseči 40% NED, razen v najbolj oddaljenih regijah, kjer lahko znaša do 50% NED. V regijah, ki so upravičena na podlagi določila 87(3)(c). člena PES in ki imajo višji BDP na prebivalca ter nižjo stopnjo brezposelnosti od povprečja v Evropski uniji, intenzivnost regionalne pomoči ne sme biti višja od 10% NED oz. 20% NED v primeru regij z nizko gostoto prebivalstva in najbolj oddaljenih regij. Izjemoma se v primeru regij, za katere velja omenjena intenzivnost 10% NED lahko odobrijo višje stopnje intenzivnosti, če gre za regije, uvrščene na raven NUTS III ali nižje, ki mejijo na regijo s statusom iz določila 87(3)(a). člena PES – intenzivnost regionalnih pomoči v tem primeru ne sme preseči 20% NED.

Zgornje meje intenzivnosti regionalnih pomoči je mogoče povečati v primeru, kadar so prejemniki majhna in srednje velika podjetja. V primeru majhnih in srednje velikih podjetij iz regij, ki izpolnjujejo pogoje za izjemo iz določila 87(3)(a). člena PES, znaša dodatek 15 odstotnih točk, v primeru regij, ki izpolnjujejo pogoje za izjemo iz določila 87(3)(c). člena PES pa 10 odstotnih točk.

3.4.5 Regionalne karte pomoči

Regionalno karto pomoči tvorijo regije posamezne države članice Evropske unije, ki so upravičene na podlagi izjem iz 87. člena PES in zgornje meje intenzivnosti pomoči za začetne investicije ali pomoči za ustvarjanje novih delovnih mest, odobrene za vsako posamezno regijo. Države članice osnutke kart priglasiijo Evropski komisiji, pri tem pa so dolžne poleg seznama regij, ki jih predlagajo kot upravičene do izjem in višjih stopenj intenzivnosti pomoči, priložiti tudi vse druge podatke, ki jih je potrebno upoštevati pri določitvi okvirne sheme za regionalne državne pomoči (to so npr. podatki o namenu in obliki pomoči, velikosti podjetij, upravičenih do pomoči ipd.) (Community Guidelines on National Regional Aid, 1998).

Evropska komisija potrdi karto praviloma za vse regije posamezne države članice hkrati in za določeno obdobje. Karte državnih regionalnih pomoči se periodično revidirajo, običajno pa je čas veljavnosti kart prilagojen časovnemu načrtu za pomoči iz strukturnih skladov.

V času veljavnosti karte lahko države članice zaprosijo za spremembe, če ugotovijo, da so se socialno-ekonomski pogoji občutno spremenili. Spremembe se lahko nanašajo na stopnjo intenzivnosti pomoči in na upravičene regije, pod pogojem, da se na račun novo vključenih regij izključijo regije z enakim številom prebivalcev.

Pri regijah, ki pri revidiranju karte regionalnih pomoči izgubijo status večjih ugodnosti iz 87(3)(a). člena in pridobijo status iz člena 87(3)(c), lahko Evropska komisija v prehodnem obdobju sprejme postopno zmanjševanje intenzivnosti pomoči. Prehodno obdobje ne sme biti

²⁰ Upošteva se BDP na prebivalca, merjen s kupno močjo.

daljše od dveh let pri pomoči za tekoče poslovanje in štirih let pri pomoči za začetne investicije in ustvarjanje novih delovnih mest.

V času veljavnosti regionalne karte lahko države članice vse sheme regionalnih pomoči, ki so skladne z okvirno shemo, prijavijo Evropski komisiji po pospešenem postopku.

3.4.6 Postopek določanja regij, ki so upravičene do regionalnih pomoči

Evropska komisija pri določanju regij, ki so upravičene do regionalnih pomoči na osnovi izjem iz 87(3)(a) in 87(3)(c) člena PES izhaja iz ocene, da mora biti skupni obseg regij prejemnic pomoči v Evropski uniji manjši od skupnega obsega regij, ki ne prejmejo pomoči. Pri tem je postopek določanja regij poenostavila z uporabo merjenja obsega pomoči na osnovi odstotka zajetega prebivalstva. To v praksi pomeni, da mora zgornja meja obsega regionalnih pomoči v Uniji zajeti manj kot 50 % prebivalstva Skupnosti²¹. Celotna zgornja meja vključuje vse regije, ki so upravičene do pomoči na podlagi izjem iz 87(3)(a) in 87(3)(c) člena PES. Ker se obravnavani izjemi nanašata na regionalne težave različne narave in velikosti, Evropska komisija v okviru celotnega obsega pomoči daje prednost regijam z največjimi problemi.

Skupni obseg regij na ravni Unije je v primeru regij, ki so upravičene do regionalne pomoči na podlagi izjem iz člena 87(3)(a) PES, določen samodejno z uporabo kriterija 75 % BDP, merjenega s kupno močjo na prebivalca. Tako se z odločitvijo Evropske komisije o celotni zgornji meji regionalnih pomoči v Uniji hkrati določi tudi zgornja meja obsega regionalnih pomoči na podlagi izjeme iz 87(3)(c) člena PES; zgornja meja pri izjemi iz 87(3)(c) člena PES se izračuna tako, da se od celotne zgornje meje odšteje prebivalstvo regij, ki so upravičene na podlagi izjeme iz člena 87(3)(a) PES. Razlika se nato porazdeli med različne države članice glede na socialno-ekonomski položaj regij v posamezni državi članici, ocenjen na ravni Evropske unije (Wishlade, 1998, str. 348 - 354).

Države članice morajo Evropski komisiji prijaviti metodologijo in kvantitativne kazalce, ki jih želijo uporabiti pri določitvi upravičenih regij, seznam regij, ki jih predlagajo za izjeme po 87(3)(c) členu PES in ustrezne stopnje intenzivnosti pomoči. Odstotek prebivalstva teh regij ne sme presegati omenjene zgornje meje obsega po izjemi iz 87(3)(c) člena PES.

Metodologija določitve regij mora biti objektivna, omogočati mora merjenje nesorazmernosti socialno-ekonomskih razmer v regijah držav članic, izpostaviti bistvene razvojne probleme in biti jasno in podrobno predstavljena, tako da lahko Evropska komisija oceni njeno ustreznost. Kazalci pri določitvi upravičenih regij morajo izpolnjevati naslednje pogoje (Community Guidelines on National Regional Aid, 1998):

- obeh vrst kazalcev, enostavnih in sestavljenih, sme biti največ pet;
- biti morajo objektivni ter ustrezni za preverjanje socialno-ekonomskih razmer v regijah;

²¹ Evropska komisija je za obdobje od leta 2000 do 2006 določila zgornjo mejo obsega regionalnih pomoči na 42,7% populacije v Uniji.

- temeljiti morajo ali na serijah statističnih podatkov, ki se nanašajo na kazalce iz obdobja vsaj treh let pred priglasitvijo, ali pa jih je treba vzeti iz zadnje opravljene preiskave, če ni na razpolago ustreznih letnih statističnih podatkov;
- uporabljati morajo zanesljive statistične vire.

Regije s seznama morajo ustrezati ravni NUTS III ali v upravičenih primerih na drugi homogeni geografski enoti. Vsaka država članica sme predložiti le eno vrsto geografskih enot. Posamezne predlagane regije ali skupine sosednjih regij morajo tvoriti strnjene cone, od katerih mora imeti vsaka vsaj 100.000 prebivalcev. Če je število prebivalcev regij manjše, se bo za izračun odstotka zajetega prebivalstva upoštevalo namišljeno število 100.000 prebivalcev. Izjema po tem pravilu so regije na teritorialni ravni NUTS III z manj kot 100.000 prebivalci, otoki in druge podobno geografsko izolirane regije. Če ena regija meji na druge regije, ki so upravičene do regionalnih pomoči v drugih državah članicah, pravilo velja za celotno območje teh regij. Seznam regij mora biti pripravljen na podlagi kazalcev o določitvi upravičenih regij, pri tem pa morajo predlagane regije po enem ali drugem v metodi uporabljenem kazalcu izkazovati občutna nesorazmerja (znašati morajo vsaj polovico standardnega odklona) v primerjavi s povprečjem regij države članice, za katere naj bi veljala izjema iz 87(3)(c). člena PES.

3.5 Pregled pravil o dodeljevanju pomoči posebnim sektorjem

3.5.1 Pomoči kmetijstvu in ribištvu

Pravila dodeljevanja državnih pomoči v kmetijstvu upoštevajo tri vidike: koncept državnih pomoči v okviru politike konkurence, skladnost s skupno kmetijsko politiko in mednarodne obveznosti Evropske unije, predvsem tiste, ki izvirajo iz sporazumov s Svetovno trgovinsko organizacijo. Kategorija državnih pomoči kmetijstvu je med vsemi kategorijami pomoči najmanj dorečena. V glavnem je namenjena doseganju ciljev skupne kmetijske politike, upošteva pa tudi specifične kriterije pri razvoju kmetijstva in trženju in predelavi kmetijskih proizvodov (Murn, 2001, str. 15 - 16).

Na področju kmetijstva ima Evropska unija visoko razvito skupno politiko, zato so pravila dodeljevanja pomoči v večini primerov opredeljena znotraj skupne kmetijske politike. Čeprav se osnovna določila PES o državni pomoči (87., 88. in 89. člen PES) nanašajo na vse gospodarske dejavnosti, tudi kmetijstvo, je odločitev glede obsega uporabe navedenih določil na osnovi 36. člena PES v pristojnosti Sveta (Šalehar, 2000, str. 349). Ta je omejil svobodo dodeljevanja državnih pomoči na ravni držav članic na področju skupnih tržnih redov za kmetijske proizvode in na področju izboljšanja kmetijske strukture. Pomoči se dodeljujejo iz strukturnih skladov Unije, kot je Kmetijski jamstveni in usmerjevalni sklad (EAGGF) in izplačujejo izključno na osnovi pravil, ki jih določi Svet. Zelo pogosto so nacionalni ukrepi državnih pomoči znotraj skupnih tržnih redov prepovedani in nezaželeni, predvsem zaradi njihovega kratkotrajnega učinka na razvoj kmetijskega sektorja (Hancher *et al*, 1999, str. 171 - 182).

Poleg dolgega seznama pravil o dodeljevanju državnih pomoči, ki urejajo področje skupnih tržnih redov za posamezne kmetijske proizvode, obstaja še širok spekter ostalih pravil o državnih pomočeh, ki se nanašajo na dovoljene pomoči posameznih držav članic v okviru skupne kmetijske politike in ki jih Evropska komisija usmerja na osnovi členov 87, 88, 36 in 37 PES. Pravila so zajeta predvsem s smernicami za državne pomoči kmetijstvu²². Pravila dovoljujejo pomoči za investicije, varovanje okolja, različne socialne podpore, namenjene mladim kmetom in kmetom, ki se želijo predčasno upokojiti ali prenehati z dejavnostjo. Pomoči je dovoljeno dodeliti tudi za zapiranje proizvodnih, predelovalnih in tržnih zmogljivosti, za začetno podporo skupinam proizvajalcev, za odpravljanje posledic izrednih dogodkov in naravnih nesreč ter za kritje nekaterih stroškov v živinorejski panogi.

Pomoči kmetijstvu, ki niso dovoljene, vključujejo pomoči za tekoče poslovanje, z izjemo nekaterih pomoči za varovanje okolja in večino pomoči za odpravljanje razvojnih problemov na manj razvitih območjih.

1. Pomoči za investicije v kmetijstvu

Pomoči za investicije v kmetijstvu so namenjene investicijam v kmetijska gospodarstva, investicijam v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov in investicijam v diverzifikacijo kmetijske dejavnosti. Pri presoji upravičenosti investicij do državnih pomoči je potrebno upoštevati skupne tržne rede Evropske unije pri posameznih kmetijskih proizvodih. V primeru omejitev, ki izhajajo iz skupnih tržnih redov, pomoči za investicije ni dovoljeno dodeliti (Community Guidelines for State Aid in the Agriculture Sector, 2000).

Pomoči za investicije v kmetijska gospodarstva se lahko dodeli le kmetijskim gospodarstvom, ki so sposobna preživeti in imajo prejemniki pomoči ustrezne poklicne sposobnosti in zmožnosti. Kmetijska gospodarstva morajo izpolnjevati minimalne evropske standarde glede varovanja okolja, higiene in dobrobiti živali. Upravičeni stroški lahko obsegajo stroške izgradnje, nakupa ali obnove nepremičnine, stroške nakupa novih strojev in opreme, vključno z računalniško programsko opremo, splošne stroške investicije in stroške nakupa zemljišč, vključno s stroški vpisa v zemljiško knjigo in taksami.

Najvišja dovoljena stopnja intenzivnosti dodeljenih pomoči za investicije je 40% oz. 50% na manj razvitih območjih. V primeru, da investicije izvajajo mladi kmetje, se intenzivnost pomoči lahko poveča za pet odstotnih točk.

Pomoči za investicije v kmetijska gospodarstva je mogoče dodeliti tudi v nekaterih posebnih primerih, kot so:

- ohranjanje tradicionalnih krajin, kjer so investicije namenjene ohranjanju kulturne dediščine in je dovoljeno sofinancirati dodatne stroške, ki izvirajo iz uporabe tradicionalnih materialov in metod dela;

²² Community Guidelines for State Aid in the Agriculture Sector (Official Journal C 28, 1.2.2000, str. 2 - 24).

- preselitev kmetijskih poslopij v javnem interesu, kjer je višina dovoljene pomoči odvisna od vpliva preselitve na konkurenčni položaj kmeta – če gre za preselitev, ki ne vpliva na položaj kmeta, je dovoljeno sofinanciranje stroškov preselitve v višini do 100%. Če kmet s preselitvijo pridobi modernejše zmogljivosti ali pa preselitev poveča proizvodne zmogljivosti, se pri dodeljevanju pomoči uporabi splošna stopnja intenzivnosti pomoči za investicije;
- investicije za varstvo in izboljšanje okolja, higienskih pogojev živinorejskih podjetij in dobrobiti živali, kjer je dovoljeno sofinancirati dodatne stroške, ki nastanejo z investicijami v doseganje ali preseganje veljavnih minimalnih zahtev Evropske unije na tem področju.

Pomoči za investicije v zvezi s predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov je dovoljeno dodeliti le podjetjem, ki lahko dokažejo, da so investicije ekonomsko izvedljive in izpolnjujejo minimalne standarde glede okolja, higiene in dobrobiti živali. Stopnja intenzivnosti pomoči znaša do 50% v regijah, upravičenih do regionalnih pomoči na osnovi člena 87(3)(a) PES oz. do 40% v regijah, upravičenih do regionalnih pomoči na osnovi člena 87(3)(c) PES. Upravičeni stroški so tako kot v primeru pomoči v kmetijska gospodarstva stroški nepremičnin, strojev in opreme ter splošnih stroškov, povezanih z investicijo.

Pomoči, kjer upravičeni stroški presegajo 25 mio EUR ali kjer je znesek pomoči večji kot 12 mio EUR, je potrebno individualno priglasiti Evropski komisiji.

Pomoči za investicije, ki spodbujajo diverzifikacijo kmetijskih dejavnosti in so namenjene investicijam v kmečki turizem in razvoj obrtnih dejavnosti na kmetijah se obravnavajo v okviru pravil za majhna in srednje velika podjetja ter regionalnih pomoči. Pri tem namenu pomoči za kmetijstvo je dovoljena tudi uporaba pravila *de minimis*. V kolikor je diverzifikacija kmetijskih dejavnosti povezana s proizvodnjo, predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov, je potrebno pri dodeljevanju pomoči upoštevati pravila o pomočeh za investicije v kmetijska gospodarstva oz. o pomočeh za investicije v zvezi s predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov.

2. Pomoči za varovanje okolja v kmetijstvu

Pomoči za varovanje okolja v kmetijstvu so namenjene pomočem za kmetijsko-okoljske zaveze, za pomoči kmetom na območjih, kjer veljajo omejitve varstva okolja, kot jih narekuje zakonodaja Evropske unije in za druge pomoči, namenjene varstvu okolja v kmetijstvu. Izjemoma se lahko na področju varovanja okolja v kmetijstvu dodelijo tudi pomoči za tekoče poslovanje.

Pomoči za kmetijsko-okoljske zaveze so namenjene dodatnim nadomestilom, ki jih Evropska unija iz strukturnih skladov namenja za prostovoljno sprejete zaveze kmetov o opustitvi izkoriščanja zemlje za obdobje najmanj petih let. Pri tem se iz strukturnih skladov izplača največ 600 EUR na hektar za letne pridelke, 900 EUR na hektar za specializirane celoletne pridelke in največ 450 EUR na hektar za druge uporabe zemljišč. V upravičenih primerih so dovoljene dodatne državne pomoči, ki jih lahko kot dodatna nadomestila, ki presegajo najvišje dovoljene

zneske nadomestil strukturnih skladov, dodeljujejo države članice. Če država članica želi dodeliti dodatno pomoč, ki presega najvišji dovoljeni znesek, mora Evropski komisiji predložiti dokazila, da ukrep ustreza vsem pogojem za dodelitev strukturnih pomoči in utemeljiti razloge za dodatno pomoč. Dovoljena intenzivnost pomoči se izračuna na podlagi izpadlega dohodka, stroškov zaradi sprejete zaveze in potrebe po zagotovitvi spodbude. Zneski dodeljenih državnih pomoči praviloma ne smejo presegati 20% izpadlega dohodka in dodatnih stroškov, ki jih ima posamezni kmet zaradi sprejete zaveze o opustitvi izkoriščanja zemlje.

Pomoči kmetom na območjih, kjer veljajo omejitve varstva okolja na osnovi zakonodaje Evropske unije so namenjene dodatnim nadomestilom, ki jih Evropska unija preko strukturnih skladov namenja kmetom za nadomestilo nastalih stroškov in izpadlega dohodka zaradi omejitev pri kmetijski uporabi, ki izvirajo iz pravil Evropske unije na področju varstva okolja. Pomoči so dovoljene le za obveznosti, ki predstavljajo preseganje dobre kmetijske prakse. Pomoči, ki bi se dodelile v nasprotju z načelom onesnaževalec plača, morajo biti izjemne, začasne in se postopoma zmanjševati.

Pomoči za tekoče poslovanje so v kmetijstvu izjemoma dovoljene le v primeru dodatnih stroškov, ki nastanejo pri uporabi okolju prijaznih materialov in goriv in v primeru znižanja nekaterih davčnih bremen kmetijskega sektorja.

Druge pomoči za varovanje okolja v kmetijstvu so pomoči za informativne dejavnosti, usposabljanje in svetovalne storitve.

3. Začetne pomoči mladim kmetom

Začetne podpore mladim kmetom iz strukturnih skladov so namenjene spodbujanju razvoja kmetijstva v celoti in preprečevanja odseljavanja prebivalcev podeželja. Skupna podpora, dodeljena iz strukturnih skladov in v obliki državne pomoči običajno ne sme presegati največjih dovoljenih višin, določenih na podlagi skupne kmetijske politike, kar pomeni 25.000 EUR na mladega kmeta.

4. Pomoči za predčasno upokožitev ali za prenehanje kmetijskih dejavnosti

Pomoči za predčasno upokožitev ali prenehanje kmetijske dejavnosti so socialnega značaja in namenjene starejšim kmetom, ki bi se želeli predčasno upokožiti. Prav tako so namenjene olajšanju umika iz kmetijske dejavnosti tistim kmetom, ki so zaradi ekonomskih razlogov prisiljeni opustiti kmetovanje.

5. Pomoči za zapiranje proizvodnih, predelovalnih in tržnih zmogljivosti

Pomoči za zapiranje je dovoljeno dodeliti le v primeru, da bo takšna pomoč v interesu celotne panoge, v kateri obstajajo očitne presežne zmogljivosti. Pomoč mora biti dodeljena na osnovi programa prestrukturiranja panoge, v katerem so določeni cilji in časoven razpored zapiranj. Upravičenci do pomoči morajo nepreklicno opustiti ali zapreti proizvodne zmogljivosti, za katere se dodeli pomoč za zapiranje. Ta obveznost se nanaša tudi na morebitne prihodnje kupce

zmogljivosti, za katere je bila dodeljene pomoč. Pomoč predstavlja nadomestilo za izgubo vrednosti premoženja in za spodbudo, ki ne sme presegati 20% vrednosti premoženja.

6. Pomoči za skupine proizvajalcev

Pomoči za skupine proizvajalcev v kmetijstvu so namenjene ustanavljanju skupin proizvajalcev in spodbujanju povezovanja kmetov z namenom združevanja ponudbe in prilagoditve proizvodnje tržnim zahtevam. Dodeli se jih lahko za pokritje stroškov najema primernih prostorov, nakupa pisarniške opreme, skupaj z računalniško strojno in programsko opremo, stroške administracije, splošne stroške ter sodne in upravne takse. Pomoč mora biti začasna in se postopoma zmanjševati. Višina pomoči ne sme presegati 100% stroškov nastalih v prvem letu povezovanja, vsako naslednje leto pa se mora zmanjšati za dodatnih 20 odstotnih točk tako, da je v petem letu znesek pomoči zmanjšan na 20 % dejanskih stroškov v tem letu. Pomoči ni mogoče izplačati za stroške nastale po petem letu od ustanovitve.

7. Pomoči za nadomestilo škode v kmetijstvu

Pomoči za nadomestilo škode so namenjene varovanju kmetov pred škodo v kmetijski proizvodnji ali škodo na proizvodnih sredstvih, vključno z objekti in nasadi, ki je nastala zaradi nepredvidenih dogodkov kot so naravne nesreče, neugodne vremenske razmere ali izbruhi bolezni živali ali rastlin. Dodeljevanje pomoči za te namene omogoča 87(2)(b). člen PES, ki določa, da je pomoč za povračilo škode, ki so jo povzročile naravne nesreče ali izjemni dogodki, skladna s skupnim trgom. Evropska komisija pa na osnovi 87(3)(c). člena PES dovoljuje še dve dodatni skupini pomoči, ki sta povezani s škodami v kmetijstvu:

- pomoči za spodbujanje preventivnih ukrepov pred izbruhi bolezni živali in rastlin, vključno z nadomestilom škode, ki nastane zaradi nekaterih bolezni, in
- pomoči za spodbujanje sklepanja zavarovalnih pogodb za tveganja izgub kmetijske proizvodnje ali proizvodnih sredstev.

8. Pomoči za menjavo zemljišč

Evropska komisija dopušča dodeljevanje pomoči za menjavo kmetijskih zemljišč v okviru ponovne delitve zemljišč, ki se opravlja v skladu s postopki, predpisanimi v zakonodaji posamezne države članice. Pri tem je dovoljeno dodeliti pomoči za pokrivanje sodnih in upravnih stroškov, vključno s stroški katastrskih meritev za ponovno razdelitev zemljišč in sicer v višini do 100 % dejanskih stroškov. Če pa se v okviru sheme za ponovno razdelitev zemljišč dodeli pomoč za investicije, vključno s pomočjo za nakup zemljišč, se za investicije uporabljajo najvišje dovoljene stopnje pomoči, določene za namen investicij v kmetijska gospodarstva oz. za namen investicij v zvezi s predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov.

9. Pomoči za spodbujanje proizvodnje in trženja kakovostnih kmetijskih proizvodov

Države članice lahko v kmetijstvu dodeljujejo pomoči za svetovanje in podobno podporo (tehnične študije, študije izvedljivosti in načrtovanja ter raziskave trga). Pomoči je dovoljeno dodeliti tudi za dejavnosti, ki so povezane z razvojem kakovosti kmetijskih proizvodov, vključno:

- s tržnimi raziskavami, zasnovano in načrtovanjem proizvodov, skupaj s pomočjo za pripravo prošnje za potrditev geografskega porekla ali potrdil o posebni naravi v skladu z ustreznimi predpisi Skupnosti,
- z uvedbo shem za zagotavljanje kakovosti, kot so ISO 9000 ali 14000, sistemov, ki temeljijo na analizi nevarnosti in kritičnih kontrolnih točk (sistem HACCP²³) ali na okoljskemu kontrolnemu sistemu,
- s stroški izobraževanja osebja za uporabo sistemov za zagotavljanje kakovosti ter HACCP sistemov.

Da bi preprečili možnost dodeljevanja velikih zneskov pomoči velikim podjetjem, Evropska komisija dovoljuje skupni znesek pomoči, ki ga je mogoče dodeliti za izboljšanje kakovosti v višini 100.000 EUR na upravičenca v obdobju treh let ali v primeru pomoči podjetjem, ki sodijo v okvir opredelitve majhnih in srednje velikih podjetij, do 50% upravičenih stroškov.

Pomoč za investicije, ki so potrebne za nadgradnjo proizvodnih zmogljivosti, skupaj z investicijami, ki so potrebne za upravljanje dokumentacijskega sistema in opravljanje nadzora postopkov in proizvodov, se lahko dodeli le v skladu s pravili za pomoči, namenjene investicijam v kmetijska gospodarstva in investicijam v zvezi s predelavo in trženjem kmetijskih proizvodov.

10. Pomoči za zagotavljanje tehnične podpore kmetijstvu

Pomoči za zagotavljanje tehnične podpore kmetijstvu po mnenju Evropske komisije izboljšujejo učinkovitost in strokovnost evropskega kmetijstva ter s tem prispevajo k njegovi dolgoročni uspešnosti ob omejenih vplivih na konkurenco. Pomoči je dovoljeno dodeliti s stopnjo intenzivnosti do 100 % upravičenih stroškov. Upravičeni stroški lahko obsegajo:

- stroške izobraževanja in usposabljanja kot so stroški organizacije programa usposabljanja, potnih stroškov in stroškov bivanja, skupaj s stroški nadomestnih storitev v času odsotnosti kmeta ali delavca na kmetiji,
- stroške zagotavljanja upravnih storitev,
- stroške svetovanja,
- stroške organizacije tekmovanj, razstav in sejmov, skupaj s podporo za stroške sodelovanja na takšnih prireditvah, ter
- druge stroške dejavnosti za razširjanje znanja o novih tehnikah, kot so relativno majhni pilotni ali demonstracijski projekti.

Skupni znesek pomoči, ki ga je mogoče dodeliti za zagotavljanje tehnične podpore kmetijstvu, ne sme presegati 100.000 EUR na upravičenca v obdobju treh let ali v primeru pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem, do 50% upravičenih stroškov.

11. Pomoči za živinorejski sektor

Evropska komisija dovoljuje dodeljevanje državnih pomoči živinorejskemu sektorju, ki so namenjene vzdrževanju in izboljšanju genetske kakovosti živine, in sicer:

²³ Analiza nevarnosti in kritičnih kontrolnih točk (ang. hazard analysis of critical control points).

- v višini do 100 % za kritje upravnih stroškov ustanavljanja in vzdrževanja črednih knjig,
- v višini do 70 % za preskuse za določanje genetske kakovosti ali donosnosti živine,
- v višini do 40 % upravičenih stroškov investicij v središča za razmnoževanje živali in za uvajanje inovativnih tehnik ali prakse vzreje,
- v višini do 30 % stroškov za rejo posameznih plemenjakov visoke genetske kakovosti, ki so zapisani v rodovniške knjige.

12. Ostali nameni državnih pomoči kmetijstvu

Na osnovi posebnih pravil je dovoljeno dodeljevanje pomoči za promocijo kmetijskih proizvodov²⁴ in pomoči v obliki ugodnih kratkoročnih posojil kmetom²⁵. Prav tako je kmetijstvu dovoljeno dodeliti pomoči v skladu s pravili za horizontalne kategorije pomoči na področju prestrukturiranja podjetij v težavah, zaposlovanja ter raziskovanja in razvoja.

13. Pomoči ribištvu

Posebna kategorija državnih pomoči je namenjena spodbujanju ribištva in vodne kulture. Državne pomoči se lahko dodelijo samo, če so v skladu s skupno politiko ribolova Evropske unije (Community Guidelines for the Examination of State Aid to Fisheries and Aquaculture, 2001). Državne pomoči ribištvu so namenjene:

- splošnim ukrepom na področju ribištva (za usposabljanje in svetovanje, za raziskovanje in eksperimentalni ribolov, za promocijo in oglaševanje proizvodov in za nove prodajalne),
- morskemu ribolovu (za odstranitev ribiških plovil, začasno prenehanje ribolova, za investicije v floto, za reševanje in prestrukturiranje podjetij v težavah, za kreiranje skupnih podjetij in za izboljšanje upravljanja in spremljanja ribolovnih dejavnosti),
- predelavi in trženju v ribiškem sektorju,
- infrastrukturi pristanišč,
- zaščiti in povečanju vodnih virov,
- vodni kulturi in sladkovodnemu ribištvu,
- veterinarstvu in varovanju zdravja,
- v posebnih primerih (za škode zaradi naravnih nesreč ali izrednih dogodkov, za zavarovalne premije ipd.).

3.5.2 Pomoči premogovništvu

Evropska komisija premogovništvu priznava pomembno vlogo na področju varovanja energetske preskrbe Evropske unije, zato dovoljuje državne pomoči, ki so namenjene ohranjanju premogovniških proizvodnih zmogljivosti. Po njenem mnenju ohranjanje minimalne ravni proizvodnje premoga ob spodbujanju obnovljivih virov energije ohranja razmerje med lastnimi in

²⁴ To izhaja iz dokumenta: Community Guidelines for State Aid for Advertising of Products Listed in Annex I to the EC Treaty and of Certain Non-Annex I Products (Official Journal C 252, 12.9.2002, str. 5 - 14).

²⁵ Pravila so zajeta v dokumentu: Commission on State aids: subsidized short-term loans in agriculture (crédits de gestion) (Official Journal C 44, 16.2.1996).

uvoženimi primarnimi energetske viri, kar povečuje energijsko varnost v Evropski uniji (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 64).

Na osnovi Uredbe Sveta 1407/2002²⁶ so dovoljene državne pomoči za ohranjanje dostopa do rezerv premoga, namenjene premogovnikom, ki lahko ob upoštevanju ekonomskih pogojev, zagotavljajo energetske varnost. Drug namen dodeljevanja pomoči premogovništvu je zapiranje proizvodnih zmogljivosti na osnovi načrta zaprtja in pod točno določenimi pogoji glede višine pomoči in morebitnimi vplivi pomoči na izkrivljanje konkurence. Pomoči za ohranjanje dostopa do rezerv premoga in za zaprtje morajo biti skozi čas padajoče, pomoči za zaprtje pa po 31.12.2007 ne bodo več dovoljene.

Podjetjem, ki opravljajo dejavnost premogovništva ali pa so to dejavnost opustila, je dovoljeno dodeliti pomoči za kritje stroškov racionalizacije ali prestrukturiranja, ki niso povezani s trenutno proizvodnjo. Gre za tako imenovane »podedovane obveznosti« (ang. inherited liabilities), ki predstavljajo naravovarstvene stroške sanacije opuščenih premogovnikov in reševanja socialnih problemov presežnih zaposlenih.

Po oceni Evropske komisije bi prepoved državnih pomoči v premogovništvu v celoti zaprla proizvodne zmogljivosti v Nemčiji, Franciji in Španiji. Dodeljene pomoči sektorju so predvsem namenjene odpravi socialnih in regionalnih posledic prestrukturiranja sektorja, ne zagotavljajo pa izboljšanja srednjeročnih zmožnosti preživetja. Problem nezmožnosti reševanja strukturnih problemov evropskega premogovništva s pomočjo državnih pomoči izvira iz omejenih geoloških danosti in iz zaščite domačih proizvajalcev pred tujo konkurenco. Konkurenti na svetovnem trgu premoga so z uvedbo novih tehnologij in ugodnejšimi geološkimi danostmi, ki niso na voljo evropskim proizvajalcem, uspeli znižati cene na svetovnem trgu, kar je povzročilo še večji razkorak v proizvodnih cenah v primerjavi z evropskimi proizvajalci.

Ker je malo verjetno, da bo evropsko premogovništvu v prihodnosti spet dobičkonosno, je stroškovna učinkovitost pomoči za podporo premogovništvu predmet kritične presoje. Države članice Evropske unije so se dogovorile, da bodo v prihodnosti zmanjševale pomoči premogovništvu v skladu z vnaprej določenimi časovnimi okviri in postopki. V primeru Belgije in Portugalske je ta proces že končan, prav tako se zaključuje tudi v Franciji in v Veliki Britaniji. Nemčija in Španija, ki trenutno dodeljujeta največ državnih pomoči premogovništvu, pa sta že pripravili sektorske programe prestrukturiranja (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 65).

3.5.3 Pomoči jeklarstvu

Tudi po preteku veljavnosti pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo (ECSC Treaty) 23.7.2002, so v Evropski uniji ohranili stroga pravila dodeljevanja državnih pomoči

²⁶ Council Regulation (EC) No 1407/2002 of 23 July 2002 on State Aid to the Coal Industry (Official Journal L 205, 2.8.2002, str. 1-8).

jeklarski industriji. Tako je tudi v skladu z novimi pravili jeklarstvu prepovedano dodeljevati regionalne pomoči za investicije²⁷ in pomoči za reševanje in prestrukturiranje podjetij v težavah²⁸. Dovoljene so pomoči za strukturno prilagajanje v obliki pomoči za zaprtje, v okviru katerih so dovoljene socialne pomoči za odvečne delavce in za trajno opustitev proizvodnje jeklarskih produktov. Prav tako je jeklarstvu dovoljeno dodeljevati pomoči za raziskovanje in razvoj ter za varstvo okolja.

3.5.4 Pomoči transportu

Posebna kategorija državnih pomoči za transport je zelo razvejana, saj zajema pomoči za kopenski, pomorski in letalski transport. Namen pomoči transportu je na splošno zagotavljanje potrebne koordinacije transporta in povračila plačila transportnim podjetjem za obveznosti, vključene v koncept javnih storitev (Murn, 2001, str. 15).

1. Državne pomoči kopenskemu transportu

Pravila o državnih pomočeh kopenskemu transportu se nanašajo na transport po železnici, cestah in notranjih plovnih poteh in so podrobneje opredeljena v številnih uredbah Evropske komisije in Sveta. Na splošno so pri kopenskem transportu dovoljene državne pomoči, ki so namenjene nadomestilu dodatnih finančnih bremen, ki nastanejo prevoznikom zaradi opravljanja obveznosti javnih storitev, nadomestilom stroškov infrastrukture v podjetjih, ki opravljajo posebno obliko transporta, spodbujanju raziskovanja in razvoja na področju bolj ekonomičnih transportnih sistemov in tehnologij, odpravljanju odvečnih zmogljivosti in razvoju kombiniranega transporta.

Evropska komisija je leta 1996 določila strategijo oživitve železniškega transporta v Evropski uniji, ki opredeljuje tudi vprašanja financiranja železnic in državnih pomoči na tem področju. Potrebno je poudariti, da so zneski pomoči, ki jih prejmejo železniška podjetja zelo redko predmet nadzora državnih pomoči, vzrok za takšen položaj pa naj bi bili nizka stopnja liberalizacije sektorja in visoka raven nadomestil za obveznosti javnih storitev, ki jih ni potrebno priglasiti Evropski komisiji kot državno pomoč. Cilj Evropske komisije je, da bi na področju pomoči železnicam postopno vzpostavili sistem, pri katerem bo javno financiranje omejeno zgolj na infrastrukturo železnic in na nadomestila za opravljanje javnih storitev (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 68).

Po odprtju nacionalnih trgov cestnega transporta v letu 1990 Evropska komisija spremlja pomoči, ki bi lahko omogočale neupravičene prednosti določenim prevoznikom. Evropska komisija je do pomoči cestnemu transportu zavzela zelo strog pristop, ki se odraža v številnih negativnih odločitvah, v katerih dosledno uresničuje načelo, po katerem so pomoči za tekoče poslovanje nezdržljive z določili PES (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 71).

²⁷ Communication from the Commission: Multisectoral Framework on Regional Aid for Large Investment Projects (Official Journal C 70, 19.3.2002, str. 8-20).

²⁸ Communication from the Commission: Rescue and Restructuring Aid and Closure Aid for the Steel Sector (Official Journal C 70, 19.3.2002, str. 21-22).

2. Državne pomoči pomorskemu transportu

Pogoji, ki jih morajo upoštevati države članice pri dodeljevanju državnih pomoči pomorskemu transportu, so zajeta s Smernicami Skupnosti²⁹. Potreba po državnih pomočeh pomorskemu sektorju izhaja iz razlike v konkurenčnosti plovil, registriranih v Evropski uniji in tistimi, registriranimi izven nje. Tu gre predvsem za plovila, ki plujejo pod zastavami držav ugodnosti, ki ladijskim prevoznikom omogočajo davčne obremenitve, nižje od tistih v državah članicah. Iz smernic izhaja, da je dovoljeno dodeljevanje državnih pomoči za ladje, ki so vpisane v primarne ladijske registre držav članic Evropske unije. Pomoči so namenjene zmanjševanju razlik pri različnih davčnih obremenitvah prevoznikov iz Evropske unije glede na prevoznike iz držav ugodnosti, socialni varnosti zaposlenih, naložbam v obnovo flot, predvsem na področju izboljšanja opreme na plovilih in spodbujanja nakupa varnih in čistih ladij ter nadomestilom, povezanim z obveznostmi opravljanja javnih storitev.

3. Državne pomoči letalskemu transportu

Državne pomoči letalskemu transportu se v skladu z navodilom Evropske komisije³⁰ lahko dodeljujejo letalskim prevoznikom in dejavnostim v neposredni povezavi z letalskim transportom, kot so na primer letališča in šole letenja. Dovoljene so za namene prestrukturiranja in jih je možno na osnovi individualne priglasitve dodeliti le enkrat. Pomoči za prestrukturiranje ne smejo povzročiti povečanja storitvenih zmogljivosti letalskega prevoznika.

V letalskem sektorju so dovoljene tudi regionalne državne pomoči, vendar ne za tekoče poslovanje. Neposredno subvencioniranje zračnih poti s pomočmi, namenjenimi kritju stroškov poslovanja je dovoljeno le v primeru, ko predstavljajo pomoči nadomestila za obveznosti opravljanja javnih storitev in ko so pomoči namenjene socialno ogroženim kategorijam potnikov.

3.5.5 Pomoči ladjedelništvu

Pravila o dodeljevanju državnih pomoči ladjedelništvu so zajeta v Uredbi Sveta št. 1540/98³¹, ki opredeljuje merila za dodeljevanje pomoči podjetjem iz sektorja ladjedelništva. To so podjetja, ki se ukvarjajo z dejavnostjo izgradnje, popraviljanja in preurejanja plovil³². Pravila je potrebno upoštevati tudi v primeru dodeljevanja pomoči podjetjem, ki so kakorkoli povezana s podjetji, ki se ukvarjajo z navedeno dejavnostjo.

Sektorju ladjedelništva je dovoljeno dodeliti pomoči za zapiranje zmogljivosti pod pogojem, da bo doseženo zmanjšanje zmogljivosti dokončno in nepreklicno. Upravičeni stroški za zapiranje zmogljivosti so stroški, povezani z reševanjem presežnih delavcev in stroški za preoblikovanje ladjedelnic in razvoj novih dejavnosti. Dovoljene so tudi pomoči za naložbe v inovacije v

²⁹ Community Guidelines on State Aid to Maritime Transport (Official Journal C 205, 5.7.1997).

³⁰ Application of Articles 92 and 93 [now 87 and 88] of the EC Treaty and Article 61 of the EEA agreement to State aids in the aviation sector (Official Journal C 350, 10.12.1994).

³¹ Council Regulation (EC) No 1540/98 of 29 June 1998 Establishing New Rules on Aid to Shipbuilding (Official Journal L 202, 18.7.1998 str. 1 - 10).

³² Plovila morajo biti namenjena opravljanju gospodarske dejavnosti s kapaciteto večjo od 100 bruto registrskih ton, oz. imeti moč motorja, ki presega 365 kW če gre za plovila, ki se uporabljajo za vleko.

ladjedelnštvu, in sicer do 10% stroškov naložb in inženirskih aktivnosti, ki so neposredno in izključno povezane z inovacijskim delom projekta. Pomoči za reševanje in prestrukturiranje je v sektorju ladjedelnštva dovoljeno dodeliti le ob pogoju, da so namenjene dokončnemu in nepreklicnemu zmanjšanju ladjedelnških zmogljivosti.

Sektorju ladjedelnštva je dovoljeno dodeliti tudi regionalne pomoči, v kolikor se ladjedelnške zmogljivosti nahajajo na območjih, upravičenih do regionalnih pomoči vendar le za naložbe v nadgradnjo in modernizacijo zmogljivosti, ki povečujejo produktivnost dela. Dodeljevanje regionalnih pomoči za odpiranje novih delovnih mest, povezanih z investicijo in pomoči za tekoče poslovanje v sektorju ladjedelnštva ni dovoljeno (European Community Competition Policy, 2000, str. 78). Intenzivnost regionalnih pomoči ladjedelnštvu na območjih, upravičenih do regionalnih pomoči na osnovi 87(3)(a). člena PES, znaša do 22,5% upravičenih stroškov investicij (v primeru pomoči na območjih iz 87(3)(c). člena PES znaša najvišja dovoljena intenzivnost regionalnih pomoči ladjedelnštvu 12,5%).

3.6 Oblike državnih pomoči

3.6.1 Dotacije

Dotacija je najpogostejša oblika državnih pomoči pri kateri lahko enostavno izračunamo intenzivnost pomoči. Težavo pri izračunu intenzivnosti povzroča le dejstvo, da ima določena višina dotacije, ki je dodeljena v različnih državah članicah v enakem znesku lahko različen vpliv na neto intenzivnosti pomoči, zaradi različnih stopenj davka od dobička. Evropska komisija zato pri izračunavanju intenzivnosti nekaterih kategorij pomoči uporablja pristop izračunavanja neto ekvivalenta dotacije (NED), ki v izračunu intenzivnosti državne pomoči upošteva pomoč po obdavčitvi, t.j. po odštetju davkov, ki se plačajo nanjo. Do tega prihaja zaradi knjiženja dotacij kot prihodka, ki povečuje poslovni izid podjetij in s tem dobička, ki je predmet obdavčenja. Od tod tudi izraz neto ekvivalent, ker predstavlja pomoč, ki ostane prejemniku po plačilu ustreznega davka.

Pri izračunu neto ekvivalenta dotacije upoštevamo skupno vrednost upravičenih stroškov pomoči, višino dotacije in davčno stopnjo. Pri slednji običajno izhajamo iz stopnje davka na dobiček podjetij. V prvem koraku izračunamo "zaračunani davek na dotacijo", torej dotacijo, zmanjšano za davek od dobička podjetij; dobljeni rezultat v nadaljevanju uporabimo pri računanju neto ekvivalenta dotacije. Izračun NED se izvrši v dveh korakih (Community Guidelines on National Regional Aid, 1998):

1. korak: izračun "zaračunanega davka na dotacijo":

"Zaračunani davek na dotacijo" = nominalna dotacija x davčna stopnja

2. korak: izračun neto ekvivalenta dotacije (NED):

$NED = (\text{nominalna dotacija} - \text{"zaračunani davek na dotacijo"}) / \text{upravičeni stroški pomoči}$

Zgoraj prikazani obrazec izračuna veljajo samo v primeru, ko je dotacija dodeljena v enkratnem znesku.

3.6.2 Posojila

Državna pomoč, ki se dodeli prejemniku v obliki subvencioniranega posojila, je najprej izražena v odstotnih točkah, ki predstavljajo razliko med referenčno obrestno mero (tržno obrestno mero) in obrestno mero, ki jo zaračunava posojilodajalec. Znižanje stroškov obresti je edini rezultat znižanja obrestne mere, saj se predpostavlja, da odplačilo glavnice poteka na enak način tako pri posojilih po referenčni obrestni meri kot tudi pri posojilih z znižano obrestno mero. Korist, ki ostane po odplačilu posojila je izražena v odstotku od investicije; tako dobimo nominalni (bruto) ekvivalent dotacije.

Za izračun pomoči v obliki subvencioniranega posojila potrebujemo naslednje podatke: obdobje trajanja posojila, obdobje mirovanja t.j. začetno obdobje, v katerem se posojilo ne odplačuje, potrebno pa je plačati obresti za celotno glavnico, število odstotnih točk znižanja obrestne mere, trajanje znižanja obrestne mere, ki ni nujno enako kot trajanje posojila, višino posojila v odstotku ali v deležu od vrednosti investicije, pogoje odplačila posojila in referenčno (diskontno) obrestno mero. Za izračun neto ekvivalenta potrebujemo tudi podatek o davčni stopnji v določeni državi članici.

3.6.3 Poroštva

Državna poroštva so ena od oblik državnih pomoči, pri kateri so prejemniki pomoči običajno kreditorejmalci. Zaradi dodeljenih državnih poroštev so kreditorejmalcem na voljo nižje obrestne mere in/ali stroški zavarovanja kreditov. V določenih primerih pa kreditorejmalci kredita brez državnega poroštva ne bi pridobili. Koristi, ki jih prejemnikom prinašajo državne pomoči v obliki poroštev izvirajo iz dejstva, da tveganje, povezano s poroštvom, krije država. Pomoč je dodeljena v trenutku, ko je izdano poroštvo in ne v trenutku, ko se izvršijo morebitna izplačila pod pogoji, ki jih predvideva dodeljeno poroštvo (Commission Notice on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid in the Form of Guarantees, 2000). Pri državni pomoči v obliki poroštva je ekvivalent dotacije v določenem letu lahko izračunan kot:

1. razlika med tržno obrestno mero in obrestno mero, doseženo zaradi dodeljenega državnega poroštva, povečana za morebitne plačane premije za poroštvo,
2. razlika med zneskom, zavarovanim s poroštvom, pomnoženim s faktorjem tveganja in plačanimi premijami.

Pri dodelitvi individualnih poroštev naj bi bil standarden način izračunavanja zneska pomoči po prvi metodi, pri shemah pomoči pa po drugi metodi. Faktor tveganja naj bi temeljil na izkušnjah pri vračanju posojil, odobrenih v podobnih okoliščinah. Izračunane letne ekvivalente dotacije je potrebno diskontirati na sedanjo vrednost ob uporabi referenčne obrestne mere, nato pa sešteti, da bi dobili skupni znesek državne pomoči v obliki porošstva.

Po oceni Evropske komisije, državno porošstvo ob izpolnjevanju naslednjih pogojev ne predstavlja državne pomoči (Commission Notice on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid in the Form of Guarantees, 2000):

- kreditojemalec ni v finančnih težavah,
- kreditojemalec bi lahko pridobil kredit na denarnem trgu pod tržnimi pogoji brez pomoči države,
- porošstvo je povezano s finančno transakcijo, pri kateri je določen najvišji znesek, ki ne zajema več kot 80% neodplačanega dela kredita ali druge finančne obveznosti (razen v primeru obveznic ali podobnih instrumentov) in porošstvo ni neomejeno,
- kreditojemalec plača tržno ceno za porošstvo, ki odraža vrednost in trajanje porošstva, zavarovanje, ki ga nudi kreditojemalec, njegov finančni položaj, položaj v panogi in možnosti razvoja.

Čeprav je prejemnik pomoči na osnovi porošstva običajno kreditojemalec, pa ima lahko na osnovi izdanega državnega porošstva koristi tudi kreditodajalec. To se lahko zgodi v primeru, če je porošstvo dodeljeno naknadno na že odobreno posojilo ali pa na neko drugo finančno obveznost, brez predhodne prilagoditve kreditnih pogojev.

3.6.4 Davčne oprostitve in odlogi

Tudi davčne oprostitve in odlogi določenemu podjetju lahko pomenijo državne pomoči (Commission Notice on the Application of the State Aid Rules to Measures Relating to Direct Business Taxation, 1998). V skupino možnih oprostitev sodijo oprostitve davka na dobiček, posebna pravila pri obračunu amortizacije, drugačna obravnava posameznih davčnih zavezancev glede na obstoječo prakso davčnih organov, odpisi ali zmanjšanja prispevkov za socialno varnost, kritje stroškov predčasnega upokojevanja zaposlenih s strani države, ki bi sicer bremenilo podjetje ipd. (Evans, 1997, str. 34 - 36).

Pri pomočeh iz te skupine je težko ugotoviti ekvivalent dotacije, ker je potrebno ugotavljati koristi, ki jih ima podjetja pred konkurenti. Ocena koristi je za različne prejemnike lahko zelo različna, Evropska komisija pa običajno ekvivalent dotacije določi kar v višini fiksnega odstotka vrednosti transakcij (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 108). Pri previsoko obračunani amortizaciji se najprej izračuna razlika med obračunano amortizacijo in normalno (referenčno) ter ugotovi, za koliko se je zaradi preveliko obračunane amortizacije zmanjšala davčna osnova za obračun dobička. Na izračunani znesek manjšega dobička se

obračuna davek od dobička, celoten znesek ugotovljenega manj plačanega davka na dobiček pa predstavlja ekvivalent dotacije.

3.6.5 *Kapitalske naložbe*

Razlikujemo tri različne okoliščine, v katerih lahko država pridobi delež v kapitalu podjetij (Belcredi *et al*, 1984, str. 4 - 5):

- ustanovitev podjetja,
- delen ali popoln prenos lastništva iz zasebnega v javni sektor,
- sodelovanje pri povečanju osnovnega kapitala v podjetju, ki je delno ali v celoti v javni lasti.

Stališče Evropske komisije do državnih pomoči v obliki kapitalskih naložb je, da v primerih, ko država dodatni kapital vlaga pod pogoji, ki bi bili sprejemljivi za zasebnega investitorja, ki posluje v skladu z običajnimi tržnimi pogoji, ukrep ne predstavlja dodelitve državne pomoči (Application of Articles 92 and 93 [now 87 and 88] of the EEC Treaty to public authorities' holdings, 1984). Prav tako ne predstavlja državne pomoči pridobitev deleža v kapitalu obstoječih podjetij brez vlaganj dodatnega kapitala.

V primeru ustanovitve podjetja lahko relativno enostavno ocenimo, ali je država ravnala pod pogoji, ki bi bili sprejemljivi za zasebnega investitorja - v tem primeru neto sedanjo vrednost donosov, izračunano na osnovi zneskov pričakovanih donosov naložb diskontiranih z ustrezno obrestno mero primerjamo z vloženi sredstvi države. Delen ali popoln prenos lastništva iz zasebnega v javni sektor ne pomeni državne pomoči podjetju, ker predstavlja vlaganje kapitala v podjetje zgolj prenos sredstev med nekdanjimi in novimi lastniki brez vpliva na poslovanje podjetja. Državna pomoč se pri tem lahko pojavi le v primeru, če so med prodajalci lastniškega deleža podjetja in je bila za delež plačana cena, ki presega tržno. Največji izziv predstavlja ugotavljanje prisotnosti pomoči v primeru, ko država sodeluje pri povečanju osnovnega kapitala v podjetju, ki je delno ali v celoti v javni lasti. Pri presoji je potrebno upoštevati več dejavnikov kot so na primer ocene donosnosti predvidenih investicijskih načrtov podjetja, predvidene denarne tokove, tržni položaj podjetja in ostale pomembne dejavnike, na osnovi katerih je mogoče oceniti razvojne možnosti podjetja (Belcredi *et al*, 1984, str. 6 - 7).

Če se dodatni kapital vlaga v podjetja pod pogoji, ki ne bi bili sprejemljivi za zasebnega investitorja, pomeni ukrep dodelitev državne pomoči. Ukrepe državne pomoči tako predstavljajo vlaganja kapitala v podjetja, ki poslujejo z izgubo ali brez dobička, kadar znesek dodatnega kapitala presega realno vrednost podjetja, če država ob prevzemu podjetja ne izvede prestrukturiranja tistih dejavnosti, ki prinašajo izgubo, ko je pričakovani donos manjši od pričakovanega donosa podobnih naložb na kapitalskem trgu in podobno.

Stališče Evropske komisije je, da je državna pomoč prisotna v primeru, ko se svež kapital prispeva v naslednjih okoliščinah (Application of Articles 92 and 93 [now 87 and 88] of the EEC Treaty to public authorities' holdings, 1984):

- če je finančni položaj podjetja, predvsem pa struktura in obseg njegovega dolga takšen, da donosa (v dividendah ali v kapitalskem donosu) na vloženi kapital ni mogoče pričakovati v razumnem času;
- če je podjetje nezmožno zagotoviti potrebna sredstva za programe investicij na trgu kapitala;
- če je pridobitev deleža kratkoročna, z vnaprej določenim trajanjem in prodajno ceno, tako da je pričakovani donos znatno manjši, kakor bi ga lahko vlagatelj pričakoval ob alternativni naložbi na kapitalskem trgu;
- če delež države vključuje prevzem ali nadaljevanje vseh ali dela nedonosnih dejavnosti podjetja z oblikovanjem nove pravne osebe;
- če zaradi vlaganje kapitala v podjetje, katerega kapital je razdeljen med zasebne in javne delničarje, javni delež doseže znatno višjo raven od prvotne in se zasebni delničarji umikajo predvsem zaradi slabih izgledov za prihodnje poslovanje podjetja;
- če znesek deleža presega realno vrednost (čisto premoženje povečano za dobro ime in know-how) podjetja.

3.6.6 Nefinančne oblike pomoči

Nefinančne oblike pomoči se lahko pojavljajo pri odprodaji državnega premoženja, privatizaciji, režimih maksimalnih dovoljenih in minimalnih zagotovljenih cen ipd. (Evans, 1997, str. 137). Težava pri nefinančnih oblikah pomoči je, da je zelo težko ugotoviti koristi, ki jih te prinašajo prejemnikom in s tem ustrezne ekvivalente dotacij. Pri ugodnih prodajah državnega premoženja npr. se ekvivalent dotacije določi kot razlika med najugodnejšo ponudbo za odkup ali ocenjeno tržno vrednostjo premoženja in dejansko vrednostjo prodaje. Celotna razlika predstavlja ekvivalent dotacije (Commission Communication Concerning Aid Elements in Land Sales by Public Authorities, 1997).

4. ANALIZA OBSEGA IN STRUKTURE DODELJENIH DRŽAVNIH POMOČI V EVROPSKI UNIJI V OBDOBJU 1996 - 2000

4.1 Podatki o dodeljenih državnih pomočeh

4.1.1 Poročila o državnih pomočeh v Evropski uniji

Podatki o skupnih državnih pomočeh so zajeti v letnih poročilih (ang. State Aid Survey), ki se objavljajo tudi na spletnih straneh Evropske komisije. V obdobju po letu 2000 so poročila pripravljena kot krajši statistični pregledi objavljeni pod naslovom »Oglasna deska državnih pomoči« (ang. State Aid Scoreboard). Iz poročil je razvidno, da Evropska komisija sistematično spremlja dodeljevanje državnih pomoči, predvsem za potrebe oblikovanja skupne konkurenčne politike, kar izvira iz sredine osemdesetih let. Tako so danes države članice Evropske unije dolžne najkasneje v šestih mesecih po preteku leta Evropski komisiji posredovati letno poročilo o dodeljenih pomočeh. Sistem letnih poročil je standardiziran (Commission letter to Member States of 2 August 1995, 1995); poročila morajo pokrivati dve leti, in sicer tekoče in predhodno, vsebovati pa morajo tudi osnovni pregled o višini pomoči in ciljih pomoči ter nekatere makroekonomske kazalnike (bruto domači proizvod, dodana vrednost, zaposlenost in izvoz znotraj Unije). Pomembnejši podatki, ki jih morajo vsebovati poročila so naziv sheme pomoči, datum odobritve pomoči in stroški pomoči, razvrščeni po posameznih oblikah pomoči, ki se nato delijo še po posameznih sektorjih v skladu z NACE klasifikacijo na dve decimaliki. Kadar gre za podatke o državnih pomočeh za kategorijo raziskovanja in razvoja, se podatki delijo tudi po posameznih prejemnikih, glavnih projektih in po večjih prejemnikih. Standardizacija podatkov v letnem poročilu zajema dve vrsti podatkov, in sicer analitične in poenostavljene. Poenostavljeni podatki so namenjeni prikazu obsega dodeljenih novih pomoči, ki ne presegajo 5 mio EUR. Standardizirane oblike poročil o dodeljenih državnih pomočeh zahtevajo zelo kompleksne podatke, ki jih ni mogoče pripraviti brez ustrezne računalniške podpore. Ustrezni podatki iz evidenc naj ne bi služili le potrebam priprave poročil o dodeljenih pomočeh v Evropski uniji, temveč naj bi bila njihova uporaba primerna tudi za druge analitične namene.

Spremljanje podatkov o dodeljenih državnih pomočeh je med državami članicami Evropske unije različno. Nekatere podatke mora Evropska komisija še vedno ocenjevati. Hkrati se zdijo podatki o nekaterih kategorijah pomoči zaradi nepreglednosti njihovega dodeljevanja, posebno pri kategorijah pomoči za kmetijstvo, ribištvo, transport in premogovništvo nepopolni. Ker ne predstavljajo državnih pomoči na osnovi 87. člena PES, v poročilih niso vključene pomoči, pri katerih so prejemniki gospodinjstva, invalidne osebe, infrastruktura v javni lasti (pristanišča, letališča, ceste, ipd.), pomoči izobraževalnim ustanovam, bolnišnicam, javnim centrom za poklicno usposabljanje, splošne in druge mere socialnih in ekonomskih politik posameznih držav ter pomoči mednarodnih organizacij in strukturne pomoči Evropske unije.

4.1.2 Kazalniki državnih pomoči

Podatki o skupnih državnih pomočeh se izkazujejo sintetično po treh ključnih kazalnikih: po odstotku od bruto domačega proizvoda (BDP), po višini (v EUR) na zaposlenega in v odstotku od skupnih stroškov države. V nekaterih prikazih Evropska komisija uporablja tudi kazalnik o višini pomoči (v EUR) na prebivalca. Po ugotovitvah Murnove (Murn, 2002, str. 33) so primerjave kazalnikov med leti pomanjkljive zaradi nepreglednosti posameznih državnih pomoči, pomanjkanja evidenc pri nekaterih državah članicah in pogostega spreminjanja metodologij med posameznimi leti, vendar pa kljub temu verodostojno prikazujejo smeri njihovega gibanja.

Tabela 1: Kazalniki celotnih državnih pomoči v Evropski uniji v obdobju 1992 - 2000

	1992-1994	1994-1996	1996-1998	1998-2000
Državne pomoči v BDP (v %)	1,5	1,4	1,3	1,1
Državne pomoči na zaposlenega (EUR)	631	573	632	533
Državne pomoči v izdatkih države (v %)	2,9	2,6	2,6	2,3

Viri:

- za obdobje 1992 - 1996: Sixth Survey on State Aid in the European Union, 1998, str. 43,
- za obdobje 1996 - 2000: State Aid Scoreboard, 2002, str. 13.

Tabela 2: Kazalniki celotnih državnih pomoči po državah članicah v obdobju 1996 - 2000

	Obseg državnih pomoči (v mio EUR)		Državne pomoči v BDP (v %)		Državne pomoči na zaposlenega (EUR)		Državne pomoči v izdatkih države (v %)	
	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000
Belgija	3.312	3.268	1,5	1,4	864	831	2,9	2,7
Danska	1.695	2.041	1,1	1,2	636	756	1,8	2,2
Nemčija	29.892	26.008	1,6	1,3	802	684	3,2	2,7
Grčija	1.520	1.155	1,4	1,0	397	296	2,9	2,0
Španija	6.604	6.052	1,3	1,1	466	399	3,0	2,6
Francija	19.086	16.885	1,5	1,3	825	709	2,7	2,3
Irska	730	1.179	1,0	1,3	522	737	2,6	3,9
Italija	16.364	11.764	1,5	1,1	750	528	3,0	2,2
Luksemburg	194	251	1,2	1,4	970	1.253	2,7	3,2
Nizozemska	2.974	3.534	0,9	1,0	396	447	1,8	2,0
Avstrija	2.312	2.088	1,2	1,1	588	522	2,3	2,0
Portugalska	1.725	1.381	1,7	1,2	375	288	3,8	2,9
Finska	2.072	1.927	1,9	1,6	971	863	3,3	3,1
Švedska	1.942	1.825	0,9	0,8	478	438	1,5	1,3
Velika Britanija	9.048	7.194	0,7	0,5	337	261	1,6	1,3

Viri:

- za obdobje 1992 - 1996: Sixth Survey on State Aid in the European Union, 1998, str. 43,
- za obdobje 1996 - 2000: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

Od leta 1992 - 2000 se je obseg državnih pomoči v Evropski uniji zmanjševal, v obdobju 1996 - 1998 pa se je to zmanjševanje nekoliko umirilo, če upoštevamo kazalnik o državnih pomočeh na zaposlenega in kazalnik o državnih pomočeh v izdatkih države. Vendar pa je potrebno pri tem

opozoriti, da podatki niso povsem primerljivi, saj je izkazana rast v obdobju 1996 - 1998 posledica popolnejšega zajetja pomoči namenjenih kmetijstvu.

Države članice so v obdobju 1998 - 2000 za državne pomoči namenile v povprečju 1,1% BDP-ja, kar je 15,4% manj kot v obdobju 1996 - 1998 (1,3%) in precej manj kot v predhodnih obdobjih 1992 - 1994 (1,5%) in 1994 - 1996 (1,4%). Gibanje deleža državnih pomoči v bruto domačem proizvodu (BDP) Evropske unije kaže na upadanje, kljub temu pa lahko ugotovimo, da je politika državnih pomoči dokaj aktivna, saj ukrepi državnih pomoči presegajo 1% BDP letno. Med posameznimi državami članicami so bile v zadnjem obdobju (1998 - 2000) najvišje pomoči merjene v deležu v BDP na Finskem (1,6%), v Belgiji in v Luksemburgu (1,4%), najnižje pa v Veliki Britaniji (0,5%), na Švedskem (0,8%) in na Nizozemskem (1,0%) ter v Grčiji (1,0%). V primerjavi s predhodnim obdobjem so delež državnih pomoči v BDP povečali na Danskem, Irskem in v Luksemburgu.

V obdobju 1998 - 2000 so znašale državne pomoči na zaposlenega na ravni Evropske unije povprečno 533 EUR, kar je za 15,7% manj kot v obdobju 1996 - 1998, ko se je znesek na zaposlenega povečal za 10,3% v primerjavi z obdobjem 1994 - 1996 oz. bil na enaki ravni kot v obdobju 1992 - 1994. Razlog za to je že omenjena pomanjkljivost podatkov za obdobje 1992 - 1996, ki ne vključujejo oz. vključujejo pomanjkljivo državne pomoči kmetijstvu. Primerjava med posameznimi državami članicami za zadnje obdobje kaže, da je bilo največ državnih pomoči na zaposlenega dodeljeno v Luksemburgu (1.253 EUR), na Finskem (863 EUR) in v Belgiji (831 EUR). Najmanj pomoči na zaposlenega so dodelili v Veliki Britaniji (261 EUR), na Portugalskem (288 EUR) in v Grčiji (296 EUR).

Državne pomoči v skupnih izdatkih države so na ravni Unije v obdobju 1998 - 2000 predstavljale v povprečju 2,3% izdatkov, kar je bilo manj kot v predhodnih obdobjih (v obdobju 1994 - 1996 in 1996 - 1998 2,6% oz. 11,5% manj in 2,9% oz. 20,7% manj kot v obdobju 1992 - 1994). Med posameznimi državami članicami so imele v zadnjem obdobju državne pomoči v višini več kot 3% izdatkov Irska (3,9%), Luksemburg (3,2%) in Finska (3,1%). Z 2,9% stroškov je tem trem državam blizu tudi Portugalska, sicer pa sta najnižje skupne izdatke države na ravni Unije v obdobju 1998 - 2000 imeli Velika Britanija in Švedska (1,3%).

Iz primerjave kazalnikov za obdobje 1998 - 2000 izhaja, da je višina državnih pomoči po vseh treh kazalnikih višja od evropskega povprečja v Belgiji, Nemčiji, Irski, Luksemburgu in na Finskem, manjša pa v Grčiji, Italiji, Avstriji, Veliki Britaniji na Nizozemskem in na Švedskem.

Celoten obseg dodeljenih državnih pomoči je odvisen od številnih faktorjev, pri čemer ima pomembno mesto makroekonomski cikel, ki vpliva na uspešnost poslovanja tržnih subjektov in se posledično odraža tudi na področju dodeljevanja državnih pomoči; v primeru gospodarskega nazadovanja se količina dodeljenih pomoči poveča in obratno zmanjša ob gospodarskem vzponu (Bilal, Polmans, 1999, str. 55 - 58).

Po letu 1990 je imela največji vpliv na obseg dodeljenih državnih pomoči v Evropski uniji združitve Nemčije. Nemčija je imela še do leta 1996 med vsemi državami članicami Evropske unije najvišji obseg dodeljenih pomoči, kar je bilo omogočeno tudi zaradi posebne izjeme v okviru pravil o državnih pomočeh, ki izhajajo iz PES. V zadnjem času se je obseg dodeljenih državnih pomoči v Evropski uniji zmanjševal na kar sta verjetno vplivala dva pomembna razloga (Murn, 2002, str. 35):

- konvergenčni kriteriji, opredeljeni z Maastrichtskim sporazumom iz leta 1990, ki določajo pogoje za vstop v Evropski monetarni sistem (EMU), zlasti fiskalna kriterija, po katerih lahko znaša proračunski primanjkljaj največ 3%, javni dolg pa 60% BDP, ki zmanjšujeta javnofinančne možnosti držav članic pri dodeljevanju državnih pomoči;
- državne pomoči se delno nadomeščajo tudi z dodeljevanjem pomoči iz sredstev Evropske unije (strukturni skladi in druge institucije).

4.1.3 Porazdelitev dodeljenih pomoči med sektorji

V obdobju 1998 - 2000 se je v primerjavi z obdobjem 1996 - 1998 povprečni letni obseg dodeljenih pomoči na ravni Evropske unije zmanjšal v vseh sektorjih: pomoči predelovalnim dejavnostim so se zmanjšale za 6,7 mrd EUR (za 20,6%), pomoči transportu so bile manjše za 1,8 mrd EUR (za 5,2%), od tega je predstavljalo zmanjšanje pomoči železnicam 0,9 mrd EUR, zmanjšanje pomoči kmetijstvu 1,1 mrd EUR (za 0,7%) in zmanjšanje pomoči premogovništvu za 1,0 mrd EUR (za 12,2%). Zmanjšal se je tudi obseg pomoči, dodeljen ostalim sektorjem, predvsem zaradi za 2,6 mrd EUR manjšega obsega dodeljenih pomoči storitvenemu sektorju.

Tabela 3: Državne pomoči dodeljene po posameznih sektorjih v obdobju 1996 - 2000 (v mrd EUR)

	1996-1998	1998-2000
Kmetijstvo	14,8	13,7
Ribištvo	0,3	0,3
Predelovalne dejavnosti	32,5	25,8
Premogovništvo	8,2	7,2
Transport	34,0	32,2
- železniški promet	33,0	32,1
Ostalo	9,7	7,3
Skupaj pomoči	99,5	86,5

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

V obdobju 1998 - 2000 je bilo v Evropski uniji v povprečju 37% vseh pomoči dodeljenih transportnemu sektorju (v obdobju 1996 - 2000 34%), podjetja iz predelovanih dejavnosti so prejela 30% vseh pomoči (v obdobju 1996 - 2000 33%), državne pomoči v kmetijstvu in ribištvu so predstavljale 16% vseh pomoči (v obdobju 1996 - 2000 15%).

Sektorska struktura dodeljenih pomoči se močno razlikuje med posameznimi državami članicami. Največji delež pomoči transportnemu sektorju je bil dodeljen v Luksemburgu (70%), v Belgiji

(65%), na Švedskem (49%), v Grčiji (46%) in v Italiji (43%), najmanjši pa na Finskem (2%) in Portugalskem (5%). Nadpovprečno visok delež pomoči so predelovalnim dejavnostim namenile Irska (47%), Danska (38%), Grčija (38%) Nemčija (37%) in Italija (35%), najmanjši delež pomoči pa so predelovalnim dejavnostim dodelili na Portugalskem (15%), v Luksemburgu (17%) in v Veliki Britaniji (18%). Najmanj pomoči kmetijstvu in ribištvu je bilo v obdobju od 1998 do 2000 dodeljeno v Nemčiji (6%) in Belgiji (9%), največ pa na Finskem (74%) in v Avstriji (45%). Pomoči premogovništvu so bile v obdobju 1996 - 2000 dodeljene v petih državah, njihov delež v strukturi dodeljenih pomoči pa se je gibal v razponu od 5% (v Franciji v obdobju 1996 - 1998) do 18% (v Španiji v obdobju 1998 - 2000 in v Nemčiji v obdobju 1996 - 1998).

Tabela 4: Sektorska struktura dodeljenih državnih pomoči v Evropski uniji in v posameznih državah članicah v obdobju 1996 - 2000 (v %)

	Predelovalne dejavnosti		Transport		Kmetijstvo in ribištvo		Premogovništvo		Ostalo	
	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000
EU	33	30	34	37	15	16	8	8	10	9
Belgija	23	21	65	65	7	9	0	0	4	6
Danska	41	38	28	31	16	13	0	0	17	18
Nemčija	40	37	35	38	6	6	18	17	2	1
Grčija	42	38	46	46	13	15	0	0	0	0
Španija	28	23	25	23	19	22	17	18	11	14
Francija	23	27	33	36	17	18	5	6	21	13
Irska	45	47	20	12	15	24	0	0	20	18
Italija	50	35	34	43	10	15	0	0	7	7
Luksemburg	26	17	56	70	17	12	0	0	0	1
Nizozemska	19	19	46	51	34	29	0	0	1	1
Avstrija	21	21	28	32	48	45	0	0	2	3
Portugalska	12	15	11	5	16	22	0	0	61	58
Finska	19	22	2	2	75	74	0	0	3	3
Švedska	20	24	53	49	16	21	0	0	11	7
Velika Britanija	17	18	34	37	20	16	10	7	19	21

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

4.2 Obseg in struktura horizontalnih pomoči

Pomoči za horizontalne cilje so namenjene odpravljanju tržnih nepopolnosti, njihovo dodeljevanje pa povzroča manjša izkrivljanja tržne konkurence kot dodeljevanje pomoči, namenjenih posebnim sektorjem. Med najpomembnejšimi horizontalnimi pomočmi so pomoči za raziskovanje in razvoj, varovanje okolja, varčevanje z energijo in podpora razvoju majhnih in srednje velikih podjetij.

V obdobju 1996 - 2000 je bilo v povprečju 16,5% vseh dodeljenih državnih pomoči v Evropski uniji dodeljenih za horizontalne cilje, pri tem pa je bil delež dodeljenih horizontalnih pomoči med posameznimi državami članicami zelo različen. Najmanjši delež horizontalnih pomoči je v tem obdobju dodelila Grčija (v povprečju 1,2%), največ pa Danska (v povprečju 49,2%). Pri tem je potrebno upoštevati, da sheme državnih pomoči nekaterih držav članic, ki se uvrščajo po

primarnem cilju med sheme regionalnih pomoči, omogočajo tudi dodeljevanje pomoči za raziskovanje in razvoj ter usposabljanje. To zlasti velja v primeru Grčije, ki ima relativno visok delež regionalnih pomoči.

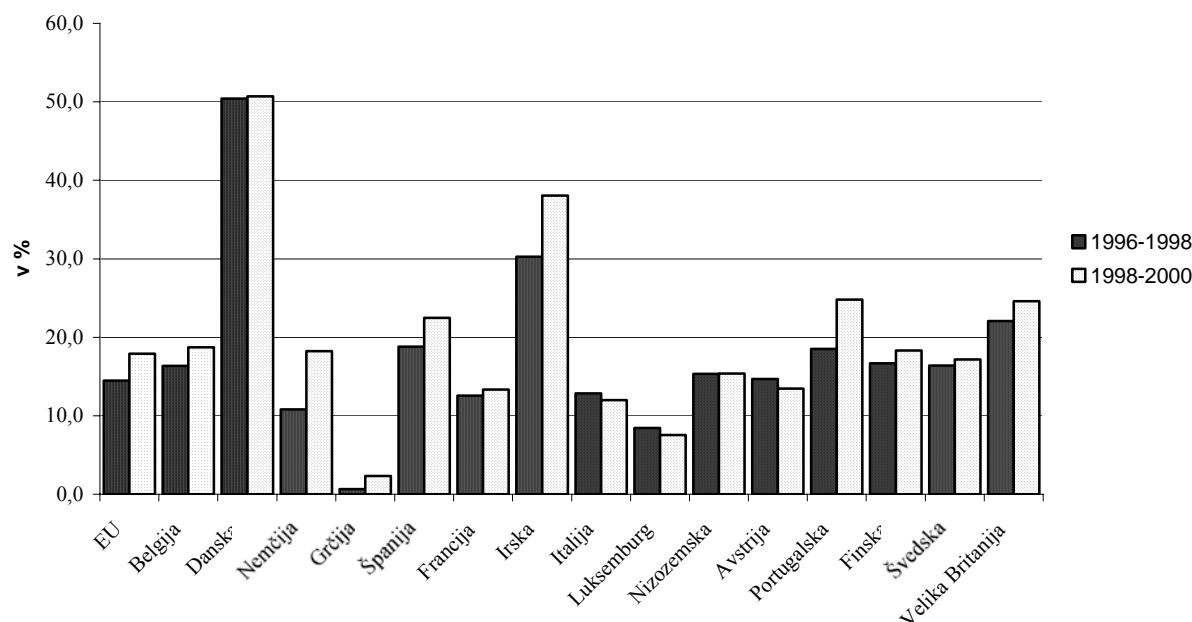
Tabela 5: Povprečni letni obseg pomoči horizontalnim ciljem v državah članicah Evropske unije v obdobju 1996 - 2000 (v mio EUR)

	Majhna in srednje velika podjetja	Raziskovanje in razvoj	Zaposlovanje	Usposabljanje	Varstvo okolja	Reševanje in prestrukturiranje	Skupaj horizontalni cilji
EU	3.565	4.035	923	2.345	2.465	955	14.288
Belgija	153	128	114	28	5	6	434
Danska	19	149	94	191	456	0	909
Nemčija	1.289	1.256	121	37	1.331	30	4.064
Grčija	11	1	0	0	1	0	13
Španija	252	212	135	565	45	69	1.278
Francija	547	1.283	19	10	106	348	2.313
Irska	4	7	26	8	3	0	48
Italija	766	269	208	0	43	466	1.752
Luksemburg	11	5	0	0	2	0	18
Nizozemska	40	156	2	0	191	1	390
Avstrija	63	152	19	0	58	22	314
Portugalska	29	13	94	90	8	12	246
Finska	66	149	45	0	46	0	306
Švedska	36	91	47	25	121	0	320
Velika Britanija	278	164	0	1.391	50	0	1.883

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

Iz podatkov o dodeljenih pomočeh za obdobje 1996 - 2000 je razvidno, da je deset držav članic namenilo v povprečju več kot 15% vseh dodeljenih pomoči za spodbujanje horizontalnih ciljev. Delež horizontalnih pomoči se je v celotnem znesku dodeljenih pomoči v obdobju 1996 - 2000 povečeval. V obdobju 1996 - 1998 je bilo v državah članicah Evropske unije dodeljeno v povprečju 14,5% vseh pomoči za spodbujanje horizontalnih ciljev, v obdobju 1998 - 2000 pa se je delež povečal na 17,9%. Z izjemo Italije, Luksemburga in Avstrije se je delež horizontalnih pomoči povečeval v vseh državah članicah. Najhitrejšo rast deleža horizontalnih pomoči sta zabeležili Grčija in Nemčija, kar je mogoče delno pojasniti z zmanjševanjem dodeljenih regionalnih pomoči v teh državah.

Slika 1: Gibanje deleža horizontalnih pomoči v strukturi dodeljenih pomoči v Evropski uniji v obdobju 1996 - 2000 (v %)

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

Struktura dodeljenih horizontalnih pomoči razkriva razvojne prioritete posameznih držav članic. Tako lahko iz podatkov ugotovimo, da Francija, Avstrija in Finska spodbujajo raziskovanje in razvoj, ker temu cilju namenjajo več kot 40% vseh horizontalnih pomoči, medtem ko je bilo v Evropski uniji v obdobju 1996 - 2000 za raziskovanje in razvoj dodeljeno v povprečju 26,4% horizontalnih pomoči. Danska, Švedska, Nizozemska in Nemčija spodbujajo dodeljevanje pomoči za varovanje okolja, saj v ta namen dodeljujejo več kot 30% vseh horizontalnih pomoči (povprečje v Evropski uniji je bilo v obdobju 1996 - 2000 16,1%). Velika Britanija spodbuja predvsem usposabljanje (72,2% dodeljenih horizontalnih pomoči), Portugalska in Belgija zaposlovanje (28,2% oz. 19,8% vseh horizontalnih pomoči). Iz strukture horizontalnih pomoči lahko tudi razberemo, da razvoj majhnih in srednje velikih podjetij spodbujajo predvsem Grčija, Italija in Luksemburg, ki majhnim in srednje velikim podjetjem namenijo več kot 40% vseh horizontalnih pomoči, evropsko povprečje pa je bilo v obdobju 1996 - 2000 23,3%.

Kategorija pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem:

Poslovanje velikih podjetij je bilo v obdobju 1996 - 2001 razen v primeru nekaterih izjem (v Grčiji in na Švedskem) bolj uspešno kot poslovanje majhnih in srednje velikih podjetij, merjeno z dodano vrednostjo v proizvodnji, dobičkom in produktivnosti na zaposlenega. To je zlasti vidno v proizvodnih sektorjih, kjer delujejo ekonomije obsega in učinki tržne moči. V nasprotju s tem pa Evropska komisija ugotavlja, da je zaposlenost v negativni povezavi z velikostjo podjetja (State Aid Scoreboard, 2002, str. 32).

Delež dodeljenih državnih pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem se zelo razlikuje med posameznimi državami članicami. Na ravni Evropske unije se je pomen pomoči za majhna in srednje velika podjetja med vsemi pomočmi v obdobju 1996 - 2000 povečeval; v obdobju 1996 -

1998 je znašal njihov delež v strukturi pomoči 3,5%, v obdobju 1998 - 2000 pa 4,1%. Posamezne države članice so v obdobju 1996 - 2000 namenile majhnim in srednje velikim podjetjem v povprečju od 0,8% do 5,5% vseh pomoči. Z vidika deleža v horizontalnih pomočeh je bilo najmanj pomoči za majhna in srednje velika podjetja dodeljeno na Danskem in Irskem (2,0% oz. 1,3%), največji delež horizontalnih pomoči pa so za spodbujanje majhnih in srednje velikih podjetij namenile Grčija, Luksemburg in Italija. V primeru Grčije je bilo skoraj 70% vseh horizontalnih pomoči namenjeno majhnim in srednje velikim podjetjem, vendar pa horizontalne pomoči, v kolikor so podatki zanesljivi, v tej državi ne dosegajo pomembnega deleža v celotnih državnih pomočeh. Ob tem je potrebno upoštevati dejstvo, da te ugotovitve temeljijo na podatkih, ki zajemajo le pomoči, ki so primarno namenjene majhnim in srednje velikim podjetjem. Velik del pomoči, katerih prejemnik so lahko tudi majhna in srednje velika podjetja, pa je dodeljen v skladu z drugimi kategorijami horizontalnih pomoči in predvsem regionalnih pomoči, zato podatek o dodeljenih pomočeh majhnim in srednje velikim podjetjem ne odraža dejanskega obsega državnih pomoči tej kategoriji in s tem politiko posamezne države članice do razvoja majhnih in srednje velikih podjetij.

Kot na osnovi raziskave ugotavlja Evropska komisija, je obseg dodeljevanja državnih pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem odvisen od administrativnih ovir, s katerimi se soočajo podjetniki, merjenih s kazalcem časa in stroškov ustanavljanja novih podjetij. Podatki kažejo, da dodeljujejo največje deleže državnih pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem v tistih državah članicah, kjer so novo ustanovljenim podjetjem naložene največje administrativne ovire (State Aid Scoreboard, 2002, str. 33 - 34).

Kategorija pomoči za raziskovanje in razvoj:

Delež pomoči za raziskovanje in razvoj je v obdobju 1996 - 2000 znašal v povprečju 0,1% BDP držav članic. Države članice so v obdobju 1996 - 2000 za raziskovanje in razvoj namenile povprečno 4,3% vseh državnih pomoči, vendar pa so bile pri tem razlike med posameznimi državami velike. Države, ki so najbolj spodbujale raziskovanje in razvoj z uporabo državnih pomoči, so v ta namen zagotovile okoli sedem odstotkov vseh pomoči: Danska (7,8%), Finska (7,5%), Francija (7,2%) in Avstrija (6,9%). Najmanjši delež pomoči so v preučevanem obdobju za raziskovanje in razvoj dodelili v Grčiji (0,1%), na Irskem (0,7%) in na Portugalskem (0,8%). V obdobju 1996 - 2000 se je delež pomoči za raziskovanje in razvoj v vseh dodeljenih pomočeh povečeval ali ostal na enaki ravni v skoraj v vseh državah članicah, izjema so bile Irska, Grčija in Danska, pri čemer prvi dve od naštetih držav v ta namen ne dodeljujeta pomembnega deleža pomoči.

Z vidika horizontalnih ciljev so pomoči za raziskovanje in razvoj dosegle v obdobju 1996 - 2000 v povprečju 26,4% horizontalnih pomoči. Pri tem so za raziskovanje in razvoj namenile več kot 40% horizontalnih pomoči Francija (52,1%), Avstrija (48,5%) in Finska (43,3%). Najmanj horizontalnih pomoči za raziskovanje in razvoj so v obdobju 1996 - 2000 dodelile Irska (2,3%), Portugalska (3,9%), Grčija (5,7%) in Velika Britanija (8,5%).

Kategorija pomoči za zaposlovanje in usposabljanje:

Pomoči za zaposlovanje so v obdobju 1996 - 2000 dodeljevali v 12 državah članicah Evropske unije. Največji delež pomoči za zaposlovanje med vsemi dodeljenimi pomočmi je v tem obdobju dodelila Portugalska (v povprečju 6,0%), sledita ji Danska (4,9%) in Belgija (3,5%). V Grčiji, v Veliki Britaniji in v Luksemburgu pomoči za zaposlovanje niso dodeljevali. V obdobju 1996 - 2000 se je pomen pomoči za zaposlovanje v celotnih pomočeh povečeval; na ravni Evropske unije je bilo v obdobju 1998 - 2000 v povprečju dodeljeno za 15,6% več pomoči kot v obdobju 1996 - 1998. Dodeljene pomoči za zaposlovanje so največkrat v obliki dotacij in davčnih oprostitev; dotacij je približno 80%, davčnih oprostitev pa 20% (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 77).

Pomoči za usposabljanje je v obdobju 1996 - 2000 dodeljevalo devet držav članic Evropske unije. Na ravni Unije se je njihov delež v celotnih pomočeh povečeval. V obdobju 1996 - 1998 je bilo za usposabljanje dodeljeno povprečno 2,3% vseh pomoči, v obdobju 1998 - 2000 pa 2,7% (za 15,6% več). Pomoči za usposabljanje so predstavljale več kot petino vseh horizontalnih pomoči v Veliki Britaniji, Španiji, na Portugalskem in Danskem. Pri tem je zanimivo, da Velika Britanija, ki je namenila največji delež horizontalnih pomoči za usposabljanje (72,2% vseh horizontalnih pomoči), pomoči za zaposlovanje ne dodeljuje. Pomoči za usposabljanje so bile v državah članicah v 99% primerov dodeljene v obliki dotacij (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 77).

Kategorija pomoči za varstvo okolja:

V obdobju 1996 - 2000 so države članice za namene varstva okolja dodelile 12.326 mio EUR. Dobro polovico tega zneska je dodelila Nemčija (6.655 mio EUR). Večina pomoči je bila namenjena varstvu okolja (72,6%), varčevanju z energijo pa nekaj več kot četrtina pomoči (27,4%).

Na področju pomoči za varstvo okolja po ugotovitvah Evropske komisije v zadnjem času pridobivajo na pomenu sheme pomoči, ki porabnike energije spodbujajo k zmanjševanju emisij škodljivih plinov pri izgorevanjem fosilnih goriv in povečujejo privlačnost obnovljivih virov energije. V ozadju teh shem je spoštovanje določil v okviru Kjotskega sporazuma (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 34 - 35). Kljub tem ugotovitvam je iz podatkov o dodeljenih pomočeh razvidno, da je bil v obdobju 1996 - 2000 obseg pomoči, namenjen varčevanju energije na letni ravni okoli 700 mio EUR in se ni povečeval. Dodeljene pomoči za varstvo okolja so na ravni Unije v obdobju 1996 - 2000 predstavljale v povprečju 2,7% vseh pomoči. Pomoči za varstvo okolja dosegajo največji delež v dodeljenih pomočeh na Danskem (23,9%), sledijo Švedska (6,5%), Nizozemska (5,8%) in Nemčija (4,8%).

Države članice na področju varstva okolja dodeljujejo predvsem pomoči v obliki davčnih oprostitev in dotacij. Zaradi ocene, da bi uvedba dodatnih davkov poslabšala konkurenčni položaj njihovih gospodarstev, so nekatere države članice uvedle sheme pomoči, ki dodeljujejo delne in

začasne oprostitve obdavčenja energije zaradi emisij CO₂, NO_x in SO₂ (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 34 - 35).

Pomoči za reševanje in prestrukturiranje:

Podatke o dodeljenih pomočeh za reševanje in prestrukturiranje Evropska komisija objavlja le zbirno, tako da ni mogoče ugotoviti razmerja med pomočmi, dodeljenimi za reševanje in pomočmi, dodeljenimi za namene prestrukturiranja. Iz podatkov pa izhaja, da se je pomen državnih pomoči za reševanje in prestrukturiranje v obdobju 1996 - 2000 zmanjševal. V obdobju 1996 - 1998 je devet držav članic v ta namen dodelilo v povprečju 1,5% vseh pomoči. V obdobju 1998 - 2000 pa je delež pomoči za reševanje in prestrukturiranje v povprečju znašal 0,3% celotnih pomoči oz. je bil za 80,9% manjši, kar je bilo predvsem posledica zmanjšanja obsega pomoči za reševanje in prestrukturiranje v Italiji in Franciji. Med posameznimi državami članicami so v obdobju 1998 - 2000 nadpovprečni delež državnih pomoči za reševanje in prestrukturiranje dodelile Portugalska (1,4%), Španija (0,9%), Italija (0,9%) in Avstrija (0,4%), osem držav članic pa v tem obdobju pomoči za reševanje in prestrukturiranje ni dodeljevalo.

Evropska komisija uvršča pomoči za reševanje in prestrukturiranje med horizontalne pomoči. Delež pomoči za reševanje in prestrukturiranje v horizontalnih pomočeh držav članic je v obdobju 1996 - 2000 znašal 6,2%. Največji delež horizontalni pomoči sta v ta namen dodelili Italija (25,9%) in Francija (14,1%).

4.3 Obseg in struktura regionalnih državnih pomoči

Pomen državnih pomoči za spodbujanje regionalnega razvoja se zmanjšuje, kar je razvidno iz podatkov o dodeljenih regionalnih pomočeh v obdobju 1996 - 2000, ko se je obseg regionalnih pomoči na ravni Evropske unije zmanjševal.

Tabela 6: Struktura regionalnih pomoči držav članic v obdobju 1996 - 2000 (v mio EUR)

	1996	1997	1998	1999	2000
Regionalne pomoči (v mio EUR)	20.637,8	19.235,3	16.364,3	11.243,2	8.108,5
– Pomoči regijam 87(3)(a)	17.085,3	15.159,2	11.961,9	7.233,7	4.602,8
– Pomoči regijam 87(3)(c)	3.552,5	4.076,1	4.402,4	4.009,5	3.505,7

Vir: State Aid Scoreboard, 2002, str. 63.

V letu 2000 so države članice dodelile 8.108,5 mio EUR regionalnih pomoči oz. za 27,9% manj kot v letu 1999 (11.243,2 mio EUR), v primerjavi z letom 1996 pa kar za 60,7% (20.637,8 mio EUR). Podatki o dodeljenih državnih pomočeh, ki se zajemajo ločeno za pomoči območjem, upravičenim do pomoči na osnovi 87(3)(a). člena PES in za pomoči dodeljene območjem, upravičenim do pomoči na osnovi 87(3)(c). člena PES kažejo, da je bilo več kot polovica vseh pomoči v obdobju 1996 - 2000 dodeljena prvim, obseg dodeljenih pomoči tem območjem pa se je ob tem najhitreje zmanjševal.

V letu 2000 je bilo dodeljeno 4.602,8 mio EUR pomoči območjem, upravičenim do pomoči na osnovi 87(3)(a). člena PES, kar je bilo za 36,7% manj kot v letu 1999 (7.233,7 mio EUR), za 61,5% manj kot v letu 1998 (11.961,9 mio EUR), 69,6% manj kot v letu 1997 (15.159,2 mio EUR) in za 73,1% manj kot v letu 1996 (17.085,3 mio EUR). Obseg pomoči območjem, upravičenim do pomoči na osnovi 87(3)(c). člena PES se je povečeval v letih 1997 in 1998, v letih 1999 in 2000 pa zmanjševal. Tako so bile v letu 2000 pomoči, dodeljene območjem na osnovi člena 87(3)(c) PES na skoraj enaki ravni kot v letu 1996.

V obdobju 1996 - 2000 je bilo v državah članicah dodeljeno povprečno 16,3% celotnih pomoči za regionalni razvoj, ki so predstavljale 0,2% BDP Evropske unije. Delež regionalnih pomoči v vseh dodeljenih pomočeh se je na ravni Evropske unije prav tako zmanjševal; v letu 2000 je bilo 9,8% vseh državnih pomoči v državah članicah regionalnih pomoči, kar je predstavljalo 27,4% manj kot v letu 1999 (13,5%), 44% manj kot v letu 1998 (17,5%), 49,5% manj kot v letu 1997 (19,4%) in za polovico manj kot v letu 1996 (19,6%). V strukturi regionalnih pomoči se je zmanjševal delež pomoči območjem, upravičenim do pomoči na osnovi člena 87(3)(a) PES (z 16,2% vseh pomoči v letu 1996 na 5,6% vseh pomoči v letu 2000), delež regionalnih pomoči območjem iz 87(3)(c). člena PES pa je bil relativno stabilen in se je gibal v razponu od 3,4% (v letu 1996) do 4,8% (v letu 1999).

Med posameznimi državami članicami so nadpovprečni delež regionalni pomoči v strukturi vseh pomoči dodelile Grčija (38,3%), Italija (30,8%), in Nemčija (22,7%), najmanj pa Danska (0,7%), Portugalska (2,1%) in Nizozemska (2,7%). Tudi primerjava z vidika deleža regionalnih pomoči v BDP-ju razkrije relativno visok pomen teh pomoči v Grčiji (0,5% BDP), Italiji (0,4% BDP) in Nemčiji (0,3% BDP). V večini držav članic se je delež regionalnih pomoči v primerjavi s celotnimi pomočmi zmanjšal ali pa ostal stabilen. Največja sprememba na področju dodeljevanja regionalnih pomoči se je zgodila v Nemčiji, kjer se je v obdobju 1996 - 2000 delež v strukturi pomoči zmanjšal za 71,0% (glej Tab. 21, Priloga str. 3).

4.4 Pomoči posebnim sektorjem

Pomoči, dodeljene posebnim sektorjem po oceni Evropske komisije z večjo verjetnostjo povzročajo izkrivljanja konkurence na skupnem trgu, ker so pogosto namenjene ciljem, ki niso nujno povezani z odpravljanjem posledic tržnih nepopolnosti. Velik del pomoči posebnim sektorjem je dodeljen za namene njihovega reševanja in prestrukturiranja (State Aid Scoreboard, 2002, str. 18).

Pomoči posebnim sektorjem so v obdobju 1996 - 2000 v povprečju pomenile dobro polovico vseh pomoči, dodeljenih v Evropski uniji. Med državami članicami ni velikih razlik glede deleža pomoči posebnim sektorjem; več kot 40% vseh pomoči za podporo tej kategoriji pomoči dodeljuje kar 12 držav članic. Iz razpoložljivih podatkov lahko ugotovimo, da najvišji delež pomoči posebnim sektorjem dosega Belgija (v povprečju 67,0% vseh pomoči).

Tabela 7: Povprečni letni obseg pomoči posebnim sektorjem v državah članicah Evropske unije v obdobju 1996 - 2000 (v mio EUR)

	Kmetijstvo	Ribištvo	Premogovništvo	Jeklarstvo	Transport	Ladjedelništvo	Ostali sektorji	Skupaj posebni sektorji
EU	14.464	283	7.501	168	33.175	1.329	5.521	62.441
Belgija	279	4	0	1	2.138	0	72	2.494
Danska	257	10	0	0	581	80	32	960
Nemčija	1.781	19	4.887	1	10.192	340	251	17.471
Grčija	161	18	0	5	628	5	3	820
Španija	1.256	56	1.109	60	1.544	439	191	4.655
Francija	3.225	25	933	2	6.273	197	2.945	13.600
Irska	203	14	0	11	140	0	146	514
Italija	1.604	83	0	83	5.316	188	667	7.941
Luksemburg	32	0	0	0	137	0	2	171
Nizozemska	1.047	6	0	0	1.574	34	27	2.688
Avstrija	1.026	0	0	3	658	0	42	1.729
Portugalska	279	2	0	1	148	7	770	1.207
Finska	1.478	2	0	0	42	34	18	1.574
Švedska	332	9	0	0	952	0	94	1.387
Velika Britanija	1.504	35	572	0	2.852	5	261	5.229

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

V večini držav članic je prisoten trend zmanjševanja pomoči posebnim sektorjem. Vzrok za to je skoraj popolna prepoved dodeljevanja pomoči za reševanje in prestrukturiranje jeklarstva, zmanjšanje obsega pomoči v transportu, ki predstavlja skoraj tri četrtine pomoči posebnim sektorjem in zmanjšanje pomoči v kmetijstvu in ladjedelništvu. Primerjava deleža pomoči za posebne sektorje v obdobjih 1996 - 1998 in 1998 - 2000 kaže, da se je le-ta zmanjševal v večini držav članic. Na ravni Evropske unije se je kljub temu povečal za 2,5%, predvsem zaradi rasti primeru Italije v višini 23,2%. Na povečanje deleža pomoči posebnim sektorjem na ravni Evropske unije je pomembno vplivalo tudi povečanje v Nemčiji (za 3,7%), ki predstavlja državo z največjim deležem sektorskih pomoči.

Pomoči kmetijstvu in ribištvu:

Obseg državnih pomoči kmetijstvu se je v obdobju 1996 - 2000 zmanjševal; v obdobju 1998 - 2000 je znašal povprečni skupni letni znesek pomoči kmetijstvu na ravni Evropske unije 13,7 mrd EUR oz. za 7,2% manj kot v obdobju 1996 - 1998 (14,8 mrd EUR). Največji znesek državnih pomoči kmetijstvu je bilo dodeljen v Franciji (v obdobju 1998 - 2000 povprečno letno 3,04 mrd EUR kar je predstavljalo za 7,0% manjši obseg pomoči kot v odboju 1996 - 1998), sledijo Italija (v obdobju 1998 - 2000 povprečno letno 1,63 mrd EUR kar je predstavljalo za 2,0% večji obseg pomoči kot v odboju 1996 - 1998) in Nemčija (v obdobju 1998 - 2000 povprečno letno 1,60 mrd EUR kar je predstavljalo 15,5% manjši obseg pomoči kot v odboju 1996 - 1998). Več kot milijardo evrov pomoči letno so kmetijstvu dodelile še naslednje države članice: Finska (1,42 mrd EUR), Španija (1,26 mrd EUR), Velika Britanija (1,15 mrd EUR) in Nizozemska (1,02 mrd EUR).

Če dodeljene pomoči kmetijstvu primerjamo z vidika BDP lahko ugotovimo, da so v obdobju 1998 - 2000 najvišji delež dosegale pomoči v Avstriji (0,47% BDP), na Irskem (0,30% BDP), na Portugalskem (0,28% BDP) in na Nizozemskem (0,27% BDP). Najnižji delež v BDP so dosegle

pomoči kmetijstvu v Nemčiji in Veliki Britaniji (0,08% BDP), Belgiji (0,12% BDP) ter Grčiji (0,13% BDP). Primerjava pomoči kmetijstvu z vidika celotnih dodeljenih pomoči kaže, da največji delež državnih pomoči tej dejavnosti namenita Finska (73,5%) in Avstrija (44,7%), najmanj pa Nemčija (6,2%). Na ravni celotne Evropske unije je bilo v obdobju 1998 - 2000 kmetijstvu dodeljenih v povprečju 15,9% vseh pomoči, kar je bilo več kot v odboju 1996 - 1998, ko je bilo dodeljenih 14,9% vseh pomoči, kar pomeni povečanje deleža za 6,7%.

Tabela 8: Kazalniki dodeljenih državnih pomoči kmetijstvu v Evropski uniji in njenih državah članicah v obdobju 1996 - 2000

	Povprečni letni znesek (v mio EUR)		Delež v BDP (v %)		Delež v vseh pomočeh (v %)	
	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000	1996-1998	1998-2000
EU	14.805,9	13.733,7	0,19	0,17	14,9	15,9
Belgija	242,5	293,6	0,11	0,12	7,3	9,0
Danska	253,0	254,1	0,16	0,15	14,9	12,4
Nemčija	1.899,0	1.604,5	0,10	0,08	6,4	6,2
Grčija	174,6	151,4	0,16	0,13	11,5	13,1
Španija	1.203,9	1.261,6	0,23	0,22	18,2	20,8
Francija	3.267,9	3.040,2	0,26	0,22	17,1	18,0
Irska	94,0	272,0	0,13	0,30	12,9	23,1
Italija	1.592,7	1.633,7	0,15	0,15	9,7	13,9
Luksemburg	33,9	30,0	0,21	0,16	17,5	12,0
Nizozemska	1.014,3	1.024,6	0,29	0,27	34,1	29,0
Avstrija	1.113,1	934,2	0,60	0,47	48,1	44,7
Portugalska	271,8	298,8	0,27	0,28	15,8	21,6
Finska	1.558,0	1.416,5	1,42	1,17	75,2	73,5
Švedska	300,1	366,7	0,14	0,16	15,4	20,1
Velika Britanija	1.787,2	1.151,9	0,14	0,08	19,8	16,0

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

Znesek dodeljenih državnih pomoči ribištvu znaša na ravni Evropske unije okoli 300 mio EUR letno. Največje zneske državnih pomoči ribištvu dodeljujejo v Italiji (v letu 2000 v višini 79,2 mio EUR), v Španiji (v letu 2000 v višini 69,2 mio EUR) in v Veliki Britaniji (v letu 2000 v višini 33,7 mio EUR) – navedene države so v letu 2000 dodelile 61,4% vseh državnih pomoči ribištvu v Evropski uniji. Najvišji delež državni pomoči ribištvu v strukturi vseh pomoči dosegajo Irska, Grčija in Španija, vendar ta v nobeni od naštetih držav ne presega višine 1,6% celotnih pomoči, kar kaže na relativno majhen pomen teh pomoči. Iz podatkov o dodeljenih pomočeh v obdobju 1996 - 2000 lahko tudi razberemo, da kljub dejstvu, da je pomoči dovoljeno dodeljevati tudi sladkovodnemu ribištvu, dve državi članici, Avstrija in Luksemburg, pomoči ribištvu ne dodeljujeta.

Pomoči premogovništvu:

Na področju pomoči premogovništvu so zneski dodeljenih pomoči relativno visoki; v obdobju 1996 - 2000 so pomoči premogovništvu predstavljale od 7,2% (v letu 1999) do 9,0% (v letu 1998) vseh državnih pomoči, dodeljenih na območju Evropske unije. Dve tretjini vseh pomoči premogovništvu v Evropski uniji dodeli Nemčija, pomoči premogovništvu pa dodeljujejo tudi v

Španiji, v Franciji in v Veliki Britaniji, pri čemer pomoči v prvih dveh dosegajo zneske okoli 1.000 mio EUR letno.

Pomoči jeklarstvu:

Pomoči jeklarstvu so se v obdobju 1996 - 2000 na ravni Evropske unije zmanjševale. V letu 1996 je bilo dodeljenih 436,9 mio EUR, v letu 2000 pa evropsko jeklarstvo skoraj ni prejelo pomoči – dodeljenih je bilo le 3,8 mio EUR. Podatki o pomočeh jeklarstvu ne zajemajo pomoči, ki jih sektor jeklarstva pridobi na osnovi shem pomoči za spodbujanje raziskovanja in razvoja ter za varovanje okolja, vendar gre pri tem po oceni Evropske komisije za majhne zneske. Kljub temu podatki kažejo, da je bila večina prestrukturiranj in hkratnega zmanjševanja zmogljivosti izvedena v obdobju do leta 1997, od leta 1998 naprej pa so se pomoči sektorju močno zmanjšale oz. skoraj ukinile.

Pomoči transportu:

Skoraj tri četrtine pomoči transportu v državah članicah je namenjeno železnicam. Če pomoči železnicam primerjamo z bruto dodano vrednostjo železnic, kar je mogoče ob upoštevanju podatkov iz Devetega poročila o državnih pomočeh v Evropski uniji (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 69), potem so v obdobju 1997 - 1999 znašale 25,1%. Največji delež v dodatni vrednosti železniškega transporta so dosegle pomoči v Belgiji (45,9%), v Luksemburgu (43,8%) in v Nemčiji (36,4%). V drugih državah članicah so bile občutno nižje, najnižje pa so bile na Finskem (1,1%) in na Portugalskem (2,5%).

V obdobju od 1996 do 2000 je bilo v Evropski uniji sektorju pomorskega transporta odobreno skupaj le dobrih 60 mio EUR, in sicer v letih 1999 in 2000, kar kaže na majhen pomen teh pomoči.

Letalski transport je bil v preteklosti zaščiten z različnimi omejitvami, s katerimi so se srečevali tuji prevozniki, v zadnjih desetih letih pa se je sektor na območju Evropske unije postopoma liberaliziral. V aprilu leta 1997 so bile odpravljene zadnje omejitve pri kabotažnem transportu. Države članice so zato pred tem svojim letalskim prevoznikom dodelile pomoči za prestrukturiranje. Največ pomoči je bilo dodeljenih v letu 1994 (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 69). Povprečni letni znesek pomoči letalskemu transportu v Evropski uniji, merjen v cenah iz leta 1999, je v letu 1996 znašal 1.441 mio EUR in v letu 1997 1.276,4 mio EUR. V letu 1998 se je obseg dodeljenih pomoči letalskemu transportu močno zmanjšal, saj je bilo dodeljenih le 44,2 mio EUR pomoči. V letih 1999 in 2000 državne pomoči letalskemu sektorju na območju Evropske unije niso bile dodeljene.

Tabela 9: Primerjava državnih pomoči železniškemu prometu v državah članicah v deležu od dodane vrednosti kopenskega transporta v obdobju 1995 - 1997 in 1997 - 1999

	Delež v dodani vrednosti (v %)	
	1995-1997	1997-1999
EU	27,3	25,1
Belgija	48,5	45,9
Danska	9,4	9,2
Nemčija	42,1	36,4
Grčija	17,4	21,6
Španija	17,2	14,3
Francija	25,4	23,9
Irska	19,5	16,7
Italija**	13,9	16,7
Luksemburg	18,5	43,8
Nizozemska	17,6	19,1
Avstrija	13,9	13,2
Portugalska	3,7	2,5
Finska	1,4	1,1
Švedska	27,7	21,6
Velika Britanija	11,2	9,7

Vir: Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 69.

** Ocena Evropske komisije.

Pomoči ladjedelništvu:

Največ pomoči za ladjedelništvo dodeljujejo Nemčija, Francija in Italija, med državami, ki so spodbujale ladjedelništvo v letu 2000 pa so tudi Danska, Španija, Nizozemska in Finska. Povprečni letni znesek pomoči ladjedelništvu na ravni Evropske unije je v obdobju 1998 - 2000 znašal 1.184,6 mio EUR oz. skoraj za četrtno manj kot v obdobju 1996 - 1998, ko je bilo pri tej kategoriji povprečno dodeljenih 1.564,0 mio EUR pomoči letno.

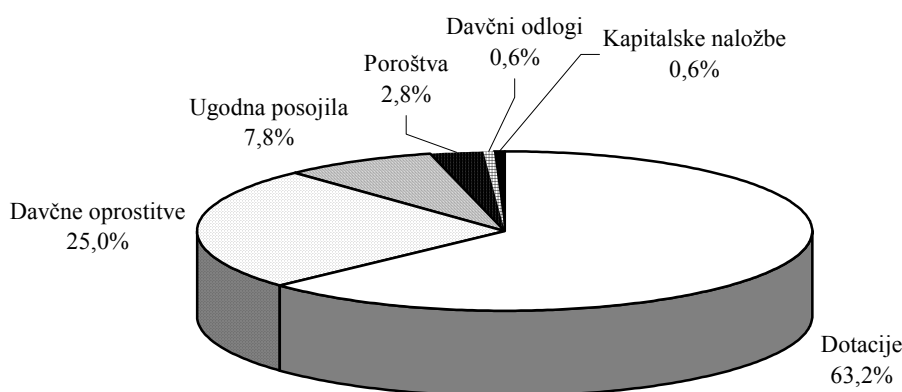
Z zmanjševanjem pomoči za ladjedelništvo se je tudi zmanjševalo število ladij, katerih gradnja se je sofinancirala z državnimi pomočmi. V letu 1996 je bila sofinancirana gradnja 181 ladij, v letu 1999 pa se je to število zmanjšalo na 129. To je veliko manj kot v letu 1995, ko je bila z državnimi pomočmi sofinancirana gradnja kar 514 ladij in ko so ladjedelnice v Evropski uniji prejele rekordno visoke zneske pomoči za tekoče poslovanje in razvoj (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 39).

4.5 Struktura dodeljenih državnih pomoči po njihovih oblikah

Iz podatkov o državnih pomočeh je razvidno, da je večina državnih pomoči dodeljenih v obliki dotacij. Dotacije predstavljajo edino obliko državnih pomoči, ki je lahko dodeljena v sektorju kmetijstva in ribištva, zato Evropska komisija podatke o oblikah državnih pomoči objavlja le za pomoči predelovalnim dejavnostim. V obdobju 1998 - 2000 je bilo 63,2% vseh pomoči predelovalnim dejavnostim v Evropski uniji dodeljenih v obliki dotacij, davčne oprostitve so

predstavljale 25% dodeljenih pomoči, ugodna posojila 7,8% in poroštva 2,8% pomoči. Pri pomočeh v obliki poroštev je višina pomoči bistveno manjša od odobrene poroštvne vrednosti, ker odraža le korist, ki jo prejemnik porošstva pridobi zaradi nižje premije za tveganje. Podobno je višina pomoči nižja od nominalne vrednosti finančnih transferjev tudi pri pomočeh v obliki davčnih odlogov in kapitalskih naložb. Davčni odlogi in kapitalske naložbe so predstavljale 0,6% vseh pomoči.

Slika 2: Struktura pomoči predelovalnim dejavnostim v Evropski uniji v obdobju 1998 - 2000 po oblikah pomoči

Vir: State Aid Scoreboard, 2002, str. 25.

Najvišji delež pomoči v obliki dotacij (več kot 90%) je bil v obdobju 1998 - 2000 dodeljen v Grčiji (95,9%), v Veliki Britaniji (95,8%), v Luksemburgu (94,9%), v Španiji (95,6%) in na Finskem (91,3%). Najmanjši delež pomoči v obliki dotacij so dodelili na Irskem (19,4%), v Franciji (42,6%) in v Nemčiji (55,7%). Davčne oprostitve so pomenile najpomembnejšo obliko dodeljenih državnih pomoči predelovalnim dejavnostim na Irskem (73,9%) in v Franciji (46,4%). Delež pomoči v obliki davčnih oprostitev je bil v obdobju 1998 - 2000 nad evropskim povprečjem v Nemčiji (26,1%). V Španiji in Avstriji pomoči v obliki davčnih oprostitev niso dodeljevali, v Veliki Britaniji pa je njihov delež v strukturi dodeljenih pomoči predelovalnim dejavnostim znašal 0,7%. Najvišji delež državnih pomoči v obliki ugodnih posojil so dodelili v Avstriji (16,9%), na Švedskem (12,2%), v Nemčiji (11,7%) in na Portugalskem (11,0%). V Grčiji in na Irskem pomoči v obliki ugodnih posojil v obdobju 1998 - 2000 niso dodeljevali. Največji delež pomoči v obliki poroštev je bil dodeljen v Nemčiji (5,3%), sledijo Avstrija (3,9%) in Francija (3,0%), Španija, Luksemburg in Velika Britanija pomoči v obliki državnih poroštev niso dodeljevale. Pomoči v obliki davčnih odlogov niso predstavljale pomembne oblike pomoči; dodeljevalo jih je le pet držav članic. Najvišji delež pomoči v obliki davčnih odlogov je bil dodeljen na Nizozemskem (3,8%). Pomoči v obliki kapitalskih naložb v obdobju 1998 - 2000 prav tako niso predstavljale pomembnega deleža v strukturi dodeljenih pomoči z izjemo Irske, kjer je delež dosegel 3,9%, Belgije (3,4%) in Portugalske (2,9%). Pet držav pomoči v obliki kapitalskih naložb ni dodeljevalo.

Tabela 10: Državne pomoči predelovalnim dejavnostim po oblikah pomoči v obdobju 1998 - 2000 (v %)

	Dotacije	Davčne oprostitev	Kapitalske naložbe	Ugodna posojila	Davčni odlogi	Poroštva
EU	63,1	25,0	0,6	7,8	0,6	2,8
Belgija	74,6	16,7	3,4	4,1	0,5	0,9
Danska	84,7	9,8	0,0	4,2	0,0	1,3
Nemčija	55,7	26,1	0,1	11,7	1,2	5,3
Grčija	95,9	4,0	0,0	0,0	0,0	0,1
Španija	92,6	0,0	0,9	6,5	0,0	0,0
Francija	42,6	46,4	0,0	7,6	0,4	3,0
Irska	19,4	73,9	3,9	0,0	0,0	2,8
Italija	70,1	24,6	1,9	3,2	0,0	0,3
Luksemburg	94,9	1,4	0,0	3,7	0,0	0,0
Nizozemska	77,6	11,4	0,0	6,0	3,8	1,2
Avstrija	79,1	0,0	0,1	16,9	0,0	3,9
Portugalska	82,9	1,6	2,9	11,0	0,0	1,6
Finska	91,3	1,8	0,4	6,4	0,0	0,1
Švedska	72,4	14,3	1,0	12,2	0,0	0,1
Velika Britanija	95,8	0,7	0,9	2,6	0,0	0,0

Vir: State Aid Scoreboard, 2002, str. 26.

4.6 OBSEG IN STRUKTURA POMOČI STRUKTURNIH SKLADOV

Strukturne pomoči ne pomenijo državnih pomoči, ampak predstavljajo državne pomoči le tista sredstva Evropske unije, ki izpolnjujejo pogoje iz 87(1). člena PES. Pri prikazu obsega in strukture strukturalnih pomoči Evropska komisija upošteva sredstva iz strukturalnih skladov, Kohezijskega sklada in sredstva Raziskovanja in tehnološkega razvoja Skupnosti. Strukturne pomoči so v obdobju 1997 - 1999 v povprečju znašale 62.716,7 mio EUR letno, kar je predstavljalo 0,80% BDP-ja Evropske unije. Največ strukturalnih pomoči je usmerjeno skozi Kmetijski sklad (EAGGF), pri tem pa prevladuje področje poroštev (39.850,2 mio EUR letno). Preko Socialnega sklada je bilo v tem obdobju letno dodeljenih v povprečju 8.327,8 mio EUR strukturalnih pomoči, preko Regionalnega sklada pa 2.765,7 mio EUR. Sredstva iz Kohezijskega sklada so bila usmerjena v štiri najmanj razvite države članice: v Španijo, Grčijo, Portugalsko in Irsko. Skupen letni znesek sredstev, dodeljenih preko Kohezijskega sklada je v obdobju 1997 - 1999 znašal v povprečju 2.917,2 mio EUR. Pomoči ostalih institucij Evropske unije (npr. Evropska investicijska banka, Evropski investicijski sklad, ipd.) v poročilih Evropske komisije niso zajete.

Tabela 11: Povprečni letni obseg pomoči strukturnih skladov po državah prejemnicah v obdobju 1997 - 1999 (v mio EUR)

	EAGGF Poroštva	EAGGF Usmerjanja	EAGGF Poroštva ribištvo	FIFG	Socialni sklad	Regionalni sklad	Kohezijski sklad	R in TR Skupnosti	ECSC Dotacije	Skupaj
Belgija	944,4	53,0	0,1	1,5	145,6	40,8				1.185,5
Danska	1.213,4	30,3	2,1	23,4	66,6	6,3				1.342,0
Nemčija	5.721,9	817,0	0,1	23,6	1.349,3	328,8				8.240,5
Grčija	2.642,7	347,6	0,1	34,7	535,0	318,4	523,2			4.401,7
Španija	5.025,8	899,3	7,6	224,3	1.619,5	568,5	1.611,1			9.956,1
Francija	9.216,7	698,0	8,7	59,2	930,8	280,1				11.193,4
Irska	1.815,5	176,7	1,5	12,2	370,3	73,8	260,1			2.710,1
Italija	4.663,2	893,2	0,0	85,9	1.267,8	472,3				7.382,4
Luksemburg	21,0	8,1	0,0	0,0	5,2	0,9				35,3
Nizozemska	1.484,3	27,3	0,1	14,5	294,9	34,3				1.855,5
Avstrija	847,9	133,0	0,0	0,0	121,1	19,6				1.121,6
Portugalska	649,7	307,0	2,8	46,5	576,5	242,3	521,6			2.346,4
Finska	572,6	135,2	0,0	1,6	127,5	61,4				898,3
Švedska	751,7	51,5	0,4	2,0	177,0	54,5				1.037,2
Velika Britanija	3.812,4	83,7	2,8	30,9	896,7	195,2				5.371,6
Ostalo*	50,9			0,2			1,2			52,3
EU	39.850,2	4.693,4	25,6	550,0	8.327,8	2.765,7	2.917,2	3.431,8	155,0	62.716,7

Vir: Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001, str. 151.

* Tehnična pomoč in direktna plačila EU.

Največ strukturnih pomoči v absolutnem znesku je v proučevanem obdobju prejela Francija (v povprečju 11.193,4 mio EUR letno), sledijo Španija (v povprečju 9.956,1 mio EUR letno), Nemčija (v povprečju 8.240,5 letno) in Italija (v povprečju 7.382,4 mio EUR letno). Primerjava z deležem strukturnih pomoči v BDP kaže, da so nadpovprečni delež v BDP-ju dosegle strukturne pomoči Grčiji (v povprečju 3,88%), Irski (v povprečju 3,34%), Portugalski (v povprečju 2,25%) in Španiji (v povprečju 1,83%), ki sodijo med manj razvite države članice in so prejemnice sredstev iz Kohezijskega sklada. Najmanj strukturnih pomoči je v tem obdobju prejel Luksemburg (v povprečju 0,2% BDP), pod evropskim povprečjem pa so bili tudi deleži strukturnih pomoči v Veliki Britaniji (0,40% BDP), Nemčiji (0,43% BDP), na Švedskem (0,47% BDP) in v ostalih razvitih članicah Evropske unije z izjemo Danske (0,83% BDP) in Francije (0,85% BDP).

5. DRŽAVNE POMOČI V SLOVENIJI

5.1 Nadzor državnih pomoči v Sloveniji

5.1.1 Razvoj sistema nadzora državnih pomoči

Z osamosvojitvijo in s spremembami političnega in ekonomskega sistema se je Republika Slovenija soočila z nekaterimi razvojnimi in tekočimi ekonomskimi in finančnimi problemi, ki so terjali reševanje skozi različne oblike državnega intervencionizma. Ta je v obdobju po letu 1991

povečeval vlogo države v obliki različnih kategorij in oblik državnih pomoči, bodisi skozi izdatke državnega proračuna bodisi skozi druge oblike pomoči države podjetniškemu in bančnemu sektorju.

S podpisom Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani (Uradni list RS-MP, št. 13/97), se je Republika Slovenija zavezala k prilagoditvi področja državnih pomoči pravnemu redu urejanja pravil dodeljevanja pomoči in nadzora nad njimi, kot to velja v Evropski uniji. Pri vsebinski presoji državnih pomoči je potrebno upoštevati merila, ki izhajajo iz uporabe določil 87. člena PES, vso sedanjo in bodočo sekundarno zakonodajo Evropske unije in vse druge administrativne akte, ki so v veljavi v Evropski uniji (Simoneti Marko *et al*, 1999, str. 80) Prilagoditev, ki je pomenila ureditev področja državnih pomoči, je zajela sprejetje potrebne zakonodaje, upravno usposobljenost ter izvajanje nadzora nad dodeljevanjem pomoči, kot ga je narekovala sprejeta zakonodaja (Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2001 do 31.12.2001, 2002, str. 3).

Državne pomoči so v obdobju pred letom 2000 predstavljale eno najbolj aktualnih in problematičnih področij prilagajanja za vstop v Evropsko unijo. Slovenija je kot kandidatka za članico Evropske unije morala izoblikovati jasno in pregledno zakonodajo na področju državnih pomoči in drugih nalog, povezanih z zagotavljanjem preglednosti njihovega dodeljevanja, pripraviti sheme državnih pomoči, usklajene z evropskimi pravili o državnih pomočeh, opredeliti regije, upravičene do regionalnih pomoči in podobno. Ker lahko nepravilna politika državnih pomoči zaviralno vpliva na svobodno konkurenco, ta pa predstavlja osnovo za delovanje skupnega evropskega trga, se je morala Slovenija pred vstopom v Evropsko unijo temeljito pripraviti (Zgonec-Rožej, 2000, str. 29). V letu 2000 je bil sprejet Zakon o nadzoru državnih pomoči (Uradni list RS, št.1/00 in 30/01), ki ureja postopek in nadzor nad dodeljevanjem ter uporabo državnih pomoči v Sloveniji. Opredeljuje državne pomoči in določa tiste, ki so sprejemljive z vidika tržnega gospodarstva, ohranjanja konkurence ter izvajanja mednarodno sprejetih obveznosti, prav tako pa ureja tudi delovanje Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi, ki je zadolžena za izvajanje predhodnega (pred priglasitvijo pomoči) in naknadnega nadzora dodeljevanja pomoči.

Da bi Slovenija prilagodila dodeljevanje obstoječih pomoči evropskim pravilom o državnih pomočeh, je Vlada Republike Slovenije sprejela Program prilagoditve obstoječih državnih pomoči pravilom Evropske unije. Z navedenim dokumentom je vlada zadolžila ministrstva, da izvedejo uskladitve pravnih predpisov s pravili Evropske unije na področju državnih pomoči in to v rokih, navedenih v programu. Preverjanje izpolnjevanja sprejetih zavez glede uskladitve predpisov navedenih v programu je opravljala Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi. Ta je ugotavljala ali resorna ministrstva izvajajo uskladitev v sprejetih rokih in ali so spremembe vsebinsko usklajene s pravili o državnih pomočeh. Pregledano je bilo ali so določeni nameni, višine oz. intenzivnosti pomoči, upravičenci do sredstev, merila in pogoji dodeljevanja sredstev ter njihova usklajenost s pravili o državnih pomočeh. Pri tem je bilo ugotovljeno, da prihaja do

odstopanj od pravil tudi pri predpisih, ki naj bi bili po navedbah resornih ministrstev že v skladu s pravili o državnih pomočeh in zato niso bili predvideni za uskladitev (Poročilo o izvajanju programa prilagoditve obstoječih državnih pomoči v Sloveniji pravilom Evropske unije, 2001, str. 1 - 11).

V letu 2001 je s strani Evropske komisije potekalo intenzivno ocenjevanje izvajanja sprejetih pravil o nadzoru državnih pomoči v Sloveniji. Ocenjevanje je zajelo pregled vseh priglašanih državnih pomoči v Republiki Sloveniji in odločitev Komisije za nadzor nad državnimi pomoči. Stališče Evropske komisije je bilo, da je izvrševanje sprejetih pravil o državnih pomočeh v Sloveniji zelo dobro, delo Komisije za nadzor državnih pomoči je utečeno in postaja del vladnega postopka (Regular Report on Slovenia's Progress Towards Accession, 2002).

Preglednost izvajanja politike na področju državnih pomoči vključuje tudi pripravo poročil o državnih pomočeh in njihovo posredovanje Evropski komisiji. V letu 2002 je bilo pripravljeno Četrto letno poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, ki zajema podatke o dodeljenih pomočeh v letih 1999, 2000 in 2001 in temeljijo na vzpostavljeni evidenci prejemnikov pomoči. Na podlagi podatkov, uporabljenih pri pripravi letnih poročil je bil pripravljen tudi seznam državnih pomoči, ki je bil prav tako posredovan Evropski komisiji septembra 2001. V zadnjem skupnem stališču (Skupno stališče Evropske unije in Slovenije, 2001) je Evropska unija ocenila, da pogajalsko poglavje 6 – Konkurenca in državne pomoči ne zahteva dodatnih pogajanj in se zato začasno zapre. Kljub temu je Evropska komisija opozorila na možnost ponovnega odprtja poglavja, v kolikor bi Slovenija v prehodnem obdobju do vstopa v Evropsko unijo dodeljevala pomoči, ki ne bi bile v skladu s pravili o državnih pomočeh. V navedenem skupnem stališču je Evropska unija pozvala Slovenijo, da pripravi seznam obstoječih državnih pomoči, ki so v skladu z evropskim pravnim redom (t.i. *acquis*) in jih Slovenija namerava izvajati tudi po vstopu v Evropsko unijo. Posredovani seznam je sestavni del Pogodbe o pristopu Republike Slovenije k Evropski uniji in predstavlja sheme pomoči in individualne pomoči, ki bodo po polnopravnem članstvu Slovenije v Uniji pridobile status obstoječih pomoči.

5.1.2 Zakonodaja s področja državnih pomoči

Načrtovan prenos veljavne zakonodaje Evropske unije na področju državnih pomoči v slovenski pravni red je bil končan v letu 2000, tako da je zakonodaja Republike Slovenije na tem področju vsebinsko usklajena z evropskim pravnim redom. Slovenija je s tem izpolnila vsa zagotovila, dana v okviru pogajalskih izhodišč in Državnega programa za prevzem pravnega reda EU ter določb 65. člena Evropskega sporazuma.

Že omenjeni Zakon o nadzoru državnih pomoči opredeljuje državno pomoč kot odhodke ali zmanjšane prihodke države, ki pomenijo korist za prejemnika državne pomoči in mu tako zagotavljajo določeno konkurenčno prednost in so namenjeni financiranju ali sofinanciranju programov prejemnikov državnih pomoči, ki se ukvarjajo s tržno proizvodnjo blaga in storitev. Z zagotavljanjem namena zakona so združljive državne pomoči socialnega značaja, ki so dodeljene

posameznim prejemnikom pod pogojem, da so dodeljene brez diskriminacije glede na izvor blaga, na katerega se nanašajo. Z zakonom so tudi združljive državne pomoči v zvezi z odpravo posledic, povzročenih z naravnimi nesrečami ali izrednimi dogodki. Pogojno združljive so:

- državne pomoči za pospeševanje gospodarskega razvoja območij, kjer je življenjska raven nizka ali kjer obstaja velika brezposelnost;
- državne pomoči, namenjene izvajanju pomembnih projektov ali za odpravo težav v gospodarstvu;
- državne pomoči, namenjene pospeševanju določenih gospodarskih dejavnosti ali določenih gospodarskih območij;
- državne pomoči, namenjene spodbujanju kulturne in varovanju naravne dediščine;
- državne pomoči, ki jih kot take s podzakonskim predpisom določi Vlada Republike Slovenije in niso v nasprotju z namenom zakona.

V 6. členu Zakona o nadzoru državnih pomoči so dajalci pomoči opredeljeni kot vse institucionalne enote, ki jih razvrstitev institucionalnih enot razvršča v sektor države, lahko pa so to tudi druge enote, uvrščene v sektorja nefinančne in finančne družbe pod javnim ali domačim zasebnim nadzorom, ki izvajajo politiko države (enote centralne ravni države, neposredni uporabniki državnega proračuna, državni skladi, druge enote centralne ravni države, druge enote lokalne ravni države, skladi socialnega zavarovanja, ipd.).

Vlada Republike Slovenije je na osnovi Zakona o nadzoru državnih pomoči sprejela naslednje podzakonske predpise, ki urejajo področje nadzora državnih pomoči:

1. Pravilnik o pripravi letnega poročila o državnih pomočeh (Uradni list RS št. 19/00), ki ureja vsebino in obliko letnega poročila o državnih pomočeh za preteklo leto;
2. Uredbo o vsebini in postopku posredovanja podatkov za predhodni in naknadni nadzor nad državnimi pomočmi (Uradni list RS št. 36/00), ki ureja vsebino in postopek posredovanja priglasitev državnih pomoči po splošnih shemah in individualnih državnih pomočeh za predhodni nadzor in posredovanje podatkov za naknadni nadzor nad državnimi pomočmi;
3. Uredbo o namenih in pogojih za dodeljevanje državnih pomoči ter določitvi pristojnih ministrstev za upravljanje posameznih shem državnih pomoči (Uradni list RS št. 59/00), ki določa namene in pogoje, pod katerimi se lahko dodeljuje državne pomoči ter pristojna ministrstva za upravljanje posameznih shem pomoči³³.

Vlada je s sprejetjem dopolnitve Poslovnika o delu Vlade Republike Slovenije določila, da morajo predlagatelji zakonskih ali podzakonskih aktov ter drugih predlogov ukrepov, ki bi lahko pomenili dodeljevanje državnih pomoči, priložiti tudi sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi. S tem ukrepom postaja nadzor nad dodeljevanjem državnih pomoči del vladnega postopka.

³³ Navedeno uredbo je v letu 2003 nadomestila nova uredba, ki je bila objavljena v Uradnem listu RS št. 38/00, ki upošteva najnovejši razvoj pravil o dodeljevanju državnih pomoči v Evropski uniji.

5.1.3 Organizacija nadzora nad državnimi pomočmi

Na podlagi Zakona o nadzoru državnih pomoči je bila v letu 2000 ustanovljena Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi. Komisijo sestavlja devet članov, med katerimi prevladujejo predstavniki ministrstev in vladnih služb ter neodvisni strokovnjaki. Komisija izvaja predhodni in naknadni nadzor nad dodeljevanjem državnih pomoči, predlaga vladi v sprejem letno poročilo o državnih pomočeh, sprejme letno poročilo o svojem delu in ga posreduje vladi v sprejem, predlaga vladi določitev državnih pomoči v skladu s peto alineo drugega odstavka 3. člena zakona, sprejme poslovnik o delu ter sodeluje z mednarodnimi organi. Komisija deluje v skladu s poslovnikom, ki podrobneje ureja njene naloge, postopek priglasitve ter postopek nadzora nad državnimi pomočmi (Poslovnik Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi, 2000).

V skladu z zakonom je za učinkovit nadzor potrebno vsako državno pomoč priglasiti Komisiji, ki po posebej opredeljenem postopku oceni njeno združljivost z določbami zakona. Pri tem najprej ugotavlja ali je priglašeni ukrep državna pomoč ali ne, v nadaljnjem postopku pa odloči o sprejemljivosti predlaganega ukrepa. Iz poročila o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za leto 2000 lahko razberemo (Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2000 do 31.12.2000, 2001, str. 4 - 5), da je osnovni namen nadzora državnih pomoči v Sloveniji spodbujanje predvsem tistih državnih pomoči, ki prispevajo k splošnemu gospodarskemu, socialnemu in regionalnemu razvoju in ne le k razvoju oz. ohranjanju posameznih podjetij.

5.1.4 Državne pomoči v obdobju pred letom 1999

Slovenija je v obdobju pred letom 1999 namenila precejšnja sredstva v različne oblike državnih pomoči, ki ne spadajo med običajne kategorije državnih pomoči, kot so značilne v državah Evropske unije oz. kot jih opredeljuje 87. člen PES. Po ugotovitvah raziskave, ki jo je v letu 1997 pripravilo Ministrstvo za finance (Vencelj, 1997, str. 7 - 8), je bil precejšnji del državnih pomoči usmerjen v prestrukturiranje gospodarstva in bank, najpomembnejšo postavko pa so predstavljala sredstva subvencij v gospodarstvo. Te so bile namenjene subvencioniranju cen v železniškem prometu, subvencijam v kmetijstvu, povračilu uvoznih dajatev, subvencioniranju prispevkov za socialno varnost, subvencioniranju obrestnih mer in regresiranju izvoznih kreditov. Drugi najpomembnejši segment državnih pomoči v tem obdobju so predstavljala sredstva za izvajanje aktivne politike zaposlovanja, pri čemer del teh sredstev, pri katerem so bili končni prejemniki posamezniki, verjetno ni predstavljal državnih pomoči iz 87. člena PES.

Zaključki prvega poročila o državnih pomočeh za leti 1997 in 1998 so, da je imela Slovenija v tem obdobju precej državnih pomoči v predelovalni industriji, ki sodijo v kategorijo prestrukturiranja ali pa so bile te dodeljene za namene, ki so z vidika evropskih pravil prepovedani (pomoči izvozu, pomoči za tekoče poslovanje ipd.). Za regionalne pomoči je Slovenija v tem obdobju namenila manj kot 1% vseh pomoči (Letno poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji za leti 1997 in 1998, 1999, str. 29).

Kot je razvidno iz raziskave, se je skupni obseg plačil države iz naslova državne pomoči gospodarstvu v preteklih letih gibal takole: v letu 1992 je znašal 3,56% BDP, v letu 1993 se je povečal na 4,12% BDP, v letu 1994 so se sredstva državne pomoči znižala skupaj na 3,38% BDP in v letu 1995 spet povečala na 3,47% BDP. Iz prvega poročila o državnih pomočeh izhaja, da so dodeljene pomoči v letu 1997 znašala 2,76% BDP, v letu 1998 pa se je njihov delež v BDP povečal na 3,54%.

5.2 Pregled državnih pomoči po dajalcih pomoči, ki jih je v obdobju 2000 - 2002 potrdila Komisija za nadzor nad državnimi

5.2.1 Pomoči Ministrstva za gospodarstvo

Ministrstvo za gospodarstvo dodeljuje državne pomoči za namene prestrukturiranja, investicij v majhna in srednje velika podjetja, regionalnega razvoja, raziskav in razvoja ter jeklarstva. Ob začetku nadzora državnih pomoči v Sloveniji v letu 1999 je bilo delovno področje današnjega Ministrstva za gospodarstvo razdeljeno med nekdanje Ministrstvo za gospodarske dejavnosti, Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ministrstvo za znanost in tehnologijo ter Ministrstvo za drobno gospodarstvo in turizem. V nadaljevanju so predstavljene najpomembnejše individualne državne pomoči in sheme državnih pomoči, ki se nanašajo na delovno področje današnjega Ministrstva za gospodarstvo.

V letu 2000 je ministrstvo Komisiji za nadzor nad državnimi pomočmi priglasilo številna individualno prestrukturiranja velikih podjetij, ki pa niso bila pripravljena na osnovi ustreznih programov prestrukturiranja, iz katerih bi bili razvidni potrebni elementi za presojo upravičenosti pomoči države. Ugotovljeno je bilo tudi, da nekatera podjetja, ki so prejela pomoč za prestrukturiranje, niso bila v težavah, kar je v nasprotju s pravili o dodeljevanju pomoči za namene reševanja in prestrukturiranja. V letu 2000 je v Sloveniji na področju nadzora pomoči za reševanje in prestrukturiranje poseben problem predstavljal Zakon o Slovenski razvojni družbi in programu prestrukturiranja podjetij (Uradni list RS, št. 39/97, str. 2141), ki je v 2. členu kot dejavnost Slovenske razvojne družbe določal projektno financiranje, prestrukturiranje podjetij ter spodbujanje in sofinanciranje tehnološkega razvoja. Ob tem navedeni zakon ni določal meril, v skladu s katerimi je Slovenska razvojna družba dodeljevala državne pomoči in na osnovi katerih bi lahko Komisija za nadzor nad državnimi pomoči presodila njihovo skladnost s pravili o državnih pomočeh, predvsem z vidika oblik pomoči, virov in obsega dodeljenih pomoči. Predmet nadzora državnih pomoči Slovenske razvojne družbe so bile v času do prenehanja njenega delovanja le pomoči, dodeljene na osnovi Pravilnika o dodeljevanju sredstev v okviru javnih razpisov razvojnega projektnega financiranja (Uradni list RS, št. 100/00), kar je razvidno iz potrditve sheme »Razvojno projektno financiranje«. Zaradi uskladitve zakonodaje s pravili, ki se nanašajo na konkurenco in pravila dajanja državnih pomoči, je Vlada Republike Slovenije aprila 2001 sprejela sklep, da se prične s postopkom prenehanja delovanja Slovenske razvojne družbe, v februarju 2002 pa je sprejela sklep o njeni likvidaciji. Na podlagi teh sklepov Slovenska razvojna

družba v letu 2002 ni več dodeljevala državnih pomoči (Regular Report on Slovenia's Progress Towards Accession, 2002). Kljub temu pa Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi v svojem zadnjem poročilu ugotavlja, da Programa prilagoditve obstoječih državnih pomoči v Sloveniji pravilom Evropski uniji ni možno zaključiti, dokler obstaja možnost dodeljevanja državnih pomoči s strani Slovenske razvojne družbe d.d. v likvidaciji. Po njenih ugotovitvah bo program prilagoditve zaključen šele z izbrisom omenjene družbe iz registra podjetij pri sodišču (Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2002 do 31.12.2002, 2003, str. 79).

Dodeljevanje pomoči na področju reševanja in prestrukturiranja sta v letu 2000 urejali shemi »Dodeljevanje posojil in kapitalske naložbe v gospodarske družbe za namene sanacije« in »Prestrukturiranje podjetij«, pripravljene na osnovi Uredbe o kriterijih za dodeljevanje posojil in za kapitalske naložbe v gospodarske družbe za namene sanacije (Uradni list RS, 26/00) oz. Pravilnika o izvajanju javnih razpisov za namene prestrukturiranja na podlagi zakona o izvrševanju proračuna za področje industrije in gradbeništva (Sklep Komisije za spremljanje državnih pomoči z dne 6.3.2000). V letu 2002 je Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi potrdila shemo »Dodeljevanje pomoči gospodarskim družbam v času priprave programa prestrukturiranja iz sredstev kupnin za namene sanacije«, na osnovi katerih ministrstvo dodeljuje pomoči za reševanje, ne pa tudi prestrukturiranje. V shemi je opredeljeno, da so podjetja v težavah v primeru, ko bi »propad podjetja povzročil v regiji zmanjšanje zaposlenosti za več kot 10%« (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 12.6.2002).

Na področju pomoči majhnim in srednje velikih podjetij, je v letu 2000 nekdanje Ministrstvo za malo gospodarstvo in turizem dodeljevalo sredstva na osnovi shem »Dodeljevanje državnih pomoči za področje malega gospodarstva«, »Sofinanciranje investicij v obnovo in razvoj turističnih objektov« in »Sofinanciranje turističnih prireditev in programov«. Sheme so zajemale področja sofinanciranja turističnih programov in prireditev, sofinanciranja investicij v obnovo in razvoj turističnih objektov ter sofinanciranja in izvajanja skupnih programov pospeševanja slovenskega turizma.

V letu 2002 so bili ukrepi pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem skupaj z ukrepi spodbujanja tehnološkega razvoja in drugimi horizontalnimi ukrepi Ministrstva za gospodarstvo zajeti v shemi pomoči »Program ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti«. Navedena shema Ministrstva za gospodarstvo, ki bo veljala vse do konca leta 2006, predvideva tudi dodeljevanje regionalnih pomoči, pomoči za namene raziskovanje in razvoja ter usposabljanja. Dodeljevanje regionalnih pomoči se izvaja v skladu z »Regionalno shemo pomoči«. Na osnovi sheme naj bi se v času njene veljavnosti dodelilo do 114,3 mrd SIT pomoči v obliki dotacij, subvencij obresti in posojil pod ugodnimi pogoji (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 22.7.2002).

V okviru sheme »Program prestrukturiranja Slovenskih železarn« je Komisija v letu 2001 potrdila podaljšanje 17 poroštev države za najetje kreditov Slovenskih železarn za trajna obratna sredstva,

ki so bila v skladu s potrjenim Programom prestrukturiranja Slovenskih železarn d.d.. V letu 2001 je bil program zaključen s sprejetjem Zakona o prevzemu obveznosti in načinu poravnave obveznosti Slovenskih železarn d.d. v zvezi s programom prestrukturiranja (Uradni list RS, št.111/01), pri čemer je država prevzela jamstvo le za en kredit, za ostale pa so se podaljšanja uredila brez poroštev države.

Med pomembnejše priglasi tve Ministrstva za gospodarstvo v letu 2001 se uvršča tudi »Regionalna shema državnih pomoči«, katere pravna podlaga so Pravilnik o dodeljevanju regionalnih državnih pomoči ter regionalnih razvojnih spodbud lokalnim skupnostim in regionalnim razvojnim agencijam (Uradni list RS, št. 62/01), Splošni pogoji poslovanja Javnega sklada Republike Slovenije za regionalni razvoj in ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja ter Pravilnik o regionalni karti za izvajanje politike regionalnih državnih pomoči v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 58/01). Priglasitev regionalne sheme je nedvomno prispevala k ureditvi dodeljevanja regionalnih državnih pomoči, kljub temu pa je Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi ob njeni obravnavni ugotovila, da so aktivnosti in sredstva na področju regionalnih spodbud še vedno v večji meri usmerjene v vzpostavitev regionalnih institucij (regionalne razvojne agencije, podjetniški inkubatorji, tehnološki centri, garancijske sheme) namesto, da bi bile ob izkoriščenju razpoložljivih prostorskih in kadrovskih kapacitet usmerjene v dejansko zmanjševanje regionalnih razlik v Sloveniji. Nadalje je bilo ugotovljeno, da obsega »Regionalna shema državnih pomoči le del sredstev, ki jih Ministrstvo za gospodarstvo dodeljuje kot regionalne državne pomoči. Dodeljevanje regionalnih pomoči je bilo v letu 2001 predvideno tudi na podlagi Programov in ukrepov za spodbujanje podjetništva in konkurenčnosti za leti 2001 in 2002 in Izvedbe programa ukrepov za razreševanje specifičnih problemov regije zaradi postopnega zapiranja rudnika Trbovlje Hrastnik in razvojnega prestrukturiranja Zasavja (Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2001 do 31.12.2001, 2002).

V letu 2002 je Ministrstvo za gospodarstvo dodeljevalo pomoči Zasavski regiji na osnovi sheme »Program razvojnega prestrukturiranja regije«, ki temelji na istoimenskem programu in na Zakonu o postopnem zapiranju rudnika Trbovlje Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije (Uradni list RS, št. 61/00). Shema ministrstva, ki se je najprej imenovala "Program ukrepov za razreševanje specifičnih problemov zasavske regije zaradi pospešenega opuščanja energetske dejavnosti" je veljala le v letu 2000. Ministrstvo je kasneje predlagalo spremembo že potrjene sheme, ki pa zaradi sprememb vsebine ukrepov niso bile v skladu s pravili državnih pomoči in so pomenile bistven odmik od prvotnega namena sheme. S spremembami programa porabe sredstev bi sredstva namenili odpiranju novih delovnih mest, povezanih z investicijo, pri čemer pa vrste investicij niso bile določene oz. niso predstavljale začetnih investicij, ki jih pogojujejo pravila o regionalni pomoči. S spremembo prejemnikov pomoči tako dodeljena sredstva niso več predstavljale pomoči na regionalni ravni – v konkretnem primeru pomoči občinam za vzpostavljanje skupne regionalne infrastrukture, temveč državno pomoč gospodarskim subjektom, ki so določeni vnaprej, brez pooblastila lokalnih skupnosti (Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2001 do 31.12.2001, 2002). V letu 2002 potrjena shema predvideva pomoči v višini skupno 1,7 mrd SIT, ki bodo dodeljene v obdobju do leta 2004

za kategorije majhnih in srednje velikih podjetij, regionalnih pomoči, usposabljanja ter raziskovanja in razvoja (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 12.6.2002).

Med pomembnejše državne pomoči ministrstva sodita tudi shemi »Prilagajanje slovenske tekstilne in oblačilne industrije pogojem notranjega trga EU – operativni program ukrepov za obdobje 2001 – 2003« in »Prilagajanje slovenske usnjarske in obutvene industrije pogojem notranjega trga EU – operativni program ukrepov za obdobje 2001 – 2003«, ki sta bili potrjeni pod pogojem, da bo ministrstvo pri pripravi proračuna za leti 2002 in 2003 upoštevala predvidena s pogajalskimi izhodišči, da se bodo vertikalne pomoči tekstilni in usnjarski industriji postopno zmanjševale. Republika Slovenija se je namreč v pogajalskih izhodiščih za področje konkurence in državnih pomoči zavezala, da bo izvajala program prestrukturiranja tekstilne in obutvene industrije v okviru sektorskih ciljev, po preteku dveh let pa bo prešla na horizontalne ukrepe. To se je pričelo uresničevati s sprejetjem proračuna za leti 2002 in 2003, iz katerega je razvidno, da se predvidena sredstva za programa prilagajanja tekstilne in usnjarske industrije zmanjšujejo.

5.2.2 Pomoči Ministrstva za okolje

Ministrstvo za okolje in prostor dodeljuje državne pomoči za namen spodbujanja varstva okolja, rudarstva in energetike. Zaradi transparentnosti nad dodeljevanjem sredstev in sledenju cilju po manjšemu številu bolj obsežnih shem je ministrstvo v obdobju 2000 - 2002 oblikovalo in priglasilo dve večji shemi pomoči in sicer »Dodeljevanje nepovratnih sredstev za spodbujanje izrabe obnovljivih virov energije, učinkovite rabe energije in soproizvodnje toplotne in električne energije – kogeneracije» in shemo »Sofinanciranje okoljskih naložb«, ki vključujejo pomoči podjetniškemu sektorju pri naložbah v zmanjšanje onesnaževanja voda, promociji sistemov za ravnanje z odpadki in uvajanju okolju koristnih tehnologij.

Ministrstvo je v tem obdobju dodeljevalo pomoči tudi za odpravo posledic povzročenih z naravnimi nesrečami. V ta namen je bila potrjena shema na podlagi Zakona o zagotovitvi sredstev za odpravo posledic suše, neurja s točo, plazenja tal in sluzenja morja v letu 2000 (Uradni list RS, št. 81/00) in Zakonom o državni pomoči za odpravo posledic suše, pozebe in neurij s točo v kmetijstvu za leto 2001 (Uradni list RS, št. 85/01).

Med pomembnejše pomoči ministrstva sodi tudi shema »Program postopnega zapiranja rudnika Trbovlje Hrastnik«, kjer gre za pomoči premogovništvu za prezaposlovanje odvečnih delavcev v obliki odpisa prispevkov za zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 11.3.2002).

5.2.3 Pomoči Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve

V letu 2000 je bilo področje pomoči za zaposlovanje in usposabljanje neusklajeno s pravili o državnih pomočeh. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je namreč v letu 2000

dodeljevalo sredstva na osnovi Akcijskega programa zaposlovanja in Pravilnika o izvajanju aktivne politike zaposlovanja (Uradni list RS, št. 57/99), ki nista bila pripravljena v skladu s pravili o dodeljevanju državnih pomoči za zaposlovanje in usposabljanje zaradi neustreznih pogojev za dodeljevanje državnih pomoči, predelitev namenov in predvidenih intenzivnosti pomoči. V letu 2001 je ministrstvo z objavo novih pravnih podlag navedeni področji uredilo. Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi je potrdila shemi »Programi zaposlovanja in usposabljanja – usposabljanje» in »Programi zaposlovanja in usposabljanja – zaposlovanje« (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 10.10.2001). Shemi predvidevata sofinanciranje odpiranja in prilagoditve novih delovnih mest za brezposelne, s poudarkom na zaposlovanju invalidov in težje zaposljivih kategorij brezposelnih ter sofinanciranje usposabljanja zaposlenih.

5.2.4 Pomoči Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je v letu 2000 upravljalo dve shemi državnih pomoči, in sicer »Finančne intervencije za celostno urejanje podeželja in obnovo vasi« in »Finančne intervencije za ohranjanje in razvoj kmetijstva ter proizvodnjo hrane za leto 2000« - shemi sta bili namenjeni (Sklepa Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 20.3.2000 in z dne 29.3.2000): neposrednim plačilom v kmetijstvu (EKO 0), ukrepom za stabilizacijo kmetijskega trga (notranjega in zunanjega), pomoči območjem s težjimi razmerami za kmetijstvo, Slovenskemu kmetijskemu okoljskemu programu (EKO 2, EKO 3), podpori za agromelioracije, namakanje in osuševanje kmetijskih zemljišč, komasacije in sanacije nedokončanih komasacij, izdelavo predhodnih analiz, izdelavo investicijsko-tehnične dokumentacije, obnovo in urejanje pašnikov, podpori ukrepom za pospeševanje kmetijstva v občinah, podpori strokovnim prireditvam, stanovskemu in interesnemu združevanju, podpori programom za preusmeritev in prenavo kmetijske proizvodnje in predelave, nadomestilom škod na kmetijskih gospodarstvih in podpori programom in ukrepom urejanja podeželja. Navedene ukrepe je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano izvajalo v letu 2000, ob koncu leta 2000 pa je pripravilo še shemo »Ukrepi kmetijske strukturne politike Programa razvoja podeželja 2000 – 2006 (SAPARD)« (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 21.12.2000), ki predvideva dodeljevanje pomoči za investicije v kmetijsko dejavnost, v živilsko-predelovalno industrijo in v dopolnilno dejavnost na kmetijah.

V letu 2001 je Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi potrdila osem tržnih redov za kmetijske izdelke, v okviru katerih so bili predvideni tudi drugi ukrepi, ki so prav tako vsebovali elemente državne pomoči (Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2001 do 31.12.2001, 2002). Ministrstvo je Komisiji priglasilo številne sheme državnih pomoči med katerimi so pomembnejši tržni redi, ki so bili zajeti s shemami pomoči »Ureditev trga z žiti«, »Ureditev trga s semeni kmetijskih rastlin«, »Ureditev trga za sladkor«, »Ureditev trga s hmeljem«, »Ureditev trga za ovčje in kozje meso«, »Ureditev trga za goveje meso«, »Ureditev trga s svežim sadjem, zelenjavo in oljčnim oljem« ter »Ureditev trga z vinskimi grozdjem, moštom in vinom«. Sheme so z izjemo zadnjih dveh prenehale veljati z 31.12.2001. V

okviru obravnavanih shem so bili predvideni tudi ukrepi sofinanciranja dejavnosti organizacije proizvajalcev, integrirane in ekološke pridelave, izgradnje in obnove hladilnic, naložb v objekte in opremo za pripravo proizvoda za trg, obnove trajnih nasadov, dejavnosti mreže za boj proti toči, gradnji namakalnih naprav in objektov, izgradnje plastenjakov in steklenjakov, podpore drugim promocijskim aktivnostim in raziskavam trga ter podpore predelovalnim in polnilnim kapacitetam za oljčno olje, ki so prav tako vsebovali elemente državne pomoči. Ministrstvo je našteve ukrepe izvajalo s shemama »Programi in ukrepi kmetijske strukturne politike in kmetijske politike razvoja podeželja za leto 2001« ter »Slovensko kmetijsko okoljski program in uvedba neposrednih plačil za ukrepe v letu 2001 (EKO 2, EKO 3)«.

Posebne pomena na področju kmetijstva je bila v obdobju 2000 - 2002 tudi shema »Uredba podpora za pripravo kmetijskih pridelkov in živil za zunanji trg« (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 23.2.2001 in 28.3.2001), kjer gre za dodeljevanje izvoznih spodbud ob upoštevanju pravila Svetovne trgovinske organizacije (WTO), v skladu s katerim se morajo izvozne spodbude vsako leto realno zmanjševati za 5%.

Na področju ribištva je ministrstvo v letu 2002 pripravilo shemo »Uvedba finančnih intervencij za ohranjanje in razvoj morskega in sladkovodnega ribištva za leto 2002«, ki je namenjena sofinanciranju investicij v posodobitev ulova in predelave morskih rib in podpori razvoju sladkovodnega ribogojstva in predelave rib (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 11.3.2002). Shema »Krajinski in kmetijsko okoljski ukrepi« je namenjena sofinanciranju dejavnosti stroškov pridelave zaradi težjih pridelovalnih razmer in dodatno vložene dela za ohranjanje tradicionalnih oblik gospodarjenja in okoljsko zahtevnejših postopkov pridelave (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 13.5.2002). Ministrstvo je v letu 2002 pripravilo tudi sheme »Neposredna plačila za rejo plemenskih živali«, »Uvedba podpor za pripravo kmetijskih pridelkov in živil za zunanji trg«, »Ukrepi kmetijske strukturne politike in kmetijske politike razvoja podeželja za leto 2002 in 2003«, »Ureditev kmetijskih trgov«, »Pospeševanje prodaje in porabe kmetijskih pridelkov v letu 2002« in »Politika kakovosti«.

5.2.5 Pomoči Ministrstva za promet

Ministrstvo za promet je v letu 2000 pripravilo pomoč »Nadomestilo stroškov prevozov, raziskav in naložb v železniškem prometu« (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 25.10.2000), ki je namenjena subvencioniranju dela stroškov javnih storitev, pospeševanju raziskav in razvoja ter kompenzaciji dela stroškov naložb v podjetju Slovenske železnice d.d.. V letu 2002 je pripravilo pomoči »Subvencije avtobusnim linijskim prevoznikom«, ki je namenjena sofinanciranju stroškov tekočega poslovanja linijskih avtobusnih prevoznikov (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 23.12.2002).

5.2.6 Pomoči Ministrstva za šolstvo, znanost in šport

Ministrstvo za znanost in tehnologijo upravlja shemo »Raziskave in razvoj«, ki predvideva sofinanciranje temeljnih in industrijskih raziskav ter mednarodnega znanstvenega sodelovanja, pri kateri so upoštevana pravila o dodeljevanju državnih pomoči za raziskovanje in razvoj. Ministrstvo dodeljuje tudi sredstva državnih pomoči, ki so namenjena promociji znanosti in niso neposredno povezana z raziskovalno-razvojno dejavnostjo. Pri tem gre za pomoči manjših zneskov, ki so odobrene po pravilu *de minimis* in namenjene sofinanciranju tekočih stroškov založniške dejavnosti na področju znanstvenega tiska in periodike ter stroškov organizacije znanstvenih posvetov in prireditev (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 20.3.2002).

5.2.7 Pomoči Ministrstva za finance

Ministrstvo za finance je v letu 2001 s shemo »Dodeljevanje državnih pomoči subjektom v ekonomskih conah«, ki temelji na Zakonu o ekonomskih conah (Uradni list RS, št. 45/98, 97/01, in 110/02), uskladilo dodeljevanje državnih pomoči podjetjem v ekonomskih conah s pravili, ki veljajo na področju regionalnih državnih pomoči in na področju pomoči za zaposlovanje. Pomoči se dodeljujejo v obliki davčnih oprostitev in so namenjene začetnim investicijam ter spodbujanju zaposlovanja. Trajanje sheme je predvideno do 31.12.2009. Glede na to, da je Slovenija v skladu z regionalno karto v celoti upravičena do regionalnih državnih pomoči do leta 2004 oz. do vstopa Slovenije v Evropsko unijo, je shema potrjena pod pogojem, da se najkasneje leta 2004 ponovno pregleda s stališča upravičenosti do regionalnih pomoči (Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 12.10.2001).

5.2.8 Občinske državne pomoči

V letu 2002 je Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi pričela tudi z izvajanjem pravil o dodeljevanju državnih pomoči na lokalnem nivoju. Tako je ta po podatkih, ki izhajajo iz poročila o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi (Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2002 do 31.12.2002, 2003, str. 59) v preteklem letu obravnavala 146 priglasi tev državnih pomoči občin in pri tem potrdila 133 shem. Za 4 primere priglasi tenih državnih pomoči občin je Komisija odločila, da se lahko izvajajo po pravilu »*de minimis*«. Kot je bilo še ugotovljeno, občine izvajajo oz. dodeljujejo državne pomoči predvsem na področju kmetijstva, v majhnem deležu pa tudi na področju spodbujanja majhnih in srednje velikih podjetij, zaposlovanja in usposabljanja.

6. ANALIZA DODELJENIH DRŽAVNIH POMOČEH V SLOVENIJI V OBDOBJU 1999 - 2001

6.1 Podatki o dodeljenih državnih pomočeh v Slovenji

6.1.1 Poročila o državnih pomočeh

V 65. členu Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in evropskimi skupnostmi in državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani, se je Slovenija med drugim tudi zavezala, da Evropski uniji letno poroča o skupnem znesku in razdelitvi danih sredstev državnih pomoči. Poročila o državnih pomočeh se pripravljajo na letni osnovi in zajemajo podatke o dodeljenih državnih pomočeh, ki jih Komisiji za nadzor nad državnimi pomočmi posredujejo dajalci pomoči. Osnovni namen poročil je poleg izpolnjevanja mednarodnih obveznosti tudi seznaniti Vlado Republike Slovenije s stanjem na področju državnih pomoči za potrebe izvajanja politike državnih pomoči, hkrati pa so podatki zanimivi tudi z vidika izvajanja tekoče in oblikovanja strateške industrijske politike.

Do sedaj so bila v Sloveniji pripravljena štiri poročila o državnih pomočeh. Največji pomen prvega poročila o državnih pomočeh, ki je bilo pripravljeno za leti 1997 in 1998 na osnovi sumiranih ocen državnih pomoči, ki so jih pripravili dajalci pomoči je bil, da sta se na njegovi podlagi pripravila program ekonomske in pravne prilagoditve državnih pomoči evropskim ter ponovna ocena industrijske politike z vidika omejitev, ki jih predstavljajo evropska pravila o dodeljevanju državnih pomoči.

Zadnje poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji zajema podatke za leta 1999, 2000 in 2001. V poročilu podatki za leti 2000 in 2001 že temeljijo na vzpostavljeni evidenci prejemnikov pomoči, ki je bila pripravljena po uveljavitvi Zakona o nadzoru državnih pomoči in po začetku delovanja Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi in na podatkih o predhodno prijavljenih državnih pomočeh. Poročilo je pripravljeno v skladu s Pravilnikom o pripravi letnega poročila o državnih pomočeh (Uradni list RS, 19/00) in Priročnikom za zbiranje podatkov o državnih pomočeh v Sloveniji za leto 2001, ki povzemata ureditev poročanja in priprave letnega poročila v Evropski uniji, ko izhaja iz zadnjega devetega objavljenega poročila o pomočeh v Evropski uniji (Ninth Survey on State Aid in the European Union, 2001)

Poročilo vključuje državne pomoči, ki so bile dodeljene v: predelovalni industriji, kmetijstvu, ribištvu, premogovništvu, transportu (letalski in železniški transport), jeklarstvu ter regionalne pomoči, ki upoštevajo dejstvo, da je območje Slovenije upravičeno do pomoči na osnovi 87(3)(a). člena PES. Sektorji, ki v četrtem poročilu o državnih pomočeh v Sloveniji niso zajeti pa so: industrija motornih vozil, trgovina, ladjedelništvo, ostali transport, finančni sektor, kultura in mediji. Dejanski prejemniki pomoči so lahko podjetja, samostojni podjetniki posamezniki in kmetje, ki opravljajo pridobitno dejavnost s proizvodnjo blaga in opravljanjem storitev.

Podatki so prikazani v tolarjih in v tekočih cenah, pri preračunih v EUR pa je upoštevan povprečni tečaj Banke Slovenije za posamezno leto. Za vsako transakcijo (dodelitev pomoči), ki je zajeta v poročilu, je izoblikovan računalniški zapis z naslednjimi podatki (Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 24):

- matična številka dajalca pomoči,
- matična številka prejemnika pomoči iz poslovnega registra podjetij in podjetnikov,
- datum odobritve pomoči,
- datum izvedbe pomoči,
- pravni temelj pomoči,
- dokumentacija,
- pravni akt pomoči,
- podatek o obliki pomoči,
- namen pomoči,
- znesek transakcije bruto,
- znesek pomoči.

Matična številka dajalca in prejemnika pomoči izhaja iz Poslovnega registra podjetij in samostojnih podjetnikov posameznikov, ki ga vodi Statistični urad Republike Slovenije. Ker registra za kmetije nimamo, je matična številka kmeta nadomeščena z njegovim naslovom. Za datum izvedbe pomoči se šteje datum dejanskega izplačila ali izvedbe druge oblike transakcije, ki ima značaj državne pomoči prejemniku. Za državne pomoči tekočega leta se upoštevajo transakcije tekočega leta. Datum odobritve pomoči je datum s katerim je bila prejemniku odobrena državna pomoč. Pri individualnih pomočeh je to lahko datum sprejetja (priglasitve ali odobritve) pomoči, za pomoči po splošnih shemah pa datum dejanske odločitve o dodelitvi pomoči. Pravni temelj pomoči je zakonska podlaga na kateri je bila državna pomoč dodeljena. Kot zakonska podlaga se lahko upošteva tudi nacionalni program, saj so tudi nacionalni programi v državnem zboru sprejeti po postopku, ki velja za sprejetje zakona. Pravni temelj pomoči mora vsebovati ime dokumenta in podatek, kje je bil dokument objavljen. Dokumentacija je spisek dokumentov na podlagi katerih je bila prejemniku dodeljena državna pomoč. Pravni akt pomoči je dokument s katerim je bilo neposredno odločeno o podelitvi državne pomoči prejemniku. V večini primerov imajo ti dokumenti značaj sklepov. Pri izpolnjevanju podatkov je potrebno navesti naziv akta. Podatki o namenih pomoči vključujejo kategorijo in namen pomoči v njenem okviru. Podatki se vnašajo s pomočjo posebnih šifer, ki so prikazane in opisane v prilogi priročnika. Podatka o zneskih pomoči sta dvojna: bruto znesek transakcije in znesek pomoči. Bruto znesek transakcije pomeni dejanski znesek transakcije, ne glede na to, kolikšen delež transakcije je element državne pomoči. Znesek pomoči je ocenjen znesek koristi (pomoči), ki jo je prejemnik s transakcijo dobil. Seveda sta bruto znesek transakcije in znesek pomoči pri nekaterih oblikah pomoči enaka (npr. pri dotacijah) (Priročnik za zbiranje podatkov o državnih pomočeh v Sloveniji za leto 2001, 2002, str. 6 - 7).

6.1.2 Obseg dodeljenih državnih pomoči v obdobju 1999 - 2001 in pomen državnih pomoči v Sloveniji z vidika kazalnikov državnih pomoči

Obseg državnih pomoči v Sloveniji je v obdobju 1999 - 2001 nihal, če pa primerjamo državne pomoči z vidika deleža v BDP in deleža v izdatkih države lahko ugotovimo, da se je njihov pomen v Sloveniji v tem obdobju zmanjševal.

Tabela 12: Obseg in kazalniki celotnih državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 1999 - 2001

	1999	2000	2001
Državne pomoči (v mio SIT)	88.923	83.494	92.920
Državne pomoči (v mio EUR)	459	407	428
Delež državnih pomoči v BDP (v %)	2,44	2,07	2,03
Državne pomoči na zaposlenega (v SIT)	117.239	108.692	119.275
Državne pomoči na zaposlenega (v EUR)	606	530	549
Delež državnih pomoči v izdatkih države (v %)	5,51	4,69	4,58

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 7.

Obseg državnih pomoči, preračunan v EUR je v letu 2001 znašal 428 mio EUR, kar je predstavljalo 6,8% manj pomoči kot v letu 1999 (459 mio EUR) in 5,2 % več kot v letu 2000 (407 mio EUR). Delež državnih pomoči v BDP se je v tem obdobju zmanjševal; v letu 1999 so državne pomoči predstavljale 2,44% BDP, v letu 2001 pa se je njihov delež zmanjšal na 2,03% oz. za 16,8%. Prav tako se je zmanjševal delež državnih pomoči v izdatkih države, ki je v letu 2001 znašal 4,58% oz. za 2,3% manj kot v letu 2000 (4,69%) in za 16,9% manj kot v letu 1999 (5,51%). Državne pomoči na zaposlenega so v letu 2001 znašale 549 EUR, kar je v tekočih cenah predstavljalo 119.275 SIT. Delež državnih pomoči na zaposlenega izračunan v EUR se je tako v letu 2001 v primerjavi z letom 2000 povečal za 3,6%, v primerjavi z letom 1999 pa je bil manjši za 9,4%.

6.1.3 Struktura dodeljenih državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 1999 - 2001

V obdobju 1999 - 2001 je v strukturi dodeljenih pomoči v Sloveniji najhitreje naraščal delež pomoči kmetijstvu in ribištvu. V letu 1999 je bilo 30,3% vseh dodeljenih pomoči namenjeno kmetijstvu in ribištvu, v letu 2000 45,9%, v letu 2001 pa je delež kmetijstva in ribištva v strukturi narasel na 49,4% dodeljenih pomoči. Nasprotno se je v tem obdobju zmanjševal delež pomoči ostalim kategorijam. Delež pomoči horizontalnim ciljem se je v strukturi dodeljenih pomoči v tem obdobju zmanjšal z 48,5% v letu 1999 na 29,8% v letu 2001.

Primerjava z vidika sektorjev, ki so bili prejemniki pomoči kaže, da je bila predelovalni industriji v letu 1999 dodeljena dobra polovica vseh pomoči (238,5 mio EUR), v letu 2000 se je njen delež zmanjšal na 37,5% (152,8 mio EUR), v letu 2001 pa je bilo zabeleženo manjše povečanje deleža, in sicer na 42,1% (180,3 mio EUR). Pri pomočeh posebnim sektorjem so bile pomoči dodeljene

kmetijstvu, ribištvo, transportu in premogovništvu, postavka predelovalna industrija pa vključuje tudi pomoči, dodeljene jeklarstvu. Iz podatkov je razvidno, da se je delež pomoči transportu in premogovništvu zmanjševal, povečeval pa se je delež pomoči, namenjen kmetijstvu in ribištvo.

Tabela 13: Državne pomoči v Sloveniji po posameznih kategorijah v letih 1999, 2000 in 2001

	1999		2000		2001	
	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %
Kmetijstvo in ribištvo	139,0	30,3	187,0	45,9	211,2	49,4
Horizontalni cilji	222,9	48,5	143,9	35,3	127,3	29,8
Posebni sektorji	94,5	20,6	72,6	17,8	75,6	17,7
Regionalne pomoči	2,8	0,6	3,8	0,9	13,7	3,2
Skupaj	459,3	100,0	407,2	100,0	427,8	100,0

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 8.

Tabela 14 Državne pomoči v Sloveniji po posameznih sektorjih v letih 1999, 2000 in 2001

	1999		2000		2001	
	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %
Kmetijstvo in ribištvo	139,0	30,3	187,0	45,9	211,2	49,4
Predelovalna industrija	238,5	51,9	152,8	37,5	180,3	42,1
Transport	56,7	12,4	56,0	13,8	36,1	8,4
Premogovništvo	25,0	5,4	11,5	2,8	0,2	0,1
Skupaj	459,3	100,0	407,2	100,0	427,8	100,0

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 27.

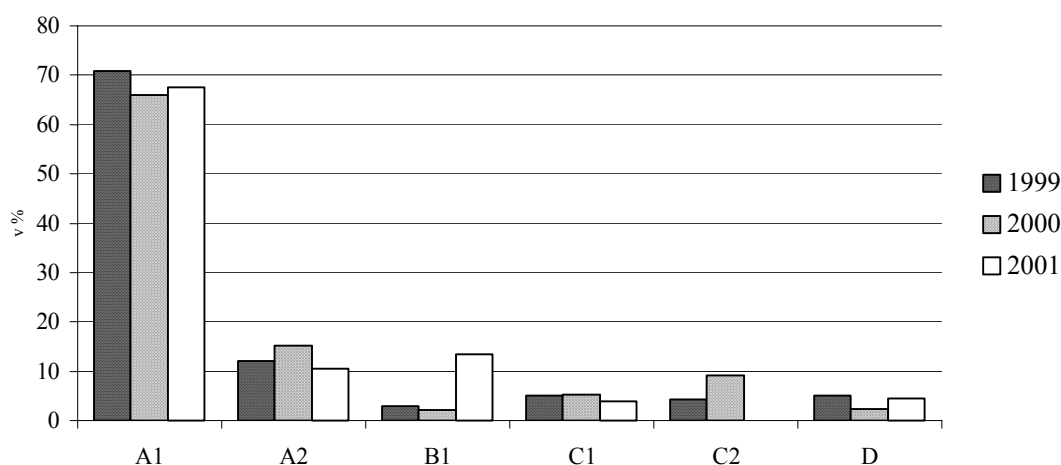
6.1.4 Oblike dodeljenih državnih pomoči

Znotraj kategorij državnih pomoči, so v letnih poročilih pomoči opredeljene po različnih oblikah, ki so razvrščene v naslednje skupine (Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 23):

1. Pomoči oblike A so pomoči oblike A1, ki predstavljajo pomoči preko proračuna. Sem sodijo nepovratna sredstva (dotacije), subvencije obresti, odpisi dolgov in zmanjšani zneski iztržkov iz prisilnih poravnjav. Pomoči oblike A2 so pomoči, dodeljene preko davkov in sistema socialne varnosti, ki predstavljajo zamike pri odplačevanju davkov in druga merila (oprostitve, izjeme in olajšave).
2. Pomoči oblike B1 predstavljajo finančne transferje države v obliki kapitalskih naložb.
3. Pomoči oblike C pomenijo finančne transferje, pri katerih je element pomoči prihranek pri obrestih. Pri tem ločimo pomoči oblike C1, kjer gre za ugodna posojila iz javnih ali privatnih virov in posojila podjetjem v težavah ter pomoči oblike C2, ki predstavljajo različne ukrepe kot so rezervacije, oprostitev ali pospešeno amortiziranje.
4. Pomoči oblike D so poroštva.

Pomoči, dodeljene v obdobju 1999 - 2001 v Sloveniji so bile najpogosteje dodeljene v obliki A1 (dotacije). Te so v letu 2001 dosegle 67,6% vseh dodeljenih pomoči, v letu 2000 jih je bilo za 66,1% vseh pomoči in v letu 1999 za 70,8%. Druga najpomembnejša oblika dodeljenih pomoči je A2 (davčne oprostitve, izjeme in olajšave) – njihov delež se je v proučevanem obdobju gibal v razponu od 10,6% v letu 2001 do 15,1% v letu 2000. V letu 2001 so pridobile na pomenu pomoči oblike B1 (finančni transferji države v obliki kapitalskih naložb), saj je njihov delež v tem letu dosegel 13,4%. Gibanja deležev državnih pomoči po oblikah pomoči v obdobju 1999 - 2001 prikazuje slika 4.

Slika 3: Deleži državnih pomoči po oblikah pomoči v letih 1999, 2000 in 2001

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 28 in 29.

Iz podatkov o dodeljenih pomočeh v letu 2001 je razvidno, da je bila večina pomoči dodeljenih kmetijstvu in ribištvu oblike A1, obseg pomoči oblik A2 in C1 pa je zgolj simboličen. Pomoči horizontalnim ciljem so bile dodeljene v oblikah A1, A2, B1, C1 in D. Največ pomoči za horizontalne cilje je bilo dodeljenih v obliki A1, in sicer 45 mio EUR, nekaj manj pa v obliki A2 (40 mio EUR). Pomoči za raziskovanje in razvoj ter pomoči za usposabljanje so bile dodeljene le v obliki A1, pri pomočeh za varstvo okolja in zaposlovanje prevladuje oblika A2. Pomoči za prestrukturiranje so bile dodeljene v različnih oblikah pri čemer je najpomembnejša oblika B1. Pri dodeljenih pomočeh posebnim sektorjem sta v letu 2001 prevladovali obliki A1 in B1, nekaj pa je tudi oblike D. Oblika B1 v posebnih sektorjih je v celoti odpadla na račun pomoči jeklarstvu, oblika D pa je bila dodeljena predvsem v transportu. Regionalne pomoči so bile v letu 2001 najpogosteje dodeljene v obliki A1.

Tabela 15: Državne pomoči v Sloveniji v letu 2001 po obliki pomoči (v mio EUR)

	A1	A2	B1	C1	C2	D
KMETIJSTVO IN RIBIŠTVO	203	5	0	2	0	0
HORIZONTALNI CILJI	45	40	22	13	0	8
Raziskave in razvoj	23	0	0	0	0	0
Varstvo okolja	0	22	0	3	0	0
Prestrukturiranje	7	1	18	4	0	8
Mala in srednja podjetja	6	0	4	2	0	0
Zaposlovanje	5	17	0	0	0	0
Usposabljanje	3	0	0	0	0	0
Varčevanje z energijo	0	0	0	0	0	0
Drugi cilji	0	0	0	5	0	0
POSEBNI SEKTORJI	31	0	33	0	0	11
Jeklarstvo	0	0	33	0	0	1
Transport	26	0	0	0	0	10
Premogovništvo	0	0	0	0	0	0
Drugi sektorji	5	0	0	0	0	0
REGIONALNE POMOČI	10	0	3	1	0	0
SKUPAJ	289	45	57	17	0	19

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 29.

6.2 Horizontalne državne pomoči

Pomen horizontalnih ciljev se je v strukturi dodeljenih pomoči v obdobju 1999 - 2001 zmanjševal. V letu 1999 je bilo dodeljenih 222,9 mio EUR horizontalnih pomoči, kar je predstavljalo 48,5% vseh pomoči, v letu 2000 143,9 mio EUR (35,3% vseh pomoči) in v letu 2001 127,3 mio EUR (29,8% vseh pomoči). Pomen posameznih kategorij horizontalnih pomoči se je v obdobju 1999 - 2001 spreminjal.

V letu 1999 sta najpomembnejši kategoriji horizontalnih pomoči predstavljali raziskovanje in razvoj ter zaposlovanje. Za raziskovanje in razvoj je bilo v letu 1999 dodeljenih 34,1% vseh horizontalnih pomoči, za zaposlovanje pa 31,5%. Pomen pomoči za raziskovanje in razvoj je v prihodnjih dveh letih upadel (v letu 2000 13,9% in v letu 2001 18,1% horizontalnih pomoči), prav tako se je v tem obdobju zmanjševal obseg pomoči za zaposlovanje, ki so v letu 2001 predstavljale le še 17,4% horizontalnih pomoči. V nasprotju s tem pa so v tem obdobju, zlasti v letu 2001, pridobivale na pomenu pomoči za prestrukturiranje in varčevanje z energijo. V letu 1999 je bilo dodeljenih za 29,9 mio EUR pomoči za prestrukturiranje (13,4% horizontalnih pomoči) in 20,9 mio EUR pomoči za varstvo okolja (9,4% horizontalnih pomoči), v letu 2001 pa je bilo prestrukturiranju namenjenih 36,9 mio EUR (29,% horizontalnih pomoči) in 24,9 mio EUR varstvu okolja (19,6% horizontalnih pomoči). Rast pomoči za prestrukturiranje je posledica zaključevanja prestrukturiranja, ki se je izvajalo preko Slovenske razvojne družbe, podatki o tem pa niso bili zajeti v poročilih o državnih pomočeh. V obdobju 1999 - 2001 se je tudi povečeval delež pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem; v letu 1999 so navedene pomoči predstavljale 4,8% horizontalnih pomoči (10,7 mio EUR), v letu 2000 9,9% horizontalnih pomoči

(14,3 mio EUR) in v letu 2001 9,5% horizontalnih pomoči (12,1 mio EUR). Pomoči za usposabljanje in varčevanje z energijo niso dosegle pomembnih deležev v strukturi horizontalnih pomoči.

Tabela 16: Obseg in struktura horizontalnih državnih pomoči v Sloveniji v letih 1999, 2000 in 2001

	1999		2000		2001	
	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %
Raziskovanje in razvoj	76,0	34,1	20,0	13,9	23,0	18,1
Varstvo okolja	20,9	9,4	10,4	7,2	24,9	19,6
Prestrukturiranje	29,9	13,4	25,9	18,0	36,9	29,0
Mala in srednja podjetja	10,7	4,8	14,3	9,9	12,1	9,5
Zaposlovanje	70,2	31,5	64,7	44,9	22,1	17,4
Usposabljanje	6,8	3,1	2,1	1,5	3,3	2,6
Varčevanje z energijo	0,6	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Drugi cilji	7,7	3,5	6,52	4,5	5,0	3,9
Skupaj	222,9	100,0	143,9	100,0	127,3	100,0

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh, 2002, str. 8.

6.3 Regionalne državne pomoči

Julija 2001 je bil potrjen sklep Pridružitvenega sveta Evropska unija - Slovenija o podaljšanju prehodnega obdobja iz 65. člena Evropskega sporazuma o pridružitvi, ki se nanaša na državne pomoči za manj razvite regije in sicer za 4 leta, z veljavnostjo od 1.1.2001. V tem obdobju se vsaka državna pomoč, ki jo dodeljuje Republika Slovenija, ocenjuje glede na dejstvo, da Slovenija velja za območje enako regijam, ki so v Evropski uniji opredeljena v členu 87(3)(a) PES. V letu 2001 je Slovenija Evropski komisiji predložila predlog Regionalne karte državnih pomoči, ta pa je ocenila, da je predlog utemeljen in v skladu s pravnim redom Evropske unije in Evropskim sporazumom o pridružitvi. Regionalna karta določa območja, ki so upravičena do regionalnih pomoči ter najvišjo dovoljeno stopnjo regionalnih državnih pomoči v Sloveniji, ki lahko znaša do 40% neto ekvivalenta dotacije (NED). Diferenciacija intenzivnosti regionalnih državnih pomoči nastopa na ravni NUTS III in sicer znaša v Osrednjeslovenski statistični regiji 35%, v preostali Sloveniji pa 40%. Za majhna in srednje velika podjetja se tako določena zgornja meja lahko poveča za 15 odstotnih točk. Regionalna karta državnih pomoči velja do polnopravnega članstva Slovenije v Evropski uniji, njeno izvajanje pa je urejeno s pravilnikom, ki ga je sprejela vlada³⁴.

Regionalne pomoči v obdobju 1999 - 2000 niso predstavljale pomembnega deleža v strukturi dodeljenih pomoči, se je pa njihov pomen v tem obdobju povečeval. V letu 1999 je bilo

³⁴ Pravilnik o regionalni karti za izvajanje politike regionalnih državnih pomoči v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 58/2001).

dodeljenih za 2,8 mio EUR regionalnih pomoči, kar je predstavljalo zgolj 0,6% vseh pomoči, v letu 2000 3,8 mio EUR (0,9% vseh pomoči), v letu 2001 pa so porasle na 13,7% (3,2% vseh pomoči), kar je verjetno tudi posledica začetka izvajanja že omenjene politike regionalnih državnih pomoči na osnovi potrjene regionalne karte.

6.4 Sektorske državne pomoči

Delež sektorskih državnih pomoči se je v strukturi dodeljenih pomoči v obdobju 1999 - 2001 zmanjšal (izjema so pomoči kmetijstvu in ribištvu). V letu 1999 je bilo posebnim sektorjem dodeljenih 94,5 mio EUR horizontalnih pomoči, kar je predstavljalo 20,6% vseh državnih pomoči, v letu 2000 72,6 mio EUR (17,8% vseh pomoči) in v letu 2001 75,6 mio EUR (17,7% vseh pomoči). Koncentracija dodeljenih pomoči na posamezno podjetje je pri tem verjetno visoka, če upoštevamo, da so največji prejemniki pomoči podjetja Slovenske železnice d.d., Rudnik Trbovlje-Hrastnik d.d. in Slovenske železarne d.d.. Večina pomoči transportu je namenjenih železniškemu prometu, ostali prejemniki pa so kopenski promet, letalski promet in poštni promet.

Struktura dodeljenih pomoči transportu v Sloveniji v letu 2001 je bila naslednja: največ (73% vseh pomoči transportu) je bilo namenjeno železniškemu prometu in 27% letalstvu. V letu 2000 so bile vse pomoči transportu (znašale so 0,27% BDP) namenjene železniškemu prometu. Iz tega razloga hitro zniževanje pomoči transportu izhaja iz znižanja pomoči železniškemu prometu, ki je v letu 2001 dosegel najnižjo višino državnih pomoči.

V letu 2000 in 2001 so se pomoči v jeklarstvu dodeljevale na osnovi programa prestrukturiranja jeklarstva v Sloveniji, njihov obseg pa se je zmanjševal z izjemo leta 2001. Poleg pomoči za prestrukturiranje so se v letu 1999 jeklarstvu dodeljevale tudi pomoči za raziskovanje in razvoj ter pomoči za zapiranje in varstvo okolja. Deleži državnih pomoči dodeljeni jeklarstvu so znašali v letu 1999 2,3%, v letu 2000 0,94% in v letu 2001 8,04% vseh dodeljenih pomoči (Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str. 17). Izjemno povečanje deleža pomoči jeklarstvu v letu 2001 je bilo posledica visoke kapitalske naložbe države tik pred zaključkom programa prestrukturiranja.

V obdobju 1999 - 2001 se je zmanjševal delež pomoči premogovništvu. Podatki za leto 1999 vključujejo sredstva, ki so bila dodeljena za zaključek postopkov zapiranja rudnikov rjavega premoga, v letih 2000 in 2001 pa so bile državne pomoči namenjene le prezaposlovanju rudarjev, ki so pri tem izgubili delo (Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002, str.18).

V letu 2001 so se povečale pomoči drugim sektorjem. Pri tem sta bila posebej pomembna sektorja tekstilne in usnjarske industrije, ki sta v Sloveniji uvrščena med posebne sektorje. Pomoči so bile dodeljene na osnovi programov prilagajanja tekstilne in usnjarske industrije pogojem evropskega notranjega trga. V letu 2001 so pomoči tekstilni in oblačilni industriji znašale 3,3 mio EUR, kar je bilo bistveno več kot v letu 2000, ko so znašale le 0,9 mio EUR. Usnjarski in obutveni industriji je

bilo v letu 2001 namenjenih 1,6 mio EUR, v letu 2000 pa 0,4 mio EUR. Podatek o pomočeh drugim posebnim sektorjem v letu 1999 prikazuje višino pomoči, ki je bila v tem letu dodeljena industriji motornih vozil.

Tabela 17: Obseg in struktura državnih pomoči posebnim sektorjem v Sloveniji v letih 1999, 2000 in 2001 (brez kmetijstva in ribištva)

	1999		2000		2001	
	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %	v mio EUR	v %
Jeklarstvo	10,4	11,0%	3,8	5,3%	34,4	45,5%
Transport	56,7	60,0%	56,0	77,1%	36,1	47,8%
Premogovništvo	25,0	26,4%	11,5	15,8%	0,2	0,3%
Drugi sektorji	2,4	2,6%	1,3	1,8%	4,9	6,5%
Skupaj	94,5	100,0%	72,6	100,0%	75,6	100,0%

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh, 2002, str. 8.

Pomoči kmetijstvu in ribištvu so v Sloveniji podobno kot v Evropski uniji namenjene izvajanju nalog skupne kmetijske politike in drugih nalog. Državne pomoči kmetijstvu in ribištvu so se v letu 2001 v primerjavi z letom 2000 povečale za 12,9%, v primerjavi z letom 1999 pa kar za 51,9%. Delež državnih pomoči v dodani vrednosti kmetijstva se je od leta 1999, ko je znašal 30,3% v letu 2001 povečal na 49,2%. Pomoči ribištvu so majhne in so v obdobju 1999 - 2000 predstavljale 0,2% vseh dodeljenih pomoči.

Tabela 18: Obseg državnih pomoči kmetijstvu in ribištvu v Sloveniji v letih 1999, 2000 in 2001

	1999		2000		2001	
	v mio EUR	v % od celotnih pomoči	v mio EUR	v % od celotnih pomoči	v mio EUR	v % od celotnih pomoči
Kmetijstvo	138,99	30,3	184,82	45,38	210,59	49,2
Ribištvo	0,05	0,001	2,14	0,5	0,61	0,1

Vir: Baza podatkov o dodeljenih državnih pomočeh, 2003.

V Evropski uniji se ukrepi skupne kmetijske politike financirajo iz strukturnih skladov. Ker Slovenija še ni polnopravna članica Unije, mora tudi naloge in aktivnosti skupne kmetijske politike financirati iz državnega proračuna. Po podatkih iz Obrazložitve k Četrtemu poročilu o državnih pomočeh (Obrazložitev k Četrtemu poročilu o državnih pomočeh, 2002, str. 4) je v letu 2001 znašal delež državnih pomoči kmetijstvu iz naslova skupne kmetijske politike 50,3%. Med ostalimi nameni pomoči kmetijstvu in ribištvu velja posebej izpostaviti pomoči za odpravljanje posledic naravnih nesreč, ki so bile dodeljene v obliki A1 (dotacije) in A2 (davčne oprostitve, izjeme in olajšave) in so v strukturi pomoči predstavljale 20,1% vseh pomoči sektorjema.

7. DRŽAVNE POMOČI V SLOVENIJI PO PRIDRUŽITVI K EVROPSKI UNIJI

Tendenca v skoraj vseh državah članicah Evropske unije je, da se obseg dodeljenih državnih pomoči zmanjšuje. Glede na to, da je imela Slovenija v preteklem obdobju visok delež pomoči v BDP in izdatkih države ter da dosega relativno visok znesek pomoči na zaposlenega, obsega državnih pomoči po polnopravnem članstvu ne bo povečevala. Kot ugotavlja Murnova (Murn, 2001, str. 59), primerjava državnih pomoči in strukturnih pomoči kaže, da ima Slovenija v primerjavi z drugimi evropskimi državami primerljiv obseg državnih pomoči, le da jih pretežno sofinancira iz lastnih virov z uporabo instrumenta državnih pomoči.

V Sloveniji so v preteklem obdobju predstavljale najpomembnejšo skupino državnih pomoči pomoči kmetijstvu. Po polnopravnem članstvu bo Slovenija lahko črpala sredstva strukturnih pomoči za kmetijstvo, namenjena vodenju skupne kmetijske politike, kar bo zmanjšalo obseg dodeljenih pomoči kmetijstvu. Prav tako lahko pričakujemo, da se bo zmanjševal tudi obseg preostalih skupin državnih pomoči (Murn, 2001, str. 52). Vendar pa bo dinamika zmanjševanja odvisna predvsem od administrativnih zmožnosti Slovenije, da za izvajanje obstoječih shem državnih pomoči zagotovi sofinanciranje iz naslova strukturnih pomoči (Rovan, 2001, str. 95).

Polnopravno članstvo v Evropski uniji bo narekovalo tudi spremembo na področju sistema nadzora nad državnimi pomočmi v Sloveniji. Sistem nadzora državnih pomoči bo iz prehodne oblike, ki temelji na Zakonu o nadzoru državnih pomoči in ki ga uresničuje predvsem vladna Komisija za nadzor nad državnimi pomočmi, prešel neposredno v pristojnost Evropske komisije. To pomeni, da bo vse ukrepe državnih pomoči, ki jih bodo želeli izvajati dajalci pomoči na območju Slovenije bodisi kot individualne pomoči bodisi kot sheme pomoči, potrebno predhodno priglasiti Evropski komisij v skladu z njenimi postopki in prakso dela. Izjema bodo tiste sheme pomoči in individualne pomoči, ki jih bo mogoče uvrstiti med t.i. »skupinske izjeme« (ang. block exemptions), ki veljajo pri nekaterih namenih pomoči majhnim in srednje velikim podjetjem, zaposlovanju, usposabljanju ter pomoči, dodeljene v skladu s pravilom *de minimis*, ki se ne obravnavajo kot državne pomoči in jih zato ni potrebno priglasiti. V teh primerih priglasitev pomoči ne bo potrebna. Dolžnost Slovenije bo zgolj na standardiziran način obvestiti Evropsko komisijo o predvidenem ukrepu državne pomoči. Pri pomočeh *de minimis* bo potrebno zagotoviti ustrezen nadzor nad njihovim dodeljevanjem, verjetno preko vzpostavitve centralne evidence.

Pričakujemo lahko, da bo postopek odobritev pomoči v primeru naštetih namenov pomoči krajši kot bo v primeru tistih individualnih pomoči in shem pomoči, ki jih bo Slovenija dolžna priglasiti Evropski komisiji. Pričakujemo lahko, da bo zaradi omenjenih daljših postopkov potrditve pomoči pri Evropski komisiji, ki v praksi trajajo tudi šest mesecev, vse več ukrepov dajalcev državnih pomoči na območju Slovenije dodeljenih za namene, ki jih dovoljujejo t.i. »skupinske izjeme« in pravilo *de minimis* oz. bodo ukrepi pomoči zastavljeni bolj dolgoročno.

8. ZAKLJUČEK

Poseganje države v gospodarstvo preko dodeljevanja pomoči iz javnih virov je z vidika evropske politike konkurence opredeljeno kot državna pomoč. Eno od temeljnih načel, na katerem temelji sistem državnih pomoči Evropske unije je zagotavljanje in varovanje proste konkurence, kar urejajo posebna pravila o državnih pomočeh. Državne pomoči izkrivljajo konkurenco, ker onemogočajo najučinkovitejšo alokacijo proizvodnih dejavnikov. Pri tem izboljšujejo položaj prejemnikov pomoči glede na njihove konkurente. Posamezna podjetja ali celotni gospodarski sektorji imajo interes, da lobirajo za državne pomoči. Dobro organiziranim skupinam lahko uspe, da si izborijo privilegiran položaj in pridobijo državne pomoči na račun skupin, ki so slabše organizirane.

Evropska unija je izoblikovala natančna pravila o državnih pomočeh, ki se odražajo v praksi delovanja Evropske komisije in Evropskega sodišča. Pravila razlikujejo med okoliščinami, v katerih je dodeljevanje državnih pomoči upravičeno in okoliščinami, v katerih so pomoči prepovedane zaradi njihovih negativnih učinkov. Dodeljevanje državnih pomoči je upravičeno predvsem v primerih, ko je namenjeno zmanjševanju negativnih vplivov nepopolnosti na trgu, strukturnim prilagoditvam in v primeru strateške promocije nacionalnih gospodarstev. Dovoljene so kategorije državnih pomoči namenjene spodbujanju horizontalnih ciljev, kjer so nameni pomoči predvsem investicije in kritje posebnih vrst stroškov, kategorija regionalnih pomoči, namenjena predvsem investicijam, v določenih primerih pa tudi pomočem za zaposlovanje, ter kategorija sektorskih pomoči, ki odraža politiko Evropske unije do razvoja izbranih gospodarskih sektorjev.

Kljub temu, da iz podatkov, ki so na voljo in se objavljajo v letnih poročilih o državnih pomočeh ni mogoče natančno ugotoviti namene in obseg dodeljenih pomoči, je iz poročil razvidno, da se obseg dodeljenih državnih pomoči v Evropski uniji zmanjšuje, zmanjšuje pa se tudi njihov delež v izdatkih države in v BDP. Na raven dodeljenih državnih pomoči pomembno vplivajo makroekonomske razmere v določenem gospodarstvu, pri razumevanju gibanja obsega državnih pomoči v Evropski uniji v obdobju 1996 - 2000 pa je potrebno upoštevati tudi konvergenčne kriterije, ki jih je opredelil Maastrichtski sporazum iz leta 1990 in ki med drugim določajo meje proračunskega primanjkljaja in javnega dolga.

Države članice Evropske unije dodelijo povprečno letno državne pomoči v obsegu 1,1% BDP, pri tem pa osem držav članic ta delež presega. Obseg in struktura dodeljenih državnih pomoči med posameznimi državami članicami Evropske unije se razlikujeta. Nekatere države dajejo prednost spodbujevalnim učinkom horizontalnih pomoči (Danska, Portugalska in Španija), druge zmanjševanju zaostalosti regij z razvojnimi problemi (Grčija, Italija, Velika Britanija in Irska). Glede na podatke o dodeljenih državnih pomočeh pa je moč ugotoviti, da večina držav dodeljuje državne pomoči z namenom vodenja politike preoblikovanja in ohranjanja posebnih sektorjev, predvsem transporta po železnici, saj znašajo sektorske pomoči dobro polovico vseh dodeljenih pomoči.

Evropska unija preko posebnih skladov in institucij vodi različne skupne politike, katerih namen je spodbujanje kmetijstva, ribištva, uravnoteženega regionalnega razvoja, gradnja infrastrukture, varovanje okolja in podobnih skupnih ciljev. Pomoči, ki jih dodeljujejo ti skladi označujemo kot strukturne pomoči, ki le v določenih primerih pomenijo državne pomoči. Delež strukturnih pomoči v BDP-ju Evropske unije je manjši kot delež državnih pomoči, pri tem pa moramo upoštevati, da podatki o dodeljenih strukturnih pomočeh zajemajo le nekatere pomoči iz evropskih virov. Iz podatkov je tudi razvidno, da največji delež strukturnih pomoči prejmejo najmanj razvite države članice, kar pa ne vpliva na raven dodeljenih državnih pomoči v teh državah.

Do leta 1999 Slovenija ni imela preglednega načina dodeljevanja državnih pomoči, kar se je v letu 2000 uredilo predvsem z uvedbo formalnega nadzora nad dodeljevanjem državnih pomoči. Ta je v prakso pristojnih ministrstev prinesel ustrežnejši način dodeljevanja državnih pomoči, ki je skladen s konkurenčno politiko Evropske unije.

Poročila o dodeljenih državnih pomočeh v Sloveniji kažejo, da se je v obdobju od leta 1999 do 2001 obseg državnih pomoči zmanjševal, prav tako sta se zmanjševala tudi deleža pomoči v BDP in v izdatkih države. Kljub zmanjševanju obsega pomoči pa primerjava z državami članicami Evropske unije kaže, da sta deleža pomoči v izdatkih države in v BDP visoka in skoraj dvakrat večja od evropskega povprečja. Če primerjamo raven državnih pomoči z zneskom na zaposlenega, Slovenija dosega evropsko povprečje. Primerjava med sektorji, ki so prejemniki pomoči kaže, da se razporeditev dodeljenih pomoči v Sloveniji bistveno razlikuje od razporeditve v državah članicah Evropske unije. Bistvena razlika je predvsem pri pomočeh kmetijskemu sektorju. Pomoči kmetijstvu so v obdobju 1999 - 2001 v strukturi dodeljenih pomoči predstavljale največji delež, prav tako pa je iz podatkov razvidno, da je ta naraščal. Primerjava med posameznimi državami članicami in Slovenijo kaže, da bi se Slovenija uvrstila med države, ki kmetijstvu namenjajo največ pomoči, merjeno z deležem v BDP. Relativno visokemu deležu pomoči kmetijstvu verjetno botruje dejstvo, da Slovenija v tem obdobju za razliko od držav članic ni črpala pomoči iz evropskih strukturnih skladov, namenjenih financiranju izvajanja skupne kmetijske politike in želji po čim hitrejšim doseganju primerljivih standardov. Pomoči ribištvu so v Sloveniji nizke. V Sloveniji so bile v obdobju 1999 - 2000 državne pomoči predelovalni industriji visoke in njihov delež v strukturi pomoči je bil bistveno višji kot v Evropski uniji. Med horizontalnimi kategorijami pomoči je bilo v Sloveniji največ pomoči namenjeno raziskovanju in razvoju, zaposlovanju ter reševanju in prestrukturiranju. Slednja kategorija je z razvojnega vidika pomoči manj zaželena in verjetno odraža nadaljevanje procesa prestrukturiranja v Sloveniji, ki je sledil privatizaciji. Medtem ko države članice Evropske unije večino državnih pomoči dodelijo posebnim sektorjem, predstavlja ta kategorija pomoči v Sloveniji slabo petino vseh dodeljenih pomoči. V strukturi sektorskih pomoči v Sloveniji so najpomembnejše pomoči transportnemu sektorju, na drugem mestu pa je jeklarstvo. Državne pomoči so v Sloveniji tako kot v večini držav Evropske unije največkrat dodeljene v obliki dotacij.

Glede na to, da dosega Slovenija relativno visok delež državnih pomoči v BDP-ju in izdatkih države, državnih pomoči v prihodnje ne bo mogla povečevati, ampak jih bo morala postopno zmanjševati ali zamenjevati s sredstvi iz strukturnih skladov. Zmanjševanje obsega državnih pomoči je splošni trend v skoraj vseh državah članicah Evropske unije; polnopravno članstvo Slovenije v Evropski uniji pa ponuja možnost pridobitve dostopa do sredstev iz strukturnih skladov Evropske unije, kar bo verjetno predvsem pomembno na področju kmetijstva, kjer Slovenija dodeljuje večino državnih pomoči.

Polnopravno članstvo v Evropski uniji bo pomenilo tudi ukinitvev obstoječega nadzora nad državnimi pomočmi v Sloveniji in prenos večine pristojnosti na tem področju na Evropsko komisijo.

9. LITERATURA

1. Baudenbacher Carl: A Brief Guide to European State Aid Law. Kluwer Law International, Hague, 1997. 84 str.
2. Belcredi Massimo *et al*: The Aid Element in State Participation to Company Capital. Office for Official Publications of EC, Luksemburg, 1984. 221 str.
3. Bhaskar Krish: The Effect of Different State Aid Measures on Intra-Community Competition. Office for Official Publications of EC, Luksemburg, 1990. 252 str.
4. Bilal Sanoussi, Polmans Roel: Is State Aid in Decline? Trends of State Aid to Industry in the Member States of the European Union. Bilal Sanoussi, Nicolaidis Pehdon, ed., Understanding State Aid Policy in the European Community: Perspectives on Rules and Practice. European Institute of Public Administration, Maastricht, 1999, str. 47 - 72.
5. Cox Guy: Horizontal Guidelines: Do They Facilitate Job Creation? The Example of Employment Subsidies. Bilal Sanoussi, Nicolaidis Pehdon, ed., Understanding State Aid Policy in the European Community: Perspectives on Rules and Practice. European Institute of Public Administration, Maastricht, 1999, str. 119 - 128.
6. D'Sa Rose M.: European Community law on state aid. Sweet & Maxwell, London, 1998. 472 str.
7. El-Agraa Ali M.: European Union. Prentice Hall Europe, London, 1998. 621 str.
8. Evans Andrew: European Community Law of State Aid. Clarendon Press, Oxford, 1997. 472 str.

9. Evans Andrew, Martin Stephen: *Socially Acceptable Distortion of Competition: Community Policy on State Aid*. European University Institute, Maastricht, 1991. 111 str.
10. Grilc Peter: *Pravo Evropske unije*. Cankarjeva založba, Ljubljana, 2001. 811 str.
11. Hanchler Leigh *et al*: *E. C. State Aid*. Sweet & Maxwell, London, 1999. 669 str.
12. Moussis Nicolas: *Evropska unija. Littera picta*, Ljubljana, 1999. 575 str.
13. Murn Ana: Državne in strukturne pomoči v Evropski uniji, posameznih državah Evropske unije in v Sloveniji. Delovni zvezki Urada za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 9(2001), 10. 83 str.
14. Murn Ana: Vloga države v gospodarstvu – med industrijsko politiko in politiko konkurence. IB revija, Ljubljana, 2001a, 2 - 3, str. 16 - 27.
15. Murn Ana: Industrijska politika in državne pomoči v Evropski uniji in v Sloveniji. Delovni zvezki Urada za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana, 11(2002), 2. 69 str.
16. Priess Hans-Joachim: Recovery of Illegal State Aid: An Overview of Recent Developments in the Case Law. *Common Market Law Review*, 1996, 33, str. 69 - 91.
17. Rovan Andreja: The Importance of Structural Policy for Slovenia as a Future EU Member-state. IB revija, Ljubljana, 2001, 1, str. 86 – 97
18. Rupnik Ladislav, Stanovnik Tine: *Javne finance: Javne finance v svetu*. Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 1995. 196 str.
19. Sauter Wolf: *Competition Law and Industrial Policy in the EU*. Clarendon Press, Oxford, 1997. 255 str.
20. Simoneti Marko *et al*: Projekt državnih pomoči: Strokovna izhodišča za pripravo programa prilagoditve državnih pomoči v Sloveniji sistemu Evropske unije. C.E.E.P.N., Ljubljana, 1999. 120 str.
21. Sinnaeve Adinda, Slot Piet Jan: The New Regulation on State Aid Procedures. *Common Market Law Review*, 1999, 36, str. 1153 - 1194.
22. Smith Mitchell P.: Autonomy by the Rules: The European Commission and the Development of State Aid Policy. *Journal of Common Market Studies*, 1998, 36. str. 55 - 78.

23. Struys Michel L., Abbott Henry: The Role of National Courts in State Aid Litigation. *European Law Review*, Sweet&Maxwell, London, 28(2003), 2, str. 172 - 189.
24. Swann Dennis: *Competition and Industrial Policy in the European Community*. Methuen, London, 1983. 212 str.
25. Šalehar Andrej: Smernice EU za državne pomoči kmetijstvu. *Sodobno kmetijstvo*, Ljubljana, 33 (2000), št. 7/8, str. 349.
26. Šubic Maja: *Državna pomoč pri financiranju malega gospodarstva*. Magistrsko delo, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, 1997, 125 str.
27. Vencelj Stane: *Državne pomoči gospodarstvu v Republiki Sloveniji v obdobju 1992 - 1997*. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 1997. 8 str.
28. Wishlade Fiona G.: *Competition Policy on Cohesion Policy by the Back Door? The Commission Guidelines on National Regional Aid*. E.C.I.R., Sweet&Maxwell, London, 1998, 6, str. 343 - 357.
29. Zgonec Rožej Miša: *Konkurenčno pravo in državne pomoči v Evropski skupnosti*. Pravna praksa, Ljubljana, 19(2000), 35, str. 29 - 30.

10. VIRI

1. Application of Articles 92 and 93 [now 87 and 88] of the EC Treaty and Article 61 of the EEA Agreement to State aids in the Aviation Sector (Official Journal C 350, 10.12.1994).
2. Application of Articles 92 and 93 of the EEC Treaty to Public Authorities' Holdings. [http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/legislation/aid3.html#C], Evropska komisija, 29.3.2003.
3. Baza podatkov o dodeljenih državnih pomočeh. Interno gradivo Ministrstva za finance, 2003.
4. Commission Communication Concerning Aid Elements in Land Sales by Public Authorities (Official Journal C 209, 10.7.1997).
5. Commission Letter to Member States of 2 August 1995, Evropska komisija, Bruselj, 1995.
6. Commission Notice on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid in the Form of Guarantees (Official Journal C 71, 11.3.2000).

7. Commission Notice on the Application of the State Aid Rules to Measures Relating to Direct Business Taxation (Official Journal C 384, 10.12.1998, str. 3 - 9).
8. Commission on State aids: subsidized short-term loans in agriculture (crédits de gestion) (Official Journal C 44, 16.2.1996).
9. Commission Recommendation 96/280/EC of 3 April 1996 Concerning Definition of Small and Medium-Sized Enterprises (Official Journal L 107, 30.4.1996, str. 4)
10. Commission Regulation (EC) No 68/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to Training Aid (Official Journal L 10, 13.1.2001, str. 20 - 29).
11. Commission Regulation (EC) No 69/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to *De Minimis* Aid (Official Journal L 10, 13.1.2001, str. 30 - 32).
12. Commission Regulation (EC) No 70/2001 of 12 January 2001 on the Application of Articles 87 and 88 of the EC Treaty to State Aid to Small and Medium-Sized Enterprises (Official Journal L 10, 13.1.2001, str. 33 - 42).
13. Communication from the Commission: Multisectoral Framework on Regional Aid for Large Investment Projects (Official Journal C 70, 19.3.2002, str. 8 - 20).
14. Communication from the Commission: Rescue and Restructuring Aid and Closure Aid for the Steel Sector (Official Journal C 70, 19.3.2002, str. 21 - 22).
15. Community Framework for State aid for Research and Development (Official Journal. C 45, 17.2.1996).
16. Community Guidelines for State Aid in the Agriculture Sector (Official Journal C 28, 01.2.2000, str. 2 - 24).
17. Community Guidelines for the Examination of State Aid to Fisheries and Aquaculture (Official Journal C 19, 20.1.2001, str. 7 – 15).
18. Community Guidelines for State Aid for Advertising of Products Listed in Annex I to the EC Treaty and of Certain Non-Annex I Products (Official Journal C 252, 12.9.2002, str. 5 - 14).

19. Community Guidelines on National Regional Aid (Official Journal C 74, 10.3.1998, str. 9 - 31).
20. Community Guidelines on State Aid for Environmental Protection (Official Journal C 37, 3.2.2001, str. 3 - 15).
21. Community Guidelines on State Aid for Rescuing and Restructuring Firms in Difficulty (Official Journal C 288, 9.10.1999, str. 2 - 18).
22. Community Guidelines on Aid to Employment (Official Journal C 334, 12.12.1995, str. 4).
23. Community Guidelines on State Aid to Maritime Transport (Official Journal C 205, 5.7.1997).
24. Council Regulation (EEC) No 1107/70 of 4 June 1970 on the Granting of Aid for Transport by Rail, Road and Inland Waterway (Official Journal L 130, 15.6.1970, str. 1 - 3).
25. Council Regulation (EC) No 1260/1999 of 21 June 1999 Laying Down General Provisions on the Structural Funds (Official Journal L 161, 26.6.1999).
26. Council Regulation (EC) No 1407/2002 of 23 July 2002 on State Aid to the Coal Industry (Official Journal L 205, 2.8.2002, str. 1 - 8).
27. Council Regulation (EC) No 1540/98 of 29 June 1998 Establishing New Rules on Aid to Shipbuilding (Official Journal L 202, 18.7.1998, str. 1 - 10).
28. Council Regulation (EC) No 659/1999 of 22 March 1999 Laying Down Detailed Rules for the Application of Article 93 of the EC Treaty (Official Journal of the European Communities, L 83, 27.03.1999, str. 1 - 9).
29. Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji (za leta 1999, 2000, 2001). Vlada Republike Slovenije, 2002. 30 str.
30. Dodatna pojasnila k pogajalskim izhodiščem Republike Slovenije za področje 6 – Konkurenca in državne pomoči. Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, 26(2000), 58, str. 3 - 20.
31. European Community Competition Policy: XXIXth Report on Competition Policy. Office for Official Publications of the European Communities, Luksemburg, 2000. 105 str.

32. Letno poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji za leti 1997 in 1998. C.E.E.P.N., 1999, 40 str.
33. Ninth Survey on State Aid in the European Union. Evropska komisija, Bruselj, 2001.
34. Obrazložitev k četrtemu poročilu o državnih pomočeh v Sloveniji. Ministrstvo za finance, 2002.
35. Pogovori s predstavniki Evropske komisije, Direkcije za konkurenco. Bruselj, 2002.
36. Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2001 do 31.12.2001. Interno gradivo Ministrstva za finance, 2002. 22 str.
37. Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2000 do 31.12.2000. Interno gradivo Ministrstva za finance, 2001. 9 str.
38. Poročilo o delu Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi za obdobje od 1.1.2002 do 31.12.2002. Interno gradivo Ministrstva za finance, 2003. 8 str.
39. Poročilo o izvajanju programa prilagoditve obstoječih državnih pomoči v Sloveniji pravilom Evropske unije. Interno gradivo Ministrstva za finance, 2001. 11 str.
40. Poslovnik Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi. Interno gradivo Ministrstva za finance, Ljubljana, 2001.
41. Pravilnik o pripravi letnega poročila o državnih pomočeh (Uradni list RS, št. 19/00).
42. Pravilnik o regionalni karti za izvajanje politike regionalnih državnih pomoči v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 58/01).
43. Priročnik za zbiranje podatkov o državnih pomočeh v Sloveniji za leto 2001. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002. 15 str.
44. Regular Report on Slovenia's Progress Towards Accession. Evropska komisija, Bruselj, 2002. 136 str.
45. Sixth Survey on State Aid in the European Union in the Manufacturing and Certain Other Sectors. Evropska komisija, Bruselj, 1998. 106 str.
46. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 10.10.2001. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2001.

47. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 11.3.2002. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002.
48. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 12.10.2001. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2001.
49. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 12.6.2002. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002.
50. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 12.6.2002. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002.
51. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 13.5.2002. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002.
52. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 20.3.2000. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 2000.
53. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 20.3.2002. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002.
54. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 21.12.2000. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 2000.
55. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 22.7.2002. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002.
56. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 23.2.2001 in 28.3.2001. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 2001.
57. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 23.12.2002. Ministrstvo za finance, Ljubljana, 2002.
58. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 25.10.2000. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 2000.
59. Sklep Komisije za nadzor nad državnimi pomočmi z dne 29.3.2000. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 2000.
60. Sklep Komisije za spremljanje državnih pomoči z dne 6.3.2000. Ministrstvo za ekonomske odnose in razvoj, Ljubljana, 2000.

61. Skupno stališče Evropske unije in Slovenije z dne 28.11.2001. Vlada Republike Slovenije, Ljubljana, 2001.
62. State aid and the single market, Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Office for Official Publications of the European Communities, Luksemburg, 1999. 200 str.
63. State Aid Scoreboard (spring 2002 update). Evropska komisija, Bruselj, 2002. 46 str.
64. State Aid Scoreboard: State Aid by Sector. [http://europa.eu.int/comm/competition/state_aid/scoreboard/statistics/s1_europe.html], Evropska komisija, Bruselj, 23.3.2003.
65. The Single Market Review: Competition Issues. Office for Official Publications of the European Communities, Luksemburg, 1997. 332 str.
66. Uredba o namenih in pogojih za dodeljevanje državnih pomoči ter določitvi pristojnih ministrstev za upravljanje posameznih shem državnih pomoči (Uradni list RS, št. 59/00).
67. Uredba o vsebini in postopku posredovanja podatkov za predhodni in naknadni nadzor nad državnimi pomočmi (Uradni list RS, št. 36/00).
68. Zakon o nadzoru državnih pomoči (Uradni list RS, št. 1/00 in 30/01).
69. Zakon o ratifikaciji Evropskega sporazuma o pridružitvi med Republiko Slovenijo na eni strani in Evropskimi skupnostmi in njihovimi državami članicami, ki delujejo v okviru Evropske unije na drugi strani (Uradni list RS-MP, št. 13-51/1997).

PRILOGA

Tabela 19: Obseg državnih pomoči v Sloveniji v obdobju 1999 - 2001

Kategorije	1999		2000		2001	
	v mio SIT	v mio EUR	v mio SIT	v mio EUR	v mio SIT	v mio EUR
KMETIJSTVO IN RIBIŠTVO	26.922	139,04	38.333	186,96	45.870	211,20
HORIZONTALNI CILJI	43.155	222,88	29.506	143,91	27.655	127,33
Raziskave in razvoj	14.723	76,04	4.098	19,99	4.998	23,01
Varstvo okolja	4.048	20,91	2.134	10,41	5.417	24,94
Prestrukturiranje	5.782	29,86	5.316	25,93	8.019	36,92
Mala in srednja podjetja	2.079	10,74	2.924	14,26	2.625	12,09
Zaposlovanje	13.599	70,23	13.258	64,66	4.806	22,13
Usposabljanje	1.323	6,83	439	2,14	708	3,26
Varčevanje z energijo	112	0,58	0	0,00	4,5	0,02
Drugi cilji	1.489	7,69	1.337	6,52	1.076	4,96
POSEBNI SEKTORJI	18.301	94,52	14.889	72,62	16.424	75,62
Jeklarstvo	2.019	10,43	784	3,82	7.467	34,38
Transport	10.985	56,73	11.481	56,00	7847	36,13
Premogovništvo	4.830	24,95	2.356	11,49	45	0,21
Drugi sektorji	467	2,41	268	1,31	1.066	4,91
Regionalne pomoči	545	2,81	768	3,75	2.971	13,68
SKUPAJ	88.923	459,25	83.496	407,23	92.920	427,84

Vir: Četrto poročilo o državnih pomočeh v Sloveniji, 2002

Tabela 20: Obseg državnih pomoči v Evropski uniji v obdobju 1996 - 2000 (v mio EUR)

	1996	1997	1998	1999	2000
KMETIJSTVO	15.562,8	15.557,6	13.297,3	13.971,0	13.932,8
RIBIŠTVO	249,2	255,9	309,9	303,7	296,6
HORIZONTALNI CILJI	15.296,5	14.693,3	13.169,4	15.925,5	17.419,1
Raziskovanje in razvoj	4.216,5	4.119,2	3.804,9	4.119,4	3.915,2
Varovanje okolja	1.185,8	1.248,6	1.358,3	3.210,3	5.323,2
Majhna in srednje velika podjetja	3.716,2	3.544,1	3.278,4	3.684,7	3.599,1
Reševanje in prestrukturiranje	1.834,2	2.208,7	355,6	161,0	215,0
Zaposlovanje	985,6	521,5	1.035,6	1.128,3	942,0
Usposabljanje	2.462,8	2.265,8	2.227,9	2.452,6	2.316,5
Ostali horizontalni cilji	895,4	785,4	1.108,7	1.169,2	1.108,1
POSEBNI SEKTORJI	53.691,1	49.464,9	50.626,8	42.065,2	42.616,6
Jeklarstvo	436,9	323,8	41,4	33,8	3,8
Ladjedelništvo	1.746,2	1.344,1	1.601,7	901,2	1.050,9
Premogovništvo	7.908,3	8.107,0	8.439,0	6.039,3	7.009,5
Transport	36.022,9	33.252,8	32.730,7	31.984,3	31.881,8
Ostali posebni sektorji	7.576,8	6.437,2	7.814,0	3.106,6	2.670,6
REGIONALNI POMOČI	20.637,8	19.235,3	16.364,3	11.243,2	8.108,5
Pomoči območjem iz 87(3)(a) člena. PES	17.085,3	15.159,2	11.961,9	7.233,7	4.602,8
Pomoči območjem iz 87(3)(c) člena. PES	3.552,5	4.076,1	4.402,4	4.009,5	3.505,7

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.

Tabela 21: Struktura deleža regionalnih pomoči v celotnih pomočeh v državah članicah Evropske unije v obdobju 1996 - 2000 (v %)

	1996	1997	1998	1999	2000
Evropska unija:					
Regionalne pomoči skupaj	19,6	19,4	17,5	13,5	9,8
– Pomoči regijam 87(3)(a)	16,2	15,3	12,8	8,7	5,6
– Pomoči regijam 87(3)(c)	3,4	4,1	4,7	4,8	4,3
Belgija:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(c)	7,4	7,3	8,5	6,9	4,8
Danska:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(c)	0,8	0,9	0,9	0,6	0,2
Nemčija:					
Regionalne pomoči skupaj	30,0	27,1	25,8	18,7	8,7
– Pomoči regijam 87(3)(a)	27,7	24,6	23,0	15,2	6,8
– Pomoči regijam 87(3)(c)	2,3	2,5	2,9	3,6	1,9
Grčija:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(a)	39,4	43,2	37,2	34,3	34,1
Španija:					
Regionalne pomoči skupaj	4,3	4,7	5,2	6,5	7,2
– Pomoči regijam 87(3)(a)	1,4	1,3	1,4	1,6	1,5
– Pomoči regijam 87(3)(c)	3,0	3,3	3,8	4,9	5,7
Francija:					
Regionalne pomoči skupaj	6,8	10,1	11,9	11,3	9,8
– Pomoči regijam 87(3)(a)	2,7	3,4	4,6	3,5	2,2
– Pomoči regijam 87(3)(c)	4,1	6,7	7,4	7,8	7,6
Irska:					
Regionalne pomoči skupaj	17,1	18,9	13,2	8,6	12,2
– Pomoči regijam 87(3)(a)	17,1	18,9	13,2	8,6	5,9
– Pomoči regijam 87(3)(c)	0	0	0	0	6,3
Italija:					
Regionalne pomoči skupaj	36,3	38,7	30,1	20,5	19,9
– Pomoči regijam 87(3)(a)	34,7	36,9	26,0	18,4	17,3
– Pomoči regijam 87(3)(c)	1,5	1,8	4,0	2,0	2,6
Luksemburg:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(c)	20,0	21,7	13,1	6,9	7,3
Nizozemska:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(c)	2,9	2,7	2,3	2,4	3,1
Avstrija:					
Regionalne pomoči skupaj	5,2	7,1	7,9	8,2	7,5
– Pomoči regijam 87(3)(a)	1,3	1,3	1,4	1,5	0,5
– Pomoči regijam 87(3)(c)	3,9	5,8	6,5	6,7	6,9
Portugalska:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(a)	1,9	1,4	2,4	2,8	2,6
Finska:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(c)	3,3	3,0	3,3	4,1	3,3
Švedska:					
Regionalne pomoči regijam 87(3)(c)	10,0	10,6	9,3	8,5	5,6
Velika Britanija:					
Regionalne pomoči skupaj	10,0	11,7	10,6	12,5	11,4
– Pomoči regijam 87(3)(a)	2,3	3,1	3,2	3,1	2,6
– Pomoči regijam 87(3)(c)	7,7	8,6	7,4	9,4	8,8

Vir: State Aid Scoreboard: State Aid by Sector, 2003.